

Fredagen den 5 juni

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 27 maj.

2 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Inger Koch (m), Täby, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 1 oktober 1987 sedan Gunnar Biörck (m), Värmdö, ävsagt sig sitt uppdrag som riksdagsledamot. Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Per Naess, Sollentuna, Ulla Voss-Schrader, Djursholm, Nils Oskar Nilsson, Tumba, Öla Månsson, Solna, Gun Blomberg, Sollentuna, och Rune Davidsson, Åmotsbruk (alla m).

Valprovsningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 4 juni 1987

Bengt Hult

/Sven-Georg Grahn

3 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed begär jag fortsatt tjänstledighet från mitt uppdrag som riksdagsledamot från den 7 oktober 1987 till valperiodens slut för att fullgöra uppgiften som statssekreterare i socialdepartementet.

Stockholm den 3 juni 1987

Monica Andersson

Denna framställning bifölls av kammaren.

Talmannen anmälde att *Sven-Åke Nygårds* (s) även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för *Monica Andersson*.

Prot. 1986/87:137
5 juni 1987

*Den ekonomiska poli-
tiken m. m.*

4 § Föredrogs och hänvisades
Proposition och skrivelse
1986/87:166 till skatteutskottet
1986/87:169 till utrikesutskottet

5 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1986/87:Sk176 och Sk177 till skatteutskottet

6 § Föredrogs
finansutskottets betänkande
1986/87:30 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för
budgetregleringen m. m. (prop. 1986/87:150 delvis och 1986/87:100
delvis).

Den ekonomiska politiken m. m.

Anf. 1 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Vi svenskar är vana vid att vara rikast i världen. Men det stämmer inte längre. Med bruttonationalprodukten per invånare som mått på välstånd har vi under senare år fallit tillbaka från den topplacering vi brukade inta tillsammans med USA, så att vi nu har åtskilliga länder före oss, bland dem det närbelägna Norge och det mer exotiska Japan.

Sveriges utveckling till ledande industrination hade sin grund i marknads-ekonomi. Inom dess ram fick de välståndsbildande krafterna arbete, sparande och företagande ett betydande spelrum.

Efter hand har dock den offentliga sektorns snabba expansion, högskattepolitiken samt regleringar och centralstyrning framkallat en fortskridande förkalkning, som sätter ned produktivkraften. Genomsnittssvenskens materiella standard är därmed inte längre särskilt hög. Utvecklingen har vänt. Sverige håller på att förlora sin tätposition som välfärdsland.

Den svenske industriarbetaren tjänar nu mindre än sina kolleger i USA, Schweiz, Canada, Norge och Belgien. Mätt på detta sätt hamnar svensken först på sjätte plats.

Än sämre utfaller jämförelsen, om man ser till inkomsten efter skatt. Vi sjunker då ner till en elfteplacering och har endast Frankrike och Holland bakom oss bland viktigare OECD-länder.

Sveriges position försämrats stadigt som en följd av den långsamma produktionsökningen. Förra året blev vi jumbo i den internationella tillväxtligan, och även i år väntas vi tillhöra bottenkiktet.

Denna långsiktigt mörka bakgrundsbild lättas tyvärr inte upp av några ljusglimtar i de konjunkturtendenser som nu är avläsbara. Jämfört med förväntningarna inför 1987 kan den ekonomiska utvecklingen hittills i år sammanfattas med det enda ordet: *sämre!* Det gäller såväl internationellt som här hemma.

Världsekonomin präglas av de stora externa obalanser som råder mellan å ena sidan USA, å andra sidan Japan och Tyskland. Det ställs ofta krav på de båda senare länderna att de skall stimulera sina ekonomier. Men den avmattning som där ägt rum beror inte så mycket på låg inhemsk efterfrågan. I stället är det minskad export till följd av de berörda valutornas appreciering som lett till lägre tillväxttal än väntat.

Det grundläggande problemet är i stället det stora underskottet i USA:s federala budget. Tyvärr talar rent statsrättsliga skäl för att detta blir bestående. Det kan vara svårt att förstå för oss européer, som är vana vid parlamentariska statsskick, att den amerikanska författningen inte anvisar någon utväg ur en situation, där presidenten inte vill höja skatterna och kongressen inte vill sänka utgifterna tillräckligt mycket för att återställa balansen. Därför finns det alla skäl att räkna med en fortsatt press uppåt på både räntan och inflationstakten i USA.

En sådan utveckling kommer att ytterligare förvärpa den sedan flera år pågående internationella skuldskrisen. Vissa latinamerikanska länders vägran att fullgöra sina betalningar tillsammans med amerikanska storbankers beslut att göra betydande riskreserveringar i sina bokslut är tydliga tecken på att detta problem är mer svårhanterligt än någonsin tidigare.

Obalanserna mellan de ekonomiska stormakterna i förening med skuldskrisen medför att världshandeln utvecklas långsammare än vad som tidigare förutsetts. När sedan också tillväxten i våra nordiska grannländer har kommit av sig, är det inte konstigt att exportprognosen måste revideras ned för Sveriges del. Trots den tillfälliga förbättring som neddragningen av oljelagren medför räknar vi i den gemensamma bürgerliga reservationen med att bytesbalansen mycket väl kan hamna på minus redan i år.

Även i andra avseenden talar sannolikheten för en sämre utveckling än den regeringen förutser. Ekonomiska bedömare är i allmänhet betydligt mer pessimistiska beträffande årets investeringsökning, och nästa år väntas den upphöra helt.

Dessa aktuella tendenser understryker ytterligare misslyckandet med den tredje vägens politik. Den exportledda utbyggnad av näringslivet som kom i gång till följd av de stora devalveringarna och en rad gynnsamma internationella faktorer under 1983 och 1984 men sedan avstannade verkar inte kunna återupptas. Tvärtom blir det även i fortsättningen konsumtionen som bär upp den svaga tillväxt som kan komma till stånd.

Den del av den privata konsumtionsökningen 1987 som beror på att de disponibla inkomsterna stiger är inte oroande. Däremot är det allvarligt att hushållen minskar sitt sparande, så att sparkvoten numera är klart negativ. Likaså är det betänkligt att regeringens förhoppningar om att kunna begränsa den offentliga konsumtionens ökningstakt gång på gång kommer på skam. Ännu i januari trodde finansministern att den statliga konsumtionen under föregående år t. o. m. skulle ha minskat något. Men sedan de slutliga siffrorna väl kommit in, visade det sig att det i stället blev en ökning med 1,7 %, dvs. snabbare än hela produktionsökningen i ekonomin.

Den av regeringen påbjudna överföringen av resurser från konsumtion till investeringar och nettoexport vägrar alltså att infinna sig. Den tredje vägen förvandlas snabbt till en otrampad och igenväxt stig.

Det finns naturligtvis flera orsaker, herr talman, till att den ekonomiska utvecklingen tagit en annan kurs än den avsedda. Men viktigast är regeringens oförmåga att få bukt med den alltför snabba kostnadsstegringen i vårt land. Försöken att med upprepade prisstopp åtminstone dölja symptomen på inflationssjukan är fåfänga och som vi borgerliga reseranter så många gånger framhållit t. o. m. skadliga.

Den nu aktuella priskontrollen har naturligtvis tjänat som en uppmaning till konsumenterna att skynda sig att köpa kapitalvaror, innan regleringen åter måste tas bort. När sedan finansministern långt i förväg anmäler sin avsikt att höja bilpriserna den 15 juni med hjälp av en skärpt accis, verkar det ytterligare uppdrivande på den privata konsumtionen. Och eftersom de svenska tillverkarna inte har tillräckligt med bilar på lager, blir effekten av ingreppet även ökad import. Hur känns det att skjuta sig själv i foten, herr Feldt?

Nyckelproblemet i Sveriges ekonomi är utan tvivel den jämfört med våra konkurrentländer alltför snabba ökningen av lönekostnaderna. På senare tid har flera recept skrivits ut. Brookingsrapportens författare rekommenderade i uppgivenhetens tecken att den redan i praktiken tillämpade ordningen med successiva devalveringar skulle upphöjas till norm. De annars så försiktiga OECD-ekonomerna angav ganska tydligt i sin Sverige-analys en ökning av arbetslösheten som ofrånkomlig. Regeringens långtidsutredning pekade på statlig inkomstpolitik som en möjlighet att redan nästa år komma ner till en lönekostnadsstegring på endast 3 % och sedan stanna där under åren framöver, en nivå som man betecknade som nödvändig för att återställa balansen.

I alldeles ovanligt hög grad gäller om denna siffra, 3 %, från långtidsutredningen att den inte får uppfattas som en prognos. Förutsättningarna att radikalt begränsa löneökningstakten är långt ifrån gynnsamma. Redan i utgångsläget föreligger betydande spänningar mellan olika löntagargrupper, särskilt inom den offentliga sektorn. Det är alldeles orealistiskt att såväl avtalsenliga löneökningar som löneglidning skulle rymmas inom en ram av 3 % under nästa år, som till på köpet är ett valår.

Till råga på allt har regeringen dessutom tagit i anspråk nästan halva det tilltänkta utrymmet genom att höja olika löneskatter. I kompletteringspositionen medger finansministern att detta kanske inte är så klokt och ställer i utsikt en motsvarande nedsättning av den allmänna löneskatten. Förutsättningen är att det över hela arbetsmarknaden sluts avtal som ger en mycket måttlig total ökning av lönenivån, inkl. löneglidning, under 1988.

Långt ifrån att skapa klarhet kommer det beskedet att komplicera nästa års lönerörelse. Vad som blir den totala löneökningen kan ju ingen veta, förrän löneglidningen kan avläsas i statistiken en bra bit in på det följande året, dvs. 1989. Jag antar att syftet är att stärka arbetsgivarnas motståndskraft mot lönehöjningar. Men för de fackliga organisationerna innebär det att om de är beskedliga och låter motparten komma något så när billigt undan, får denne dessutom i efterhand en skattesänkning som kan gå till ökad vinst.

Tankegången tycks vara att om kostnadsstegringen hålls nere, kan regeringen tänka sig att sänka den ytterligare, trots att det egentligen inte behövs, om man bara ser till konkurrenskraften. Men om kostnaderna efter

vanligheten stiger för snabbt, skall regeringen inte göra något för att motverka den försvagning av konkurrenskraften som blir följden.

Resonemanget förefaller ju alldeles bakvänt. Inte blir det lätt att fastställa en löneram under sådana förutsättningar. Risken är uppenbar att det blir som med regeringens utfästelse om en skatterabatt på 600 kr. till löntagarna för några år sedan. Pengarna räknades snabbt in i det tillgängliga utrymmet, och sedan förhandlade parterna fram ett alldeles för dyrt avtal. Regeringen kände sig ändå tvingad att ett valår infria sitt löfte.

I stället är ju den enda rimliga ordningen att regeringen inte inlåter sig på försök till inkomstpolitisk styrning utan ser till att i förväg skapa sådana förutsättningar för avtalsrörelsen att löntagarna kan få sin köpkraftsförbättring inom ramen för låga nominella lönehöjningar. Det främsta medlet blir då naturligtvis skattesänkningar. Regeringen bör redan nu klargöra att höjningen på löneskattesidan kommer att återtas före ingången av 1988 och att marginalskatterna då skall sänkas ytterligare, såsom vi moderater föreslår.

Vad regeringen anför i den reviderade finansplanen om de statliga förhandlingarna har av statstjänstemännens organisationer betecknats som ett ingrepp i den fria förhandlingsrätten. Jag kan dock inte se det så. Finansministern försöker här lämna sitt bidrag till formuleringen av en genomtänkt arbetsgivarståndpunkt. Det är ju inte mera märkvärdigt än att en företagsledare säger att vi har råd att betala si och så mycket i löneökningar, sedan måste det bli inskränkningar i driften.

Men även här blir det litet bakvänt. Budskapet till motparten tycks vara att om denne driver upp lönerna för mycket, måste krav ställas på ökad effektivitet, men vid en större återhållsamhet behövs inte det. Självfallet – inte minst mot bakgrund av den senaste tidens rapporter om negativ produktivitetsutveckling inom den offentliga sektorn – behövs det rationalisering och effektivisering alldeles oavsett hur löneförhandlingarna uppträder.

Att utforma välfungerande cash limits är heller inte alldeles lätt. Den främsta komplikationen är förstas att lönestrukturen i utgångsläget uppvisar stora skevheter, vilka brukar gå under beteckningen den dubbla obalansen. Om anslagstaket skall gälla hela myndigheten, finns det en klar risk att en allt större andel av medlen går till löner och att det blir allt mindre över för verksamhet och service till medborgarna. Med en begränsning till enbart löneanslaget blir beslutssituationen klarare – myndigheten får då frihet att satsa på färre men bättre betalda anställda. Men det finns en skillnad mellan verksamhet som endast staten kan utföra och sådan som lika gärna kan anförtros någon annan. Mycket talar för att man bör vänta med t. ex. militär och polis och börja med statlig verksamhet som kan utsättas för konkurrens. Men då krävs det också att regeringen är villig att bryta de offentliga monopolen och öppna möjligheter till privata alternativ.

Herr talman! I finansplan efter finansplan säger sig regeringen föra en stram finanspolitik. När budgetförslaget presenterades i början av året, betecknade vi moderater det dock som alltför svagt. Vi lade fram ett motförslag, som skulle minska budgetunderskottet med 8 miljarder kronor.

Vi förutsade också att finansministern skulle tvingas presentera ett sedvanligt åtgärds paket, innan det nya budgetåret ens startat, alltså nu i vår.

Men eftersom värdefull tid då skulle ha hunnit gå förlorad, kunde åtstramningen inte ske genom besparingar på utgiftssidan. Därför måste man räkna med att det i stället skulle bli nya förslag till skattehöjningar.

Kompletteringspropositionen gav oss rätt i våra förutsägelser. Det ingav dock inga lyckokänslor på vår kant. Eftersom socialdemokraterna har så svårt att förmå sig till besparingar inom den omhuldade offentliga sektorn, blir det till sist alltid skattehöjningar när det kniper. Trots allt tal om att skattetrycket inte kan och inte får höjas, räknar man i kompletteringspropositionen med att det i år stiger till rekordsiffran 53,5 %.

Med en så stor skattebördä måste med nödvändighet nya skärpningar riktas mot medborgare i vanliga inkomstlägen. Det är betecknande att regeringens förslag till åtstramning tog sikte på att höja kostnaderna för sådana nödvändighetsvaror som bostäder och bilar. Svenska folket har all anledning till tacksamhet över att socialdemokraterna tvingades till reträtt. Beträffande fastighetsskatten blev det inte ens en kompromiss, utan regeringspartiet anslöt sig till den borgerliga ståndpunkten att de nya taxeringsvärdena nästa år inte bör föranleda högre boendekostnader.

Ingvar Carlssons försök att förklara och försvara omsvängningen är rena undanflykter. Vi moderater har ingalunda accepterat fastighetsskatten som princip utan föreslår att den successivt skall avvecklas. Och talet om att fyllnadsbetalningarna blev oväntat stora i vår har inte med saken att göra – fastighetsskatten skulle ju ha börjat verka först nästa budgetår för att sedan slå igenom med full kraft först 1989. Den höjda bilaccisen kunde regeringen visserligen genomföra med hjälp av vpk, men även här har man fått göra eftergifter och avdela en del av merinkomsten till nya statsutgifter, varför åtstramningen blir avsevärt mindre än planerat.

Den svaga finanspolitiken lägger en tung börda på penningpolitiken. Vi har nu trots långsam tillväxt en tendens till stigande räntor i Sverige, vilket naturligtvis höjer kostnadsnivån och motverkar de investeringar som vi så väl behöver för framtiden. På den borgerliga sidan råder det enighet om att ett verksamt medel för att få ned räntan – vid sidan av skattesänkningar – är att ge valutautlåningar möjligheter att förvärva svenska statsobligationer. Finansministern har ännu inte kunnat visa på vad sätt det skulle vara mera riskabelt att låta utlåningar direkt köpa svenska statspapper än att med en hög inhemsk räntenivå förmå svenska företag att låna utomlands och sedan placera pengarna i den svenska statsskulden.

Varken finansministern eller finansutskottets socialistiska majoritet har heller kunnat tillbakavisa vår kritik mot den förda valutapolitiken. Trots de förebråelser som i tidigare debatter riktats mot oss moderater för att vi talar klarspråk om den pågående smygdevalveringen har jag noterat att numera även statistiska centralbyrån i officiella sammanhang använder sig av denna benämning. Det kan ju inte bestridas att med valutakorgens konstruktion medför en sjunkande dollarkurs ett extra utrymme för lönehöjningar i de stora exportföretagen som sedan spiller över i en alltför snabb lönekostnadsökning över hela fältet. Jag skulle vilja ställa frågan direkt till finansministern: Hur skall lönehöjningarna nästa år kunna begränsas till t. ex. 3 %, som långtidsutredningen har sagt, när valutapolitiken bäddar för mycket större påslag än så inom den konkurrensutsatta sektorn?

Herr talman! Den ekonomiska politiken måste ytterst syfta till att öka den enskildes frihet och välfärd. Första förutsättningen är god ekonomisk tillväxt. Vi måste bryta oss ur den förstelning och förkalkning som utmärker den socialdemokratiska modellen och som lett till vår jumboplacering i den internationella tillväxtligan.

Den första åtgärden blir då att rulla tillbaka gränserna för den offentliga verksamheten och vidga den enskilda sektorn. Rapporterna om negativ produktivitetsutveckling i den offentliga sektorn visar hur angeläget det är att vi bryter upp offentliga monopol och öppnar för en konkurrens med enskilda alternativ.

Detta leder direkt över till den andra typen av nödvändiga åtgärder, nämligen avreglering. Det gäller att åter få skilda nyckelmarknader för t. ex. arbetsliv och boende att fungera smidigt. Framgångarna med den avreglering som skett på kreditmarknaden och som påbörjats inom valutaområdet manar till efterföljd.

Den tredje och kanske viktigaste åtgärden är att sänka skatterna. Det motverkar inflation samt främjar arbete, sparande och investeringar. Med aktuella strömningar på skatteområdet utomlands är det alldeles nödvändigt att Sverige snabbt slår in på en kurs mot sänkt skattetryck. De stora skatteutredningar som nu är på väg att tillsättas betraktar vi moderater med blandade känslor. Det har redan dröjt alltför länge med de angelägna förändringarna, och risken är stor att det dröjer ytterligare på ett sätt som är svårt att godta. Vi moderater har lagt fram konkreta förslag som sammantagna skulle innebära en genomgripande skattereform. Vi vet alltså vad vi vill och känner inget större behov av ett mångårigt utredningsarbete. Men om detta är nödvändigt för att andra partier skall inse vad situationen kräver, är vi naturligtvis beredda att medverka.

Det har sagts att det inte finns något utrymme för skattesänkningar i Sverige. Men de senaste årens utveckling på den offentliga utgiftssidan är ett klart vittnesbörd om motsatsen. När vi nu nått balans i den totala offentliga sektorn, gäller frågan om de resurser som tillväxten skapar skall användas för nya utgiftsättaganden alternativt en ökning av det offentliga sparandet, som socialdemokraterna siktar till, eller om sparandet i enlighet med borgerlig uppfattning skall ske hos företag och hushåll och resursökningen tillfalla den enskilda sektorn genom skattesänkningar, som genom att stimulera arbetslust och företagsamhet ytterligare driver på tillväxten.

För oss moderater är svaret givet. Höga skatter och fortsatta skattehöjningar slår hårt inte minst mot lägre inkomstagare. Därför hjälper det inte mycket att sänka marginalsatserna i toppen, om andra skatter höjs i motsvarande grad. Skall vi få bukt med den alltför snabba kostnadsstegringen, skall vi bädda för en lugn lönerörelse nästa år och skall vi få upp tillväxten till åtminstone det internationella genomsnittet, måste vi omedelbart börja sänka vårt rekordhårda skattetryck. Vi moderater förordar att det sker i en takt av 10 miljarder kronor om året och att detta finansieras med besparingar till den del det inte kan ske inom ramen för den ekonomiska tillväxten.

På denna avgörande punkt föreligger en grundläggande skillnad i synsätt mellan socialdemokrater och oss moderater. Vi är beredda att myndigförklara Sveriges vuxna medborgare genom att låta dem själva bestämma över en

betydligt större del av ersättningen för sitt arbete. För oss är uttrycket "Man skall kunna leva på sin lön" en bjudande paroll.

Men regeringspartiet söker tvärtom hindra vanliga människor från att vidga sin valfrihet och sitt oberoende. Det förefaller som om individuella förmåner av olika slag kan tillåtas endast så länge de åtnjuts av ett fåtal. Men när samma chanser öppnas för folk i allmänhet, då störtar socialdemokraterna fram med skattehöjningar eller rentav förbud.

Så länge möjligheten till frivilliga pensionsförsäkringar utnyttjades av endast en liten grupp välbeställda toppmän i näringslivet, fick det passera. Men när fler började spara för sin ålderdom på detta sätt och det t. o. m. blev föremål för kollektivavtal, då slog regeringen till med en pensionsskatt.

Rätten att på förmånliga villkor teckna aktier i det egna bolaget var länge förbehållen de högsta direktörerna. Men när vinstandelssystem för alla anställda blev populära, då blev det också aktuellt med en särskild vinstandelsskatt. Nästa steg i utvecklingen blev att systemet med konvertibler spreds till löntagare utanför chefsskiktet. Helt följdriktigt har socialdemokraterna i skatteutskottet nyligen begärt en skatteskärpning.

När det blev populärt i alla samhällsskikt att bo i småhus, höjdes också kostnaderna successivt med allehanda pålagor, bland vilka den tilltänkta ändringen av fastighetsskatten endast var en i raden och – om socialdemokraterna får sitta kvar – säkert inte den sista. Allt fler människor efterfrågar bostadsrätter, och många hyresgäster vill friköpa sina lägenheter. Men häromdagen fick vi veta att just de som bor hos allmännyttan i praktiken skall utestängas från rätten att förvärva lägenheten som sin egen.

Det har lyckats socialdemokraterna rätt länge att på detta sätt spela på den svenska avundsjukan, att sätta förstelnande likriktning framför självförverkligande och variationsrikedom, att i stället för att driva på den svenska välståndsökningen försvaga dess drivkrafter.

Vi moderater kommer att använda det dryga år som återstår till nästa val för att påvisa dessa konsekvenser av socialdemokratisk politik. Vi skall klargöra vad ett byte av regering skulle betyda för människors frigörelse från förmynderi och styrning uppifrån.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till de reservationer i finansutskottets betänkande nr 30 som har moderater bland sina undertecknare.

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Den ekonomiska debatten har på senare tid kommit att handla mycket om tillväxt. Nästan alla säger sig vilja ha högre tillväxt. Men det finns de som hävdar att en hög BNP-ökning bara leder till sämre välfärd genom sämre miljö, mera stress, ökade regionala problem och liknande. Jag anser att ett sådant synsätt är felaktigt. Snabbare tillväxt kan mycket väl förenas med kraven på bättre miljö och ett mänskligare arbetsliv. Tekniska innovationer som renar luft och vatten eller ökar utbytet av råvaror kan skapa både ekonomisk tillväxt och en bättre miljö. Det är i själva verket så att en politik som motverkar tillväxt kommer att försvåra kampen för en bättre miljö, genom att de ekonomiska resurserna för miljöskydd blir helt otillräckliga.

På liknande sätt förhåller det sig med den påstådda motsättningen mellan hög tillväxt och regional balans. Även i detta fall skapas mer resurser för att sprida tillväxtens resultat till hela landet just genom en hög ekonomisk tillväxt. Utan tillväxt finns ingen resursökning att sprida eller fördela.

Det finns också en och annan som anser att vi här det så bra i dag i Sverige att vi kanske inte behöver mer. Men de flesta vanliga människor tycker inte så – och det med rätta. De vill ha mera. De som är arbetslösa vill ha jobb. De som har jobb vill ha högre lön. Många vill ha mer och bättre sjukvård, bättre utbildning åt barnen, mer tid för att vara tillsammans med dem, bättre möjligheter för dem som tillhör vad vi i folkpartiet kallar det glömda Sverige.

Jag vill bara nämna ett litet exempel. Det sägs ofta att pensionärer med bara folkpension och pensionstillskott inte betalar någon skatt. Det är sant för vissa, men inte för alla. Den som har en sparad slant eller ett eget hem måste ofta betala skatt på folkpensionen. Och det behöver inte vara några våldsamt stora besparingar eller flotta villor det handlar om – det räcker med ett ganska blygsamt värde. De pensionärerna tycker med rätta att reglerna i dag är orättvisa. Det finns många andra exempel på sådana orättvisor som det känns angeläget att kunna ta bort. Det enda sättet att göra det är genom hög tillväxt – bara genom att hela kakan ökar kan alla få mer.

Tillväxten i dag är tyvärr inte särskilt hög. Vi ligger faktiskt ganska långt ner i den s. k. tillväxtligan. Vi ligger också betydligt sämre till nu än under 50- och 60-talen. Då hade vi tillväxttakter på både 3 och 4 % eller mer per år. För närvarande pendlar takten mellan 1,5 % och 2 % per år. Förra året blev det bara 1,3 %.

Vad kan man då göra för att öka den ekonomiska tillväxten? Det första man måste vara klar över är att vi politiker genom att trycka på rätt knapp här i kammaren *inte* kan skapa mer tillväxt. Vad vi kan göra, genom att trycka på rätt knapp här om några timmar, är att se till att enskilda människor får möjlighet att skapa tillväxt. Alla människor har idéer om förbättringar och nyheter – de må sedan arbeta som sjukvårdsbiträden, lågstadielärare, professorer i teoretisk fysik eller forskare i informationsbehandling. Det gäller att ge alla dessa människor möjligheter att få utlopp för sina idéer, att få pröva dem. För att de skall få göra det krävs rätt många förändringar i de regelsystem som samhället sätter upp.

I det ekonomiska livet måste vi förändra den ekonomiska politiken så att det ges bättre förutsättningar för enskildas kreativitet.

Herr talman! Jag vill betona att det egentligen inte handlar om kortsiktig stabiliseringspolitik utan om en långsiktig strategi för kreativitet och tillväxt. Det är om denna långsiktiga strategi som debatten om den ekonomiska politikens riktlinjer borde handla. Det är den långsiktiga strategin som är viktig för att lägga fast kursen – sedan kan den kortsiktiga stabiliseringspolitiken tillåtas ge krusningar på ytan, men krusningarna bör helst helst hålla samma kurs som den långsiktiga politiken.

Dagens politik uppfyller inte dessa krav. Krusningarna verkar gå åt en massa olika håll, och någon långsiktig strategi är svår att finna. Socialdemokraterna överger förslag utan vidare och ändrar uppfattning litet hur som helst, sannolikt för att kunna sitta kvar vid makten. Fastighetsskatten övergavs. Principerna för statsbidragsminskningen till kommunerna över-

gavs. Bilaccishöjningen går delvis åt för att öka utgiftsanslagen till kollektivtrafiken. Jag menar att detta är en ganska vinglig politik.

Den långsiktiga strategi som behövs finns beskriven i den gemensamma borgerliga reservationen 1. Den finns också ganska väl analyserad i årets långtidsutredning. Långtidsutredningen tar upp främst tre aspekter: skattesystemet, flexibiliteten på marknaderna och den offentliga sektorns produktivitet. På dessa områden finns med dagens socialdemokratiska politik en rad tillväxthinder som vi i folkpartiet tillsammans med moderaterna och centern vill avskaffa. Socialdemokraterna säger sig också vilja ha tillväxt. Det vill de nog egentligen, men de saknar en genomtänkt strategi. Det som eventuellt görs på rätt sätt görs för sent och motvilligt, och allt som oftast tas steg tillbaka åt fel håll.

I fråga om skattepolitiken handlar det främst om att sänka marginalskatterna och minska de snedvridande skattekilarna. Vi i folkpartiet vill sänka marginalskatterna till 40 % för flertalet heltidsarbetande och sätta stopp vid 50 %. Alla får då behålla minst hälften av en extrainkomst eller en inkomstökning. Då minskar skattekilarna högst avsevärt. Enligt studier som refereras i långtidsutredningen, och vars resultat också stämmer väl med sunt förnuft, ökar då utbudet av arbetskraft liksom produktionsmöjligheterna. Det blir ett rejält lyft i tillväxten, kanske på flera procentenheter. Ökningen motsvarar i runda tal ett par tusen kronor per vuxen svensk, så den är ingalunda föraktlig. Produktionsökningen kan användas för förbättringar av skilda slag inom den offentliga sektorn eller för skattesänkningar eller en kombination därav.

Herr talman! Dagens marginalskatter är alltså enligt samstämmiga uppgifter alldeles för höga. Vem är det som har drivit upp marginalskatterna och det totala skattetrycket till dagens höga nivå? Det är socialdemokraterna. Det är inget naturligt inslag i socialdemokratisk politik att kämpa för lägre marginalskatter. Vem är det som ständigt motsatt sig ett inflationsskydd så att temporärt sänkta marginalskatter också skall bli permanent lägre? Det är också socialdemokraterna. Kan man tro på att socialdemokraterna nu har frigjort sig från årtionden av förre finansministern Gunnar Strängs skattepolitik? Jag tillåter mig att känna en viss skepsis.

Nästa förändring som krävs är enligt långtidsutredningen en ökad flexibilitet på marknaderna. Det betyder att man måste ta bort många stelheter. Vem är det som har skapat dessa stelheter? Vem håller envist fast vid regleringar – t. ex. prisregleringen och valutareglerna? Vem värnar om statliga pckpin-
nar till kommuner och landsting? Vem vill styra näringslivets investeringar så att de utförs "rätt"? Vem vill ha ett stort kollektivt sparande, hellre än enskilt sparande hos företag och hushåll? Vem motsätter sig intensivt införande av miljöavgifter som skulle skapa marknadsmässiga incitament för en bättre miljö?

Svaret på dessa och många andra frågor är att det är socialdemokraterna. Det framgår med önskvärd tydlighet när t. ex. statsministern frigör sig från det ekonomiskt nödvändiga och låter ideologin tala. Det hände t. ex. på Livsmedelsarbetareförbundets kongress för något år sedan, när Ingvar Carlsson talade om centralstyrning och planering av investeringarna eller när han argumenterade för pensionsskatten som ett utflöde av medborgarrätten

som han satte i motsatsställning till den enskilda äganderätten.

Herr talman! Den 30 januari var det fjärde gången sedan regeringsskiftet som socialdemokraterna införde prisstopp. Frågan om prisregleringars negativa effekter har vi debatterat många gånger. Alla vet att prisstoppet förr eller senare måste tas bort. Jag hoppas att finansministern i dagens debatt kan ta tillfället i akt för att säga att det nu skall tas bort. Prisstoppet innebär en direkt uppmaning att köpa nu innan priserna stiger.

Herr talman! Det tredje område som långtidsutredningen särskilt framhåller gäller den offentliga sektorns produktivitet. Där handlar det enligt folkpartiets mening om att få in mycket större inslag av konkurrens. Men vem är det som envisas med att avskärma den offentliga sektorn från sådan konkurrens? Vem är det som ständigt talar om fördelningspolitiska motiv inom vård, omsorg och utbildning, utan att låtsas förstå att detta inte har det ringaste att göra med vem som producerar tjänsterna i fråga? Det är socialdemokraterna.

På dessa och andra områden försöker nu regeringen ge intryck av att man har ändrat sig. När det t. ex. gäller marginalskattebetydelse för avtalsrörelsen säger socialdemokraterna sig nu ha insikt om att man måste sänka marginalskattebetydelsen för att t. ex. underlätta avtalsrörelsen. Men när vi i folkpartiet lägger fram sådana förslag röstas de ned. Så var det med den insikten.

Socialdemokraterna säger sig nu ha insikten att man inte bör ytterligare höja arbetsgivaravgifterna för att finansiera dyra utgiftsprogram. Detta står att läsa i kompletteringspropositionen. Men så sent som under denna vår har majoriteten i kammaren höjt sjukförsäkringsavgiften för att finansiera timsjukpenningsskatten, och delpensionsavgiften kommer troligen att snart behöva höjas för att betala för den nyligen beslutade höjningen inom delpensioneringen. När vi i folkpartiet föreslår att timsjukpenningsskatten skall finansieras genom omprioriteringar på utgiftssidan röstas förslaget ned. Så var det med den insikten.

Socialdemokraterna säger sig nu ha insikt om att man inte bör höja skattetrycket. Det har de sagt sedan 1982 och sedan dess har skattetrycket i verkligheten höjts från litet drygt 50 % till ungefär 53 %. Bara nu i kompletteringspropositionen föreslog regeringen en rejäl höjning av fastighetsskatten, höjning av bilaccisen, höjning av omsättningsskatten för aktiehandeln och höjning av tullavgifterna. Tillsammans skulle dessa skattehöjningsförslag som regeringen presenterade på sikt ha givit mer än 3 miljarder kronor i ökade skatter. Så var det med den insikten.

Socialdemokraterna säger sig nu ha kommit till insikt om att produktiviteten i den offentliga sektorn måste öka. Men att döma av uttalandena i kompletteringspropositionen menar man att det bara bör ske om löneökningarna i den offentliga sektorn blir för stora, dvs. går utöver det utrymme som finansministern förmodligen kommer att slå fast. Att det skulle kunna finnas ett allmänt intresse av att produktiviteten höjs i den tredjedel av ekonomin som produceras inom stat, kommun och landsting har tydligen inte fallit dem in. Detta trots de studier som visar att produktiviteten har sjunkit under de senaste decennierna i den offentliga sektorn. Så var det med den insikten.

Herr talman! I måndags kväll strax för kl. 11 diskuterade vi här i kammaren ett annat betänkande från finansutskottet som just handlade om konkurrens mellan offentlig och enskild produktion. Jag sade då att finansutskottets majoritet inte kan skilja mellan fördelningpolitiska motiv för finansiering av vissa sociala tjänster och en konkurrensfrämjande enskild produktion av samma tjänster. Slutsatsen från socialdemokraternas talesman då var alldeles klar – det skall vara offentlig monopolproduktion i fråga om sociala tjänster. Högre produktivitet genom konkurrens från enskilda alternativ gav han uppenbarligen inte mycket för. Så var det med den insikten.

Jag vill citera en artikel av PK bankens chefsekonom, socialdemokraten Nils Lundgren. Han skrev i Svenska Dagbladet nyligen: "De ideologiska invändningarna är inte alls så starka som många tror. Även den som vill att vi skall få vår sjukvård i offentlig regi accepterar att medicinerna kommer från Astra och Pharmacia, att hygienartiklar kommer från Mölnlycke, att Skanska och SIAB bygger sjukhusen, att instrument och skalpeller kommer från tyska privata företag." Hans slutsats av detta är densamma som många andra har dragit, nämligen: "Mera fantasieggande vägar är att ändra organisationen så att en mycket större del av de anställda i de verksamheter som i dag är statliga får arbeta under konkurrens." Det vore tacknämligt om Arne Gadd kunde tala om i dag att han förstår denna grundläggande skillnad mellan finansiering och produktion. Jag tror nämligen att han faktist inser detta, men då, herr talman, blir det helt omöjligt att försvara den offentliga produktionen i offentliga monopol – annat än med ideologisk blockering. Där finns en avgörande skillnad gentemot folkpartiet, som vill öppna för och stimulera fram fler enskilda alternativ.

Herr talman! Frågan om den offentliga sektorns produktivitet har inte bara effekter på den långsiktiga tillväxten, utan den har också implikationer för finansministerns lönepolitik på den offentliga sidan, de s. k. cash limits. Finansministern vill sätta ett tak för lönekostnadsökningen i den statliga sektorn och vill att kommuner och landsting gör detsamma. Om avtalen sedan i praktiken blir dyrare än vad finansministern har bestämt – för man kan säkert utgå från att de inte blir billigare – säger han att detta får mötas med rationaliseringar och besparingar. Detta är ett bakvänt resonemang. Risken är stor att man då inte finner dessa rationaliseringar och produktivitetsökningar, utan vad som händer är att kostnadsökningen övervältras på kunderna, på de individer och företag som utnyttjar myndigheternas tjänster. Det blir längre handläggningstider, kösystem, stigande väntetider och sämre kvalitet. Och eftersom det saknas alternativ har kunderna inget val annat än att finna sig i försämringarna.

Jag vill även i detta sammanhang citera den nämnda artikeln av Nils Lundgren: "– – – förslaget om budgettak för offentliganställda är därför förknippat med betydande risker för kvalitetssänkning i den statliga sektorn. Skälet är att dess tjänster inte produceras under konkurrens."

Det är tydligen socialdemokraternas avsikt att om lönetaket inte håller så skall det bli försämringar i verksamheten. Vi i folkpartiet tycker att det vore mycket bättre att stimulera till ökad produktivitet – genom att tillåta enskilda alternativ – just för att undvika att servicen försämras.

Regeringens oförmåga att begränsa de offentliga transfereringsutgifterna innebär också att besparingskraven faller så mycket hårdare på den övriga delen av de statliga utgifterna. En del av dessa andra utgifter är sådana som måste skötas av staten – försvar, tull, rättsväsen, polis etc. dvs. sådant som är ren myndighetsutövning. Det är också en negativ effekt av den förda politiken.

Aven i fråga om förslagen om lönebildningen i allmänhet resonerar regeringen på ett bakvänt sätt. Man konstaterar först att det är centralt att få ned lönekostnadsökningen. Det är ingen nyhet. Sedan sägs att läget inför avtalsrörelsen 1988 är mycket bekymmersamt, framför allt på grund av den höjning av arbetsgivaravgifterna som riksdagen på regeringens förslag har beslutat om. Därigenom har man redan intecknat ungefär 1 procentenhet av de 3 som enligt långtidsutredningen finns tillgängliga. Det är värt att notera att den dämpning av lönekostnadsökningen som regeringen tror på för innevarande år – till ca 5,5 % – inte innebär att en anpassning sker till utvecklingen i våra viktigaste konkurrentländer. Detta markeras både av socialdemokraterna och av den borgerliga minoriteten i utskottet.

Inför 1988 är läget alltså "mycket besvärligt" för att använda majoritetens egna ord. Det står så här i betänkandet: "Det är därför av stor vikt att om möjligt åtgärder vidtas och incitament skapas för att underlätta avtalsförhandlingarna." Jag instämmer i det. Men sedan kommer majoriteten genom någon egendomlig tankeverksamhet – eller kanske snarare brist på tankeverksamhet – fram till att ingenting är möjligt att göra. Detta, herr talman, är inte sant. Det är fullt möjligt att både ta bort arbetsgivaravgiftshöjningen och ytterligare sänka marginalskatterna till 1988. Men det måste göras nu. Det enda som krävs är vilja.

Vad regeringen nu har är – som vi uttryckt det i reservation 5 – en bakvänt politik. Om avtalet blir måttligt skall man i efterhand ge arbetsgivarna en extra bonus genom att sänka arbetsgivaravgiften. Om avtalet blir alltför högt är regeringen beredd att ytterligare urholka konkurrenskraften genom att låta avgiftshöjningarna slå igenom. Det är en konstig politik, som sannerligen inte underlättar avtalsrörelsen.

I fråga om vårt krav på sänkta marginalskatter redan 1988 säger socialdemokraterna i utskottet att detta skulle få "motsatt effekt mot vad folkpartiet vill uppnå". Men finansministern har ju själv argumenterat för att sänkta marginalskatter skulle underlätta avtalsrörelsen, visserligen 1989 eller 1990, men det som är rätt då kan ju rimligen inte vara fel 1988. Vad det handlar om är nog att socialdemokraterna i utskottet helt enkelt inte vill genomföra vad de kallar en "isolerad sänkning av marginalskatterna". Detta bekräftar det intryck som gavs i en intervju med finansministern i Svenska Dagbladet nyligen, nämligen att det egentligen är försämrade avdragsmöjligheter som socialdemokraterna är intresserade av.

Jag vill därför fråga utskottets talesman:

- Är ni beredda att medverka till en marginalskattesänkning?
- Är ni beredda att öka flexibiliteten på marknaderna genom att ta bort regleringar m. m.?
- Är ni beredda att öka konkurrensen i produktionen av sociala tjänster genom enskilda alternativ?

Om svaret på dessa frågor är nej – hur i all sin da'r skall ni bära er åt för att öka tillväxten i den svenska ekonomin?

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 14 och 19.

Anf. 3 NILS G. ÅSLING (c):

Herr talman! Det kan måhända vara befogat att under vårriksdagens sista arbetsplenum, denna dag av sommarlov och betygsättning, göra en summering också av den ekonomiska politiken.

Finansministern sammanfattar själv i inledningen till den reviderade finansplanen med att säga att vår kostnadsnivå ligger över omvärldens och att tillväxten i alltför stor utsträckning används för konsumtion och i alltför ringa mån till kapitalbildning. Kritiken mot den förda ekonomiska politiken har heller inte uteblivit. I går hörde vi hur den tredje vägens ekonomiska politik dömdes ut ganska oförblommerat av LO:s ordförande Stig Malm.

Jag tror – och det är kanske den väsentligaste slutsatsen av vårriksdagen – att regeringen misslyckats i så stor utsträckning därför att man haft fel strategi. Med en överraskande okänsla för politiska realiteter och för människors vardag har man sökt tuvhoppa genom vårriksdagen, och resultatet är avslöjande. Utskottsmajoriteten säger i sina kommentarer till budgetarbetet:

”Vårens budgetarbete i riksdagen har visat att det föreligger betydande svårigheter att uppnå breda lösningar kring olika besparingsförslag.”

Majoriteten bryr sig emellertid inte om varför det blivit så, utan konstaterar att mycket av regeringens förslag haft karaktär av provisoriska lösningar.

Får jag nu, herr talman, också som ett försök till summering, uppehålla mig vid inriktningen av den ekonomiska politiken. De traditionella målen för denna har varit och är hög tillväxt, stabilt penningvärde, jämn fördelning, full sysselsättning och balans i utrikesbetalningar.

Låt mig börja med tillväxtmålet. Sveriges tillväxt stannade under 1986 på 1,3 %, dvs. bara litet drygt hälften av den genomsnittliga tillväxten i OECD. Med denna siffra ligger Sverige i gårdsgårdsserien bland industrinationerna.

Som vi i centern ser det är dock den låga tillväxten kanske inte det allvarligaste problemet i sig. Det är vad denna utveckling kan föra med sig på sikt som är det allvarligaste. Fortsätter den låga tillväxten, kommer budgetunderskottet att öka igen och arbetslösheten att gå upp mot 4 % – om man får tro de prognoser som finansdepartementet självt har producerat. Dessutom är tillväxtens sammansättning i hög grad oroande. Alltför litet investeringar och export, och alltför mycket konsumtion och import – det är en sammanfattning av situationen på tillväxtsidan.

Regeringen förutspår nu en tillväxt i ekonomin på 2,1 % under nästkommande år. Den svaga utveckling som väntas internationellt gör att detta förefaller vara tilltaget i överkant. Hur det må vara med den saken får framtiden utvisa. Sanningen är ändå att socialdemokraterna hittills har misslyckats med tillväxtmålet.

Det andra målet är full sysselsättning. Den öppna och den dolda arbetslösheten var tillsammans 3,9 % under den borgerliga regeringsperio-

den, som ju ofta åberopas i sammanhanget. Motsvarande siffra har under den hittillsvarande socialdemokratiska perioden varit 5,3 %. Här skall tilläggas att det under de borgerliga regeringsåren rädde den djupaste recessionen sedan 30-talet, inte bara i svensk ekonomi utan i europeisk, och att den socialdemokratiska regeringsperioden har sammanfallit med en lång internationell högkonjunktur. Ändå har arbetslösheten i realiteten ökat under det socialdemokratiska regeringsinnehavet. Sanningen är alltså att socialdemokraterna misslyckats även med målet full sysselsättning.

Det tredje målet är stabilt penningvärde. Här kan vi konstatera att inflationen under den socialdemokratiska perioden sjunkit betydligt, vilket jag ber att få gratulera finansministern till. Om man emellertid ser till dess roll i det stora sammanhanget, nämligen hur vår kostnadsutveckling ser ut jämfört med omvärldens, finner man att inflationstakten i Sverige varje år sedan regeringsskiftet har överskridit omvärldens. Det är ändå detta som är det intressanta, och det är det som avgör vår konkurrenskraft på lång sikt.

Det fjärde målet är balans i utrikesbetalningarna. 1986 blev bytesbalansöverskottet 7 miljarder kronor. Inför 1987 förutspår regeringen att detta minskar till 1 miljard kronor. En rad omständigheter borde ha gett Sverige ett stabilt överskott i utrikesbetalningarna. För det första devalverades kronan såväl 1981 som 1982. Dessutom har den svenska valutan devalverats ytterligare genom den starka knytningen till dollarkursen, som fallit kraftigt. För det andra har oljenotat gett oss en förstärkning på omkring 20 miljarder – alltså ett högst substantiellt bidrag till förbättring av våra utrikesbetalningar. För det tredje kommer oljelagren genom försvarsuppgörelsen att säljas ut, vilket beräknas ge en förstärkning av bytesbalansen på omkring 3 miljarder.

Socialdemokraterna har lyckats uppfylla målet om balans i utrikesaffärerna, men sanningen är att detta inte har skett genom den egna ekonomiska politiken utan tack vare en rad lyckliga omständigheter i vår omvärld.

Det femte målet är jämn fördelning. Under de senaste åren har antalet socialbidragstagare ökat dramatiskt. Man kan säga att var femtonde inkomsttagare i landet är mottagare av socialbidrag. Samtidigt har antalet miljonärer ökat kraftigt – vilket inte minst Stig Malm påpekade i går i sin kritik av den tredje vägens politik. Klyftorna i samhället växer. Detta är självfallet ingenting annat än ett resultat av socialdemokraternas ekonomiska politik. Regeringen kan inte skylla på andra omständigheter. Sanningen är att socialdemokraterna inte längre har jämn fördelning som ett mål för den ekonomiska politiken – på annat sätt kan man inte tolka den politik som förs.

Finansminister Feldt fortsätter också på den inslagna vägen i den skiss till skattereform som han lagt fram.

Finansministern – och tydligen även folkpartiledaren – vill finansiera sänkta marginalskatter för höginkomsttagarna med ett slopat grundavdrag. Folkpartiledaren har sagt sig vilja ha ett schablonavdrag, 3 000 kr., lika för alla. Finansministern vill ha ett schablonavdrag på 10 % av inkomsten, dock maximalt 10 000 kr. Det är vad vi känner till av de skisser till skattereform som föreligger.

”Den blomstertid nu kommer med lust och fågning stor”, sjungs det i dag här och var ute i vårt samhälle, framför allt i skolorna. Så särskilt stor lust och

fägring ute i solgasset blir det dock inte för de allra flesta skolelever denna sommar.

Studiemedlen är som bekant inte alltför rikligt tilltagna, och de är heller inte tänkta att räcka för mer än de nio månader terminerna varar. Studenterna förutsätts dryga ut kassan genom att sommarjobba. Grundavdraget och schablonavdrag innebär nu att de 13 000 första kronorna är skattefria. Konkret innebär följaktligen både socialdemokraternas och folkpartiets skisser till skattereform att en vanlig student kommer att få betala 3 000 kr. mer i skatt om man genomför de skattereformer man lanserar. Det är ingen avundsvärd uppgift finansministern får i valrörelsen 1988, då han skall övertyga om logiken i att höja skatten för studenter för att kunna sänka den för höginkomsttagare. Jag tror inte att lust och fägring kommer att möta honom när han skall ut och förklara detta i landets skolor, högskolor och universitet. Själv skulle jag nu bara vilja uppmana alla studenter att lägga följande ord till aftonbönen: Bevare oss studenter från en skatteuppgörelse mellan Feldt och Westerberg.

En dylik skatteuppgörelse skulle också innebära en katastrof för många deltidsarbetande och lågavlönade. Folkpartiets förslag skulle ge skattehöjningar på uppemot 3 000 kr. per år för 60 % av inkomsttagarna. Särskilt kvinnor kommer att förlora på affären, dels för att de ofta återfinns i yrkesgrupper med låg lön, dels för att de i större utsträckning än sina manliga kolleger arbetar deltid. I vissa låginkomstkommuner kommer nio av tio kvinnor att få höjd skatt.

Förutom dessa fem traditionella mål för den ekonomiska politiken, som jag här berört, fogade centern i regeringsställning ytterligare ett mål till den ekonomiska politiken, nämligen regional balans. Detta har från och till också erkänts av andra regeringar. Det är glädjande att utskottsmajoriteten i sin skrivning nu erkänner regional balans som ett av de ordinarie målen. Det har inte alltid varit så.

De senaste åren har flyttlassen ringlat in mot storstadsområdena i allt stridare ström – denna gång inte bara från Norrland, utan från hela landet. Detta är en direkt effekt av den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik. Den tredje vägens politik har ute i landet på något sätt blivit synonym med flyttlass och fortsatt befolkningskoncentration.

Socialdemokraterna lägger gång på gång fram förslag som till sin karaktär verkar centraliserande i samhället. Man ville spara in på den kommunala skatteutjämningen. Visserligen gjordes en satsning på Norrland, men denna finansierades genom indragningar i de fattigaste kommunerna i söder. Centern gick emot den typen av finansiering. Däremot accepterade vi den fördelningsmässiga profilen med ökade satsningar på Norrland, Bergslagen och Blekinge, men ville finansiera genom indragning i koncentrationsområdena.

I stället för att söka samförstånd med centerpartiet gick socialdemokraterna ihop med folkpartiet, och gjorde upp om en kraftig besparing på kommunerna utan någon regional profil. Här visade socialdemokratin upp sitt rätta regionalpolitiska ansikte.

Centern vill nu också införa ett miljömål för den ekonomiska politiken. Miljöproblemet är ett högst reellt ekonomiskt problem. Skogsindustrin,

jordbruket och fisket är direkt berörda. Till detta skall läggas produktionsbortfall, stora kostnader för sjukvård samt korrosion på byggnader och utrustningar. De sammanlagda miljökostnaderna har i vissa sammanhang beräknats till 6 % av bruttonationalprodukten, eller närmare 50 miljarder kronor. Ekonomi och ekologi är ingenting annat än två sidor av samma sak.

Sanningen är att socialdemokraterna står lamslagna inför denna problematik. Svavelutsläppen ökar för första gången på tio år med stora effekter på skogstillväxten som följd. För att minska miljökostnaderna krävs ingrepp genom ett införande av miljöavgifter. I dag får andra än producenter och konsumenter bära kostnaderna för föroreningarna. Dessa kostnader måste återföras till producenten dels för att priset skall reflektera hela produktionskostnaden, dels för att stimulera till reningsåtgärder.

Centern har därför i motioner under våren föreslagit att miljöavgifter på svavelutsläpp skall införas. Vi har också tillgodoräknat oss dessa intäkter i vårt budgetalternativ eftersom de är en reell inkomst. Vi har emellertid fått kritik från majoriteten, som hävdade att man inte skall använda sig av en skattebas som man önskar skall minska.

Från majoritetens sida glömmer man då att det i detta förfarande finns en intäktsida. Minskade utsläpp ger visserligen minskade skatteintäkter, men det ger också mindre kostnader för sjukvård och korrosion. Ändamålet med miljöavgifterna är ju att åstadkomma en bättre miljö. Det ger dessutom ökade skatteintäkter på grund av färre sjukdagar och bättre förutsättningar för skogsbruk, jordbruk, fiske och fritidsliv. Om man genom olika miljöavgifter skulle kunna minska miljökostnaderna med 10 %, skulle detta ge en samhällelig intäkt på 5 miljarder.

Herr talman! Jag har i mitt försök till summering av vårriksdagen tvingats konstatera att den tredje vägens politik slagit fel på område efter område. Ett mycket påtagligt bevis är en onödigt hög räntenivå här i landet. Det kan sägas vara riksbankens, men också marknadens, tysta men ändå illustrativa kommentar till regeringens alltför svaga finanspolitik. Man får ibland intrycket av att regeringen vill skylla den svaga finanspolitiken på en illasinnad opposition. Men så är det naturligtvis inte. Den är nämligen helt och hållet en produkt av bristande politiskt handlag från regeringens sida. Under vårriksdagen har vi i finansutskottet också kunnat konstatera att det också beror på en rigid låsning i vissa politiska frågor, helt enkelt en dålig beredskap när det gäller att föra en dialog för samförstånd och för positiva lösningar av de samhällsekonomiska frågorna.

Den höga räntan är emellertid bara ett symptom i människors vardag på regeringens misslyckanden. En annan illustration är utslagningen av bygder och arbetsplatser och den starka koncentrationen i samhället.

Den tredje vägens politik har blivit synonym med flyttlass, utarmning av glesbygd, bostadsproblem i storstad och tätort och med en bristande vilja att ta itu med och en handfallenhet att hantera centrala och angelägna miljöproblem.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationerna 1, 3, 6, 10, 15 och 18 i finansutskottets betänkande nr 30.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 4 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Det är lika bra att börja med att säga att jag kommer att överskrida den anmälda talartiden litet grand. Men jag skall försöka hålla det inom rimliga gränser.

Normalt sett borde en sådan här avslutningsdebatt som gäller kompletteringspropositionen egentligen kunna avgränsas till de punkter där man skall komplettera budgeten. Den borde inte kräva alltför många nya ställningstaganden eller initiativ eftersom vi redan i januari lägger fast vår syn på den ekonomiska politikens inriktning. Om man emellertid ser att en regering är helt oförmögen eller ovillig att utifrån de faktiska omständigheterna förändra sin politik eller ta några nya initiativ som rymmer med verkligheten eller det som man tycker borde vara riktig politik, måste man upprepa sin kritik även i en kompletteringsdebatt.

Jag tycker nu att det har mognat fram en situation där man allvarligt måste ifrågasätta regeringens vilja, alternativt förmåga, att föra något annat än en åtstramningspolitik, som främst är riktad mot den gemensamma sektorn. Kritiken är nu stark även inom socialdemokratiska och socialdemokratiskt behärskade organisationer.

Missnöjet med finansministerns ekonomiska politik tränger sig fram. Det går inte längre att tåta varje missnöjesläcka med att hänvisa till budgetunderskottet. Det argumentet håller på att förlora i värde, i samma takt som budgetunderskottet nu minskar.

När budgeten lades fram i januari beräknades budgetunderskottet för budgetåret bli ca 37 miljarder kronor. I kompletteringspropositionen anges ca 30 miljarder som ett troligt belopp. Nu finns det beräkningar som visar att budgetunderskottet kommer att bli 26–27 miljarder kronor, dvs. ca 10 miljarder under den nivå som beräknades i januari.

Läget är så pass förändrat att statsministern i våras hade råd att göra ett lappkast och springa ifrån sina förslag på bostadsområdet, där regeringen hade räknat med budgetårsinkomster på mer än 2 miljarder, inte första året men i förslaget. Detta var naturligtvis en framgång för hyresgästerna – som hade framtingats av att oppositionspartierna, visserligen från olika utgångspunkter men ändå gemensamt, yrkade avslag på regeringens förslag på bostadsområdet.

Socialdemokraterna hade kunnat lägga fram ett bättre förslag tillsammans med vpk som både hade gett samhället inkomster, hållit tillbaka hyrorna och skapat rättvisa på området. Regeringen hade kunnat förstärka statens inkomster om den hade velat, men regeringen bedömer nu uppenbarligen läget så att den kan springa ifrån ett par miljarder utan att det gör någonting.

Man undrar varifrån alla motiv för en attack mot den gemensamma sektorn kommer. Regeringens spariver har gått så långt att den under våren har tagit tillbaka från kommunerna det som först släppts till för att förbättra på skolans område. När det gäller den kommunala skatteutjämningen har regeringen handlöst kastat sig i armarna på folkpartiet för att spara 1,7 miljarder kronor, när den hade kunnat skapa ett mera rättvist skatteutjämningsystem och en bättre regional utveckling.

Denna iver att på ett område kasta sig över och i samarbete med borgerliga partier bekämpa den gemensamma sektorns tillväxt och i ett annat fall bara

lämna inkomster hur som helst, bara därför att det är motigt när partierna stödjer andra förslag än regeringens, stämmer dåligt överens.

Vpk anser att samhällets finanser kan förbättras genom en rättvis beskattning av kapital och förmögenheter och genom kamp mot en ökad spekulation och mot den utsugning som sker på olika områden. Vi har inte gjort det till princip, som regeringen har gjort, att i huvudsak försöka förbättra budgetsaldot genom att använda den offentliga sektorns finanser och ekonomi som något slags timglas som kan vändas, där det rinner över pengar från den kommunala sektorn till staten, och sedan säga att finanserna har förbättrats. Därmed skapas samtidigt problem – i varje fall förhindras en berättigad tillväxt och nödvändig utveckling av kommunsektorn.

Det skulle vara mycket intressant att få en närmare förklaring till att regeringen inte låter den gemensamma sektorn utvecklas bättre, mot bakgrund av de enorma behov som där finns. Pengar finns uppenbarligen i samhället. Om regeringen väljer att på ett riktigt sätt finansiera sina åtgärder finns det utrymme för den gemensamma sektorn att expandera.

Den gemensamma sektorns expansion och den efterfrågan som uppstår där är inte vilken efterfrågan som helst. Det kan inte sägas vara en privatledd konsumtionstillväxt, som man är orolig för i andra sammanhang, utan det är en tillväxt som är socialt, samhällsekonomiskt och fördelningspolitiskt riktig, samtidigt som den i huvudsak vänder sig mot inhemsk produktion. Det är en inhemskt styrd efterfrågan som borde vara intressant för den socialdemokratiska regeringen.

Transnationaliseringen av ekonomin ökar mycket starkt, med regeringens goda minne och direkta stöd. Man har i nyliberal anda avreglerat och släppt krav som förut gällde för utlandsinvesteringar.

Tillstånden för utlandsinvesteringar har i löpande penningvärde nära nog fördubblats mellan 1985 och 1986, och under 80-talet har investeringarna, mätt på samma sätt, niodubblats.

Det finns alltså enorma ekonomiska resurser, som har skapats under den tredje vägens period men som inte har använts för utveckling av samhället genom en förbättring av samhällets ekonomi eller investeringar i tillräcklig grad här hemma i de regioner som utarmas. Dessa resurser har i stället tillåtits fara över landets gränser ut till utlandsinvesteringar.

Man kan diskutera skäl för och mot utlandsinvesteringar; i vilken grad de är samhällsekonomiskt nyttiga, hur mycket som är rimligt osv. Jag är beredd att föra den diskussionen. Jag säger inte direkt nej till utlandsinvesteringar, om någon tror det, men det måste vara någon måtta på utvecklingen.

Om man ser på utvecklingen under 80-talet, under den period som kan överblickas ganska bra och då socialdemokraterna har haft regeringsansvaret, finner man att ökningstakten har varit enorm, samtidigt som regeringen i kompletteringspropositionen klagar över att de inhemska investeringarna sviktar, att de inte är tillräckliga och att tillväxten i vårt land har en felaktig sammansättning – det är för litet kapitalbildning, för litet investeringar. Ja, tacka för det, när en så stor del av investeringarna görs utomlands!

Samtidigt som företagen har berikat sig och det har växt fram en stark likviditet till följd av den tredje vägens politik, där lönekostnaderna har pressats ned och den gemensamma sektorn har hållits tillbaka, har detta givit utrymme för en enorm spekulation.

Nu duger det inte längre med utsugning genom ägande av produktionsmedel på gammaldags industrikapitalistiskt vis eller genom spekulation i mark och bostäder, som också är mycket vanligt och som har ökat. Nu skall det vara options- och terminskontrakt som byter ägare på en helt nyskapad börs. Det är en hantering som enligt min mening inte skapar något som helst värde för samhällsekonomin.

Alla dessa spekulationsvinster måste tas ur produktionen. Det har slarvigt uttryckts så, även från regeringshåll, att detta närmast är en angelägenhet för spekulanterna som byter pengar med varandra, där den ena vinner och den andra förlorar, men det är ett felaktigt synsätt. Inga värden kommer ur intet eller genom att man byter pengar med varandra. Allt värde som är föremål för spekulation är resultat av produktion, och på så vis är de här nya spekulationsinslagen en förstärkt variant av utsugning av arbete och vanliga människors ekonomi. Det borde vara ett regeringsintresse att motverka dessa nya tendenser till spekulation, om regeringen anser att investeringsnivån är för låg och samhällsekonomin behöver tillföras pengar.

När det gäller mark och bostäder kan jag passa på att säga god morgon till bostadsministern, om han hör detta – annars har han möjlighet att läsa protokollet. Han har äntligen lagt fram ett förslag som skall förhindra spekulation i allmännyttans bostäder, och jag vill understryka att det är mycket bra att han kommer med ett sådant förslag – jag skall inte bara skälla på regeringen:

Innan jag går in på vårt partis mera långsiktiga syn på den ekonomiska politiken vill jag kommentera några, inte direkt nyheter, men inslag i kompletteringspropositionen som har förstärkts, givits större vikt och nya kvaliteter i negativ mening.

Det gäller lönebildningen och de åtgärder som där föreslås som begränsar de anställdas möjligheter att föra en fri facklig lönekamp. Vi brukar annars i Sverige vara starkt kritiska när vi ser att den fackliga kampen begränsas på olika sätt i andra länder, där regeringen lägger sig i lönepolitiken och den fackliga politiken.

Nu kan man säga att finansministern genom sitt "cash-limit"-system tar över Margaret Thatchers idéer om en kassamässig begränsning av löneutrymmet, som kommer att betyda att de anställda själva, om de kräver mer än vad finansministern tycker att han vill ge, får "ta ansvar för att personal får sparken", som TCO-tidningen mycket klart uttrycker det. Detta ansvar vältras över på fackföreningarna genom att det görs en sådan begränsning från ett statsfinansiellt synsätt, som innebär att den fria förhandlingsrätten hotas.

Detta område är för övrigt inte det enda där finansministern inför något slags "thatcherism" i politiken. Det finns ett annat område där man kan sätta likhetstecken mellan den svenska ekonomiska politiken och den politik som förs i England – låt vara med kraftigare styrka, men det är samma art av politik. Det är att man förbereder utförsäljning av statliga företag. Man vill förbereda introduktion på börsen. Man vill släppa in privat kapital i tidigare samhällsägda företag. Det är synonymt med vad de håller på med i England. Jag tycker inte att vi skall göra det i vårt land. Jag tycker att vi skall använda samhällsägda företag och de delar av industri och näringsliv som vi faktiskt

kan kontrollera på något annat sätt för att föra en rättvis politik, för att utveckla regioner, för att föra en internationell politik som gynnar det breda flertalet.

Att i ett så genomkapitalistiskt samhälle som vårt sälja ut det lilla som finns av inflytande över utveckling och näringsliv, det är enligt min mening en felaktig politik. Jag kan inte förstå vad som ligger bakom regeringens tänkande på den här punkten.

Fackföreningspressen har inte heller varit nådig i sin kritik av den ekonomiska politik som regeringen för. Och även om regeringen vanligtvis inte bryr sig om den kommunistiska kritiken utan ganska oreflekterat avslår den på traditionellt sätt, borde den ändå vara berörd av att det finns så mycket kritik som det gör inom den egna rörelsen, inom de s. k. sidoorganisationerna, där radikalism och framtidstro brukar få flöda ganska fritt och där det framställs förslag som sedan aldrig fullföljs av det socialdemokratiska partiet. Jag tycker att regeringen borde vara mer oroad över den ekonomiska och politiska utvecklingen i vårt land än den verkar vara.

Till den ekonomisk-politiska strategin hör – det vill jag upprepa ännu en gång – det som brukar vara grundläggande för regeringen och som den också använder sig av i kompletteringspropositionen, nämligen att bygga den ekonomiska utvecklingen på ett permanent exportöverskott. Det åstadkoms genom den tredje vägens politik, där man håller tillbaka lönerna men främjar de höga vinsterna. På så vis skall vi vinna det kapitalistiska kriget om marknadsandelar, och Sverige skall framstå som något slags segrare i kampen med andra starka ekonomiska makter.

Men det sägs också i propositionen att den internationella utvecklingen har försämrats i jämförelse med tidigare bedömningar. Det är inte särskilt oväntat. Tillväxten i OECD-länderna förväntas bli lägre än tidigare. U-ländernas bytesförhållande utvecklas till ländernas nackdel. De kan inte importera lika mycket som förut. Flera av våra viktigaste handelspartners, de nordiska länderna och USA, dras med ekonomiska problem, som gör att de säkert inte heller kan räkna med samma tillväxt som tidigare. – Och den stora ekonomiska maktfaktorn USA är mycket snabb när det gäller att ta till angrepp mot frihandeln och begränsa importen från exempelvis Sverige på stålområdet.

Det här gör att vi från vårt håll måste med skärpa upprepa den kritik som vi många gånger har fört fram om en övertro på att en exportledd tillväxt skall lösa Sveriges ekonomiska problem. Det är i perspektivet av detta som jag tycker att det är mycket viktigt att påpeka att det här måste vara en tidsinställd bomb – när avmattningen i den internationella ekonomin kommer får det givetvis väldiga återverkningar också på vår ekonomi. Det måste vara riktigt att försöka vrida efterfrågan hemåt genom en utveckling av den gemensamma sektorn, låta den växa mer än hittills. Det borde vara en riktig ekonomisk strategi – samtidigt som man försöker sprida länderfördelningen, försöker bryta in på nya marknader såsom Sovjetunionen och Kina, där en stor del av världens befolkning finns, med ett vaknande konsumtionsbehov. Jag skulle som försäljare i ett företag inte vilja ha bara en kund, som har dålig ekonomi. Jag skulle vilja ha flera kunder att spela med när det krisar.

Kanske måste vi ändå lämna det perspektivet och fundera litet vidare: Var finns idédebatten, var finns framtiden, var finns perspektiven i den socialdemokratiska politiken? Jag har många gånger tagit upp detta och jag har egentligen aldrig blivit bemött med några svar eller argument. Socialdemokraterna har hänvisat till budgetunderskottet och trasslat in sig i den ekonomiska debatten och hänvisat till det aktuella betänkandet. Och visst är det ett betänkande som vi diskuterar – men jag tycker ändå att vi måste lyfta tankarna litet grand.

I det sammanhanget tycker jag att det är framför allt fyra frågor som är mycket viktiga.

Låt mig börja med makt- och ägandefrågorna. Jag vill ta upp dem i min egenskap av socialist och kommunist, som lever bredvid det stora arbetarpartiet socialdemokraterna, vilket har ett enormt väljarstöd och åtminstone i högtidstalen säger sig vilja föra en socialistisk politik. Vi kanske i dag kan få klarlagt om socialdemokraterna vill det eller inte. Regeringens företrädare tar måhända avstånd från dessa uttalanden. Men det borde vara intressant att fundera över vad makt- och ägandefrågorna betyder för vårt land. Maktkoncentrationen ökar ju oerhört snabbt. Bolagen byter ägare lika snabbt som deras direktörer byter skjortor. Dagligen ser man nya konstellationer, nya sammanslagningar, nya maktgrupper, som naturligtvis spelar på sina villkor och över huvudet på statsmakter och regering. Samtidigt förbereds introduktion av statliga företag på börsen! Detta försämrar naturligtvis möjligheterna att föra en riktig näringspolitik och ekonomisk politik. Jag menar att makt- och ägandefrågor är viktiga. De måste diskuteras. Samhällsägda företag och fondsystem borde användas till något annat än vad kapitalisterna gör – till något annat än att spekulera på börsen.

Jag vill vidare ta upp det nationella oberoendet som jag redan har varit inne på: Transnationaliseringen, den kapitalistiska arbetsdelningen, sönderdelningen av produktionen, uppdelning och splittring på olika länder, där en liten del av en produkt tillverkas i ett land, en del i ett annat och sammansättningen sker i ytterligare ett. Hela den utvecklingen gör naturligtvis att det är svårare att styra den inhemska ekonomiska politiken.

För varje dag som denna utveckling pågår blir man mer och mer i händerna på andras bestämmande. Det är naturligtvis oerhört svårt att motverka den utvecklingen. Det är ett stort problem, som accentueras i dag. Men det borde åtminstone kunna diskuteras och beröras av regeringen, som vill föra en riktig ekonomisk politik.

Arbets- och livsvillkor är ytterligare en viktig fråga. Det talas mycket om miljön. Vi har efterlyst en skarpare politik på miljöområdena. Arbetsmiljö och livsmiljö är två sidor av samma sak. I en tid av ökad utslagning av människor, rent ekonomiskt, pågår naturligtvis också en utarmning av natur och andra tillgångar. Det är en logisk följd. Utslagningen har de konsekvenserna. När profitkvoten skall ökas drabbar det också natur och miljö.

Därför anser jag, precis som Nils Åsling, att ekonomi och ekologi hör ihop. Det borde vara självklart att de ekologiska sambanden betraktas objektivt. Det är utifrån dessa som den ekonomiska politiken skall byggas. Här krävs oerhört starka insatser för att för framtiden bevara de resurser som vi har i vårt land, så att de inte föröds i dessa kapitalismens yttersta och spekulativa dagar.

Samtidigt måste jag återigen i denna debatt – liksom i den föregående – komma in på centerns intressanta dubbelspel i den här frågan. Centern har ju lyckats att i betänkandet få fram en alldeles egen reservation på moment 2 b. Moment 2 a handlar om riktlinjer för den ekonomiska politiken, men sedan har centern lyckats åstadkomma en reservation på moment 2 b, där de föreslår en helt annan politik än de andra borgerliga partierna. Nils Åsling var, så att säga, både röd och grön när han stod här i talarstolen och talade om kapitalismens fördärv. Han uttryckte sig inte på det viset, men han använde ändå sådana uttrycksmedel att man förstod att det var vad det handlade om. – Och samtidigt vill han vara grön. Ändå vill han skriva ihop sig med de mörkblå om den ekonomiska politiken, och där måste han dela upp det hela på två reservationer. Det går inte att både vara röd och grön och sedan skriva blå reservationer! Det rätta vore att ni tog avstånd från de andra borgarna och sade: Vi tillhör vänstern – vi kunde skriva ihop oss i en reservation om den ekonomiska politiken. Det skulle faktiskt innebära en mycket ärligare sakbehandling i dessa frågor. Detta måste vara våldsamt svårt för centern. Det skall bli roligt att höra vad Nils Åsling har att säga.

Vidare är fördelningspolitiken mycket viktig: Den talade Nils Åsling också om i sitt röd-gröna tal. En kamp för en rättvis fördelning innebär naturligtvis att man gör ansatser mot spekulationsekonomin och mot de krafter som i dag vill föra samhället mot en annan inriktning än en sådan som innebär en rättvis fördelning.

Var finns de liberaler som för några år sedan talade så högt om att det måste löna sig att arbeta? Vad säger de om den nya typen av börsintroduktion och penningbyten som sker över huvudena på vanligt folk? Vad tycker regeringen, som också säger att människor skall arbeta och spara? Alla får inte arbete, och av dem som har arbete är det bara en del som kan spara – det är ju ojämnt fördelat. Man borde vara allvarligt oroad av att spekulationerna växer, om man menar allvar med fördelningspolitik. Det är sådana här frågor som borde behandlas djupare, riktigare och räkare i den ekonomiska politiken. Jag har en känsla av att regeringen bara flyter med, surfar så länge det går för att se vad som händer.

Herr talman! Jag skall försöka avsluta mitt anförande i rimlig tid, jag ser att jag överskridit den anmälda talartiden.

Vpk:s förslag med anledning av kompletteringspropositionen är ett program för regionalpolitiken. Det har varit mycket diskussion om regionalpolitiken i vår, om vem som har svikit vem, om de 100 miljonerna, om de nya matematiska lösningarna där man undrar om plus blir minus. Det finns likviditeter som ligger och flyter ute i bolagen och som till viss del används för spekulation och till viss del går till utlandsinvesteringar men som också naturligtvis finns i statsskulden. Det vore rimligt att ytterligare medel av detta, ca 10 miljarder kronor, drogs in för ett flerårsprogram för regionalpolitisk och industriell utveckling. Det skulle vara ett krafttag mot spekulationskonomin och för regional rättvisa.

Vi menar att kommunsektorn måste få växa. En procent är på stället marsch. Den borde få öka med tre procent. Det målet har vi haft också under 70-talet. Socialdemokraterna anslöt sig till två procent när de var i opposition, men nu är det en procent som gäller.

Det behövs särskilda insatser för vård, arbete och omsorg inom den kommunala sektorn. Vårdkrisen är på lut, det är en tidsinställd bomb. Man kan säga att man bara ser toppen av ett isberg. Regeringen har varit föremål för uppvaktningar från Landstingsförbundet, som säger att det inte går att fortsätta längre på detta sätt. Det måste göras insatser inom den kommunala sektorn, främst inom vården. Därför vill vi föreslå ett speciellt anslag om 2 miljarder kronor som första insats på detta område. Kan man säga nej till 2 miljarder kronor på bostadsområdet och mena att det inte spelar någon större roll och å andra sidan kasta sig över kommunerna och dra in pengar från dem, så borde man kunna se att det finns behov och att någonting bör göras. Mot bakgrund av budgetutvecklingen borde det inte vara orimligt att göra insatser på vårdområdet.

Samma sak gäller mat och hyra. Herr talman! Det har talats mycket om inflation och att inflationen hölls på en låg nivå, ca 3 %. Men just på hyra och mat, som är de tyngsta utgifterna för vanligt folk, som svarar för mer än hälften av utgifterna i en vanlig familjeekonomi, där ligger inflationen mycket högre. Om man ser på konsumtionen för olika familjer drabbas en låginkomsttagare med baskonsumtion av en mycket hög inflation. För den som kan unna sig andra varor, kanske köpa nya bilar och TV-apparater eller förnya kapitalvaror osv. blir inflationen lägre. Man borde försöka motverka sådant. Därför finns det skäl att inte acceptera några höjningar av bostads-kostnaderna. Det har vi föreslagit i vår motion.

Det finns också skäl att öka livsmedelssubventionerna och att sluta med prishöjarpolitiken på matområdet, vilket man gör genom att gå åt det andra hållet och slopa subventionerna.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till vpk:s reservationer, som innehåller både riktlinjer för en ekonomisk politik och konkreta förslag till årets budget.

Anf. 5 ARNE GADD (s):

Herr talman! Regeringen ger i kompletteringspropositionen sin syn på de frågor som regeringen uppfattar som strategiskt centrala för vår ekonomi. Därvid konstaterar regeringen att pris- och kostnadsstegringen i Sverige fortfarande ligger på en nivå ovanför de viktigaste konkurrentländernas. Tillväxten i den svenska ekonomin går sedan några år tillbaka mest till en ökad privat och offentlig konsumtion, något som på sikt inte är bra, eftersom en önskad tillväxt bör grunda sig på en ökning av investeringar och en ökning av nettoexporten med utlandet. I propositionen konstateras: "Skulle denna utveckling bli bestående, riskerar de hittills vunna framgångarna att gå förlorade."

Stabiliseringspolitikens uppgifter är med det fastlagda. Något reformutrymme med hjälp av "friska pengar" finns inte. Möjligheterna att göra omprioriteringar inom den offentliga sektorn blir då extra viktiga. Efter alla åren med "osthyvlar" i det statliga budgetarbetet förstår alla med erfarenhet om förhållandena under vilken knapphetens kalla stjärna det mesta av offentlig verksamhet nu bedrivs. Inte minst ur personalpolitisk synvinkel är det nödvändigt att snart kunna få en ändring till stånd.

Budgetpolitiken har visat remarkabla resultat. Inför budgetåret förutspåd-

des, vilket redan sagts i debatten, i budgetpropositionen i januari 1986 ett underskott på nära 50 miljarder för budgetåret 1986/87. Den prognos som rikskontrollverket lär publicera nu på tisdag tyder på att underskottet stannar vid mellan 26 och 27 miljarder.

Ytligt sett skulle utvecklingen kunna tas som ett tecken på att den statliga budgeten sanerats extremt snabbt. Så är knappast fallet, eftersom omkring 5 av dessa 25 miljarder går tillbaka på fallande räntor på statsskulden och omkring 15 går tillbaka på oväntat kraftiga löneökningar och bolagsvinster – ökning som sedan påverkat såväl de direkta som de indirekta skatterna. Förbättringen är alltså till inte så liten del inflatorisk.

Under våren har riksdagens behandling av regeringens förslag i kompletteringspropositionen lett till ändringar i 29 av statsbudgetens 775 anslag. Mer är det inte. Två av dessa 29 ändringar beror på att 120 milj. kr. förts från ett anslag till ett annat.

Nettobelastningen på utgiftsanslagen har som en följd av riksdagens ändringar ökat med 900 milj. kr. Dessa utgifter har emellertid i betydande utsträckning finansierats dels genom höjda skatteutjämningsavgifter, dels med en minskad kompensation till kommunerna för avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen.

Budgetförsvagningen begränsas därmed till ca 330 milj. kr., vilket motsvarar 0,9 % av budgetens totala omslutning.

Mindre än 2 % av arbetskraften i Sverige är arbetslös. Utvecklingen hos oss står i skarp kontrast mot förhållandena i andra och borgerligt styrda länder. Det är ett gott betyg för regeringen och den tredje vägens politik att det gått att klara sysselsättningen så väl. Trots allt är tillgången till arbete för alla det viktigaste för den socialdemokratiska politiken.

Utvecklingen utomlands är mycket avgörande för hur den svenska ekonomin skall kunna utvecklas. När därför tillväxten inom OECD avtar och några av våra viktigaste handelspartner ser framför sig en påtagligt uppbromsad ekonomisk aktivitet finns det extra anledning för oss att ha en hög beredskap för att möta eventuella påfrestningar. Av direkt betydelse är utvecklingen i länder som Norge, Danmark och Västtyskland.

I Norge var utvecklingen av BNP 3,3 % år 1986. Den bedömdes i finansplanen i år komma att stanna vid 2,5 %, och de uppskattningar som nu görs i kompletteringspropositionen stannar vid 1,8 %.

Motsvarande utveckling för Danmark är 3,3 %, 1,3 % och 0,5 %. För Västtyskland är det 2,5 %, 3,0 % och 1,8 %.

En uppbromsning av utvecklingen i dessa länder till halva den nivå som förelåg bara för ett halvår sedan får självfallet också sina konsekvenser för dessa länders förmåga att köpa de varor som vi vill sälja på deras marknader.

Det finns alltså problem för den svenska ekonomin alldeles runt knuten. Vissa av problemen kan vi hantera och bemästra på egen hand, andra åter har sitt ursprung utomlands och ter sig då mer komplicerade, eftersom det inte går att med egna åtgärder och insatser här i landet i god tid förebygga att de uppkommer.

Framtiden är lättare att möta när nu Sveriges ekonomi på ett annat sätt än 1982 är i ett åtminstone hanterbart skick. De som nu så starkt här i kammaren har kritiserat regeringen för att inte allt redan är löst hade verkligen ställt till

det 1976–1982. Jag vill påminna om att vi 1982 måste låna 23 000 milj. kr. utomlands.

När socialdemokraterna tog över varnades riksdagen av ledningen för riksgäldskontoret för en kommande kris för Sverige, när utlandet skulle börja strama upp sin benägenhet att låna till vårt land. På den tiden var inflationen tvåsiffrig.

Internationellt bedöms nu den ekonomiska politik som förts i Sverige som ytterligt framgångsrik. Redan i den ekonomiska politiska debatten i mars gick det att citera omdömen från såväl den välrenommerade brittiska tidskriften *Economist* som från den s. k. Brookingsrapporten, publicerad av SNS och utförd av ett antal välkända amerikanska ekonomer. Här räcker det att återropa analysen i *Economist*:

Sverige är en ekonomisk paradox, skriver *Economist*. Landet har den största offentliga sektorn av alla industriellt utvecklade länder, det har de högsta skatterna, det är den mest generösa välfärdsstaten, det har de minsta löneskillnaderna och de mäktigaste fackföreningarna. Får man tro den förhärskande ekonomiska visdomen borde Sverige lida av akut eurosclerosis med en trögrörlig arbetsmarknad och borttynande företag. I stället har Sverige många stora och livskraftiga företag och ett av de lägsta arbetslöshetstalen i Europa.

I denna ingress till *Economist*'s analys, så fylld av lovord och generös bedömning, slås fast dels att starka fackföreningar, en väl utvecklad social trygghet, en hög sysselsättning och små löneskillnader mycket väl kan existera tillsammans med livskraftiga företag, dels att detta står i strid med "förhärskande ekonomisk visdom". Detta står alltså att läsa i en tidskrift som inte bara är känd för att som regel företräda den förhärskande ekonomiska visdomen utan även är allmänt erkänd för att göra det på ett intellektuellt stimulerande och begåvat sätt.

Nu, herr talman, till reservationerna!

Till utskottets betänkande har fogats 20 reservationer.

Reservationerna 1 och 2 presenterar den grundsyn som de tre borgerliga partierna resp. vänsterpartiet kommunisterna har på den ekonomiska politiken.

I reservation 3 tar centerpartiet i grundläggande hänseenden såsom när det gäller fördelningspolitiken avstånd från moderata samlingspartiet och folkpartiet. Vi ger centerpartiet en eloge för den reservationen.

I reservation 4 bekräftar moderata samlingspartiet och folkpartiet att de inser att centerpartiet nu så smått börjar lämna det borgerliga samarbetet.

När det gäller den allmänna ekonomiska situationen tror de borgerliga reservanterna inte alls på regeringens bedömning att vår bytesbalans kommer att uppvisa ett överskott – låt vara på bara en miljard – för 1987. Inte heller anser man att regeringens investeringsprognos kommer att hålla. Utskottet delar inte alls denna pessimistiska uppfattning.

När det gäller exportindustrin vill jag säga att våra exportföretags priser nu har upphört att stiga jämfört med utlandets. Lönsamheten i dessa företag är bättre än på länge. Så långt det går att nu bedöma det bör nettoresultatet av vår utlandshandel kunna bli positivt.

Uppgången i industrins investeringar är ganska jämt fördelad över olika

branscher. Det är endast livsmedelsindustrin som tycks sänka sin investeringsaktivitet – med ungefär 4 %. Däremot ökar den kemiska industrin sina investeringar med 15 % och basindustrin och verkstadsindustrin sina med 14 %, för att nu ta ett par exempel.

Dessa fakta tyder på att en önskad utveckling är på gång, det vill säga att vår ekonomiska tillväxt svänger om och i större utsträckning baseras på investeringar och nettoexport.

I sammanhanget bör det dock konstateras att den konsumtionsledda tillväxten varit en önskad tillväxt, helt i linje med det program för ekonomisk utveckling på medellång sikt som riksdagen i december 1983 ställde sig bakom.

De sex borgerliga åren av tillbakagång och förlorad köpkraft för konsumenterna skall enligt programmet vara rehabiliterade till början av 1990-talet. Har ni borgerliga något emot att vi när det är gjort glömmer de åren?

I den borgerliga reservationen upprepas det fempunktsprogram som tidigare presenterats. Det innehåller fem s. k. tillväxthinder, nämligen

1. den förda skattepolitiken,
2. bristen på en stram finanspolitik,
3. behovet av avmonopolisering av den offentliga sektorn,
4. avskaffande av byråkrati och regleringar och
5. en bättre fungerande lönebildning.

I det här sammanhanget vill jag nöja mig med att ställa lika många frågor som de borgerliga satt upp programpunkter.

Den första frågan gäller skattepolitiken. Den riktar jag till Nils G. Åsling: Är centerpartiet berett att stödja sänkta marginalskatter också för höga inkomster och att samtidigt företa radikala förändringar i avdragssystemet och beskattningen av kapital?

När det gäller den andra programpunkten – den som gäller en stram finanspolitik – skulle jag vilja fråga Lars Tobisson: Är moderata samlingspartiet fortfarande av den uppfattningen att det bedrevs en stram finanspolitik under Gösta Bohmans ekonomiministertid? Det var då som statsbudgeten försämrades från att i stort sett vara balanserad till att ha ett underskott på ungefär 90 000 miljoner.

När det gäller den tredje programpunkten – den som gäller avmonopolisering – skulle jag vilja fråga folkpartiet: Är folkpartiet motståndare till alla statliga monopol? Vad är i så fall era skäl för att i dag ha den uppfattningen?

När det gäller den fjärde programpunkten, som gäller avskaffande av byråkrati och krångel, vill jag än en gång vända mig till Nils G. Åsling: Är Nils G. Åsling motståndare till jordbruksregleringen? Var går gränsen för centerpartiets borgerliga politik?

När det gäller den femte programpunkten, om lönebildning, vänder jag mig till alla de tre borgerliga partierna: Vad har ni emot regeringens förslag till nytt lönebildningssystem? Hur skulle ert eventuella system för en bättre fungerande lönebildning under den närmaste tiden se ut?

I reservation 2 anger vpk sina riktlinjer för den ekonomiska politiken. Vi har alla nyligen njutit av Hans Peterssons introduktion till sin nyideologiska, kroniska debatt med miljöpartiet. Det är ju inte säkert att den i fortsättning-
en kommer att ske här i kammaren.

Den kritik som vpk nu riktar mot regeringens förslag om åtgärder gäller i första hand lönebildningens område. Sedan för vpk också fram uppfattningen att man bör höja omsättningskatten på aktier med 6 % och dra in 10 miljarder extra av företagens likviditet, för att ta ett par exempel. Vpk anser, som Hans Petersson med skärpa här framhöll, att det är fel av regeringen att ensidigt satsa på en exportledd tillväxt av Sveriges ekonomi.

Om detta vill jag säga: Regeringens förslag innebär att löntagarna skall få ut en löneökning som ger en verklig standardhöjning. Det är inte fråga om någonting annat. Det skall inte vara fråga om löneökningar som smälter bort på grund av att priserna stiger lika mycket som lönen eller mer. Fria förhandlingar skall det vara, men det gäller då att kunna förhandla om påtagliga förbättringar och inte om hur hög inflationstakten i fortsättningen skall vara. Har vpk något emot det?

Visst skall aktieägarna vara med och betala skatt för att vi skall få en acceptabel fördelning. Men det skall då ske på ett förnuftigt sätt. Att ytterligare drastiskt höja omsättningskatten på aktier skulle innebära att aktieförsäljningen kraftigt minskade.

Om vi inte satsar på en ökad export kommer vi inte att kunna betala den utlandsskuld vi har. Vi gör det då inte heller möjligt för folkets breda lager att höja sin standard; eftersom en höjning av standarden för dem kräver import av varor från utlandet. Mellan var tredje och varannan industriarbetare är i dag sysselsatt med att framställa varor som skall säljas utomlands. Inte minst, Hans Petersson, gäller det – på den punkten är vi helt eniga – Västerås och Västmanland.

Är det något fel med att skapa fler och bättre jobb i ASEA?

När det gäller lönebildningen redovisar regeringen sina planer för att göra nästa års avtalsförhandlingar förenliga med det ekonomiska utrymme som då kommer att finnas. Dels säger sig regeringen vara villig att sänka den allmänna arbetsgivaravgiften, om förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter håller sig inom det faktiska löneutrymmet, dels skisserar regeringen ett system med cash limits för att den offentliga sektorns avtalsförhandlingar skall följa samma eller åtminstone likartade spelregler som dem som gäller den konkurrensutsatta sektorn. Förslagen rätt tillämpade förtjänar verkligen riksdagens fulla stöd.

Folkpartiet och moderaterna accepterar i reservation nr 5 förslaget vad beträffar den offentliga sektorn, men förordar här liksom så ofta förr främst en skattesänkning till de bäst betaldas fördel. Det skall bli fackföreningarna som i högre grad än tidigare genom höjda avgifter till arbetslöshetsförsäkringen skall betala arbetslöshetens kostnader. På så sätt anser folkpartiet och moderaterna att lönerörelsen skall sluta inom det samhällsekonomiska utrymmet.

Centern har valt att i en formellt sett egen reservation – reservation nr 6 – framföra i huvudsak liknande synpunkter. Andan hos de tre borgerliga partierna är uppenbar: fackföreningsrörelsen skall tämjas. Självfallet delar inte socialdemokrater den uppfattningen.

Vpk har då det gäller lönebildningen en annan ansats i reservation 7, där man framhåller att som vpk ser det "sätter regeringen genom denna åtgärd en ytterligare press på de anställda inom den gemensamma sektorn utöver den press som redan bristande resurser ger".

En fråga, Hans Petersson: Kan man ge mer än vad resurserna tillåter?

När det till sist gäller budgetregleringen har samtliga oppositionspartier valt att denna gång som så många gånger tidigare gå var sin väg.

Moderata samlingspartiet är mest konsekvent av de tre borgerliga partierna. Det intressanta med moderata samlingspartiet är att det nu i realiteten varnar för att finanspolitiken blivit för stark. Moderata samlingspartiet varnar faktiskt för att den offentliga sektorn nu visar ett överskott. Därvid räknar moderaterna in förutom staten också kommunerna och socialförsäkringssektorn. I stället för denna politik vill moderata samlingspartiet få till stånd ett ökat sparande inom den privata sektorn. Därmed är det klart att den kritik som länge från moderata samlingspartiet har riktats mot den ekonomiska politik som socialdemokraterna fört inte varit strikt ekonomisk utan huvudsakligen varit ideologiskt betingad. Detta är ju inget fel i och för sig – vi har olika uppfattningar här.

Vad det gäller för moderata samlingspartiet är att försvaga samhället. Det skall ske genom kraftiga skattesänkningar huvudsakligen till de bäst ställdas fördel. Det försvagade samhället skulle naturligtvis inte kunna ge folkflertalet det stöd i olika sammanhang som ligger i det socialdemokratiska begreppet folkhemmet.

Klarast uttalas detta i den moderata reservationen nr 13, där det sägs om förslagen:

”Avvägningen mellan besparingar och skattesänkningar är gjord så att hushållens ekonomiska situation inte skall försämrats. Åtstramningen träffar i stället staten, kommunerna, företagen och utlandet.”

Precis som om inte många hushåll har nytta av staten, av kommunerna, av företagen och i det här sammanhanget också av utlandet för sina jobb, sin sociala trygghet och sin levnadsstandard! Man förstår verkligen de fördelningpolitiska ambitionerna bakom den moderata budgetpolitiken.

Folkpartiet reserverar sig på ett likartat sätt men uttrycker sig mindre rakt på sak.

Centern, slutligen, fortsätter sin budgetmässiga cirkuskonst från tidigt i våras. I det här sammanhanget vill jag bara erinra om den s. k. finansieringen av skatteutjämningsbidragen till kommunerna. Denna skulle ske genom att de specialdestinerade bidragen sänktes med 2 800 miljoner. Men något konkret förslag om vilka neddragningar som då var aktuella angav centern inte alls. Frågan är om man kan ta centerns budgetteknik på allvar.

Vpk, slutligen, ser inga bekymmer med att kraftigt ösa ut resurser utöver det som samhällsekonomiskt finns tillgängligt. Den fråga som Hans Petersson borde svara på är: Vilka drabbas extra svårt om inflationskarusellen kommer i gång igen? Som jag ser det blir det verkligen de svagaste i samhället – hyresgästerna, barnfamiljerna och de som saknar s. k. realltillgångar och har svårt att få ett bra betalt arbete.

I en radikal politik, Hans Petersson, ser man det som viktigast att få balans i landets ekonomi. I en radikal politik, Hans Petersson, ser man det som viktigt att främja en ekonomisk tillväxt. För man en sådan politik blir det resurser som gör det möjligt att föra en radikal omfördelningspolitik. Allt detta är regeringen i full färd med att genomföra.

I finansutskottets betänkande hemställer vi att riksdagen ansluter sig till en

Den ekonomiska politiken m. m.

Anf. 6 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! För ovanlighetens skull innehöll finansutskottets ordförandes anförande en del intressanta infallsvinklar, åtminstone inledningsvis, men samtidigt föranledde hans kommentarer nya frågor.

Arne Gadd talade om att utsikterna i våra grannländer Norge, Danmark och Västtyskland hade försämrats jämfört med bedömningen i början av året. Vi har på den borgerliga sidan dragit den slutsatsen härav att detta måste påverka bedömningen även av den svenska ekonomin, men detta avvisade Arne Gadd fullständigt. Det var otänkbart. Jag måste fråga: På vad grundar Arne Gadd denna bedömning?

Jag ber att få påminna om att det häromdagen i Dagens Industri fanns en sammanställning av de olika prognoser som gjorts över den svenska industrins utveckling. Där låg finansdepartementets siffror från den reviderade finansplanen genomgående över medelvärdena, i många fall långt över. Vad gäller t.ex. industriinvesteringarna, som Gadd talade om, anger finansdepartementet 13 % medan den genomsnittliga bedömningen ligger under 10 %.

En annan intressant vinkling var att Arne Gadd avfärdade den budgetförbättring som man har kunnat konstatera som dels ett utslag av lägre ränta, dels och framför allt en konsekvens av att inkomsterna stigit för snabbt, vilket givit upphov till ökade skatteintäkter för staten. Jag hoppas att finansministern noterar detta inlägg, så att han möjligen korrigerar sina förberedda tankar vad gäller talet om den så gynnsamma budgetutvecklingen i landet.

Slutligen sade Arne Gadd att vi hade haft en besvärande osthyvelspolitik i den offentliga sektorn under ett antal år, att man där verkligen kände av knapphetens kalla stjärna och att det var svårt att se hur man skulle kunna gå vidare på denna väg. Han hälsade med tillfredsställelse en del nya grepp som skulle tas. Får jag fråga Arne Gadd: Vilka nya grepp är det som han tänker sig och som på något sätt skulle ge större utrymme inom den offentliga sektorn under de närmaste åren framöver?

Arne Gadd ställde några frågor om bl. a. finanspolitiken under gångna år. Får jag påminna om att under de år när budgetunderskotten onckligen växte var socialdemokraterna ständigt framme med förslag om ytterligare höjda statsutgifter. Den inställning som nu Arne Gadd karakteriserade med uttryck som "osthyvel" och "knapphetens kalla stjärna" hade socialdemokraterna verkligen inte på den tiden.

Arne Gadd frågade vilken uppfattning de borgerliga partierna har om lönesystemet i framtiden. Det ligger något i ordet system som är betecknande. Vad vi eftersträvar är att organisationerna på arbetsmarknaden skall få behålla sin fria förhandlingsrätt. De offentliga organen skall se till att skapa sådana förutsättningar att den kan utövas. Det är inte vi som på det viset som Arne Gadd antydde är ute efter att tämja fackföreningsrörelsen. Det är tvärtom regeringen som gör detta genom att vilja förorda en statlig inkomstpolitik.

Anf. 7 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Arne Gadd sade inledningsvis att oppositionen mest kritiserar och att vi inte har mycket positivt att komma med. Jag tycker faktiskt inte att det var en korrekt beskrivning av oppositionen. Jag minns ganska bestämt att jag inte sade någonting speciellt negativt om den utveckling som har varit utan uppgjäll mig rätt mycket vid framtiden och efterlyste den strategi som utskottsmajoriteten till äventyrs kan ha någonstades för att beskriva vad för slags ekonomisk politik man vill föra framöver.

Nu uppehöll sig Arne Gadd egentligen inte vid de här riktlinjerna för den ekonomiska politiken utan pratade mest om stabiliseringspolitiken. Jag tolkar det som ett indirekt erkännande att det är litet si och så med de för det mesta obefintliga riktlinjerna för den långsiktiga ekonomiska politiken. Det är ju ändå så att Arne Gadd beskrev den internationella ekonomiska situationen, som har blivit sämre. Han sade att det kommer att ställa till trassel för den svenska ekonomin, och det kan vi inte göra något åt. Det var liksom en brasklapp över att det kommer att gå sämre framöver. Men det kan man faktiskt göra något åt, herr Gadd. Man kan skaffa sig en beredskap, man kan se till att ekonomin är i ett sådant skick och att det finns en sådan anpassningsförmåga att ekonomin klarar av att hantera sådana störningar som förmodligen kommer från utlandet antingen nu eller senare. Jag tycker det understryker behovet av att ha en långsiktig strategi snarare än att bara uppgivet säga att det kan vi inte göra någonting åt.

Arne Gadd ställde en fråga. Jag skall svara på den i hopp om att han då kanske svarar på min vid något tillfälle. Han frågade om folkpartiet vill ta bort alla statliga monopol. Jag är ledsen att han faktiskt behöver fråga det, för detta har vi debatterat jag vet inte hur många gånger under de senaste åren. Det handlar om enskild eller offentlig produktion av sociala tjänster. Jag sade dessutom i mitt anförande – jag pratade om myndighetsutövning – att det är svårt att tänka sig, i många fall rent av omöjligt att där tänka sig, enskild produktion. Arne Gadd hade faktiskt inte behövt ställa en sådan fråga. Däremot är det en mycket tydlig ambition från folkpartiets sida att se till att vi får fram många fler enskilda alternativ när det gäller produktion av sociala tjänster. Jag vill faktiskt få bekräftat om Arne Gadd förstår skillnaden mellan finansiering av sociala tjänster och produktion av samma sak. Det är nämligen avgörande för vad slags reaktion man har på enskilda alternativ.

Eftersom jag ser att tiden är ute vill jag bara påminna Arne Gadd om att jag ställde några frågor som det skulle vara trevligt att få svar på.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 8 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Det är onekligen intressant att Arne Gadd nu försöker se en skillnad mellan oss och de andra borgerliga partierna. Det är fel. Vi har samma grundsyn t. ex. på enskilt ägande och på marknadsekonomi, men vi har i vår reservation om ett nyanserat tillväxtprogram tagit upp just frågorna om miljön, fördelningen av resurserna och den regionala utvecklingen. Vi

har vill jag säga en mera fördjupad och nyanserad syn än våra borgerliga vänner på dessa frågor.

Det är också intressant att höra att utskottets ordförande ger oss en eloge för reservationen i dag. I den här reservationen har vi ju kritiserat regeringen för frånvaron av regionalpolitik och nonchalans mot angelägna miljöfrågor. Vi tackar för det berömmet från utskottets ordförande. I januari lät det annorlunda. Då häcklades vi väldeliga från socialdemokratiskt håll för vår syn på miljö- och regionalpolitik. Det kanske har inträtt en sinnesförändring, och den hälsar vi verkligen med tillfredsställelse.

Eftersom det är skolavslutning i dag fick vi flera frågor av biträdade skolmästaren här. Är vi i centern för sänkta marginalskatter också om det innebär avdragsbegränsningar? Självklart är vi det, därför att det finns ett matematiskt samband mellan marginalskatter och avdrag. Den balansen måste man självfallet eftersträva. Men vi är väldigt angelägna om – det vill jag gärna säga till Arne Gadd, och jag hoppas finansministern lyssnar – att den skattepolitik man utformar för framtiden har klara fördelningspolitiska profiler. Det går inte att tro att man kan, som nu sker, drabba låginkomsttagare och deltidsarbetande och låta dem betala marginalskattesänkningar för höginkomsttagare. Jag tog i mitt anförande exemplet vilken konsekvens det har för skolelever som sommararbetar. En sådan skattepolitik som regeringen här har skisserat slår ganska förödande på deltidsarbetande kvinnor och låginkomstgrupper över huvud taget.

Självfallet är jag ingen motståndare till prisreglering på jordbrukets område, Arne Gadd. Det är en realitet som vi måste behålla så länge omvärlden när det gäller livsmedelsexport ser ut som den gör. Vi kan inte ensamma i världen avveckla en jordbruksprisreglering och därmed exponera oss för marknaden med de konsekvenser det skulle ha.

Anf. 9 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Jag får dela upp mina svar till Arne Gadd på två repliker för att göra det möjligt att svara honom.

Arne Gadd började med att ironisera litet över mitt gröna intresse och menade att den här debatten i miljöpartiet kanske vi inte fick föra i riksdagen i fortsättningen. Han menade att vpk räknas väl ut ur riksdagen nu. Men med tanke på vad Arne Gadd har sagt om riksdagen som en hönsgård som inte går i takt så spelar det väl inte någon roll om det finns ett vänsterparti eller ett allmänt miljöparti i riksdagen för Arne Gadds del. Den borgerliga politiken kan ni ju föra med hjälp av de andra i alla fall, så ni har väl inget bekymmer för vår del i den meningen.

Men när det gäller den gröna politiken och den påverkan som miljöpartiets kritik ändå har på de etablerade partierna tycker jag inte att man skall nonchalera den, för nu är miljöfrågorna viktiga. Min reflexion när det gäller socialdemokratins eventuella grönfärg mot bakgrund av förhållningar och tricks kring Tjernobyl och avveckling av kärnkraften nu igen blir att den enda gröna nyans man kan iaktta när det gäller socialdemokraterna är väl att det växer mossa på betongen. Någon annan grönfärg lär ni väl aldrig kunna prestera enligt vad jag förstår. Men jag välkomnar er naturligtvis också i den vänstergröna falangen, om ni har intresse av det.

Så frågar Arne Gadd mig hur i all världen skall ni klara er ekonomiska politik med det stelbenta program ni har – som det framstår i reservationerna – med en ekonomisk politik som kräver något av dem som har haft nytta av den tredje vägens politik och verkligen berikat sig.

Motfrågan är ju: Hur skall Arne Gadd lösa problemen? Är det optionsbörsen, där man jagar varandra med kontrakten. Är det fortsatta och ytterligare fördubblade utlandsinvesteringar som skall lösa problemen, samtidigt som den regionala utarmningen pågår? Är det höjda bolagsvinster som medför en kapitalackumulation och enorma inflationsförväntningar, samt avkastningskrav på insatt kapital som gör att prispressen verkligen går uppåt – är det det som skall lösa problemen? Eller fordras det i den här ekonomiska situationen någon form av samhällsekonomiskt och politiskt styrda ingrepp för att driva utvecklingen rätt? Jag menar att det är det senaste alternativet som är rätt. Sedan kan man mycket väl diskutera i vilken grad, på vilket sätt och i vilken takt man skall genomföra det. Det vore intressant om det över huvud taget kom till stånd en diskussion om dessa problem.

Arne Gadd försökte säga att Västmanland naturligtvis skall leva på export och att Hans Petersson i Hallstahammar är en inåtvänd person som inte vill ha någon export. Jag anser att när det gäller Västmanland är problemet mycket tydligt. Vad gör vi med Västmanland om amerikanerna sätter stopp för stålimporten? Det är det amerikanerna kan göra, med sin ekonomiska styrka. Det är därför bindningen till ett fåtal starka kapitalistländer är så farlig.

Fru talman! Jag återkommer i nästa replik.

Anf. 10 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Man kan fortsätta resonemanget om vad man skall göra med Västmanland med att säga att en ekonomisk politik som stimulerar vår export innebär att man ser till att stålproduktionen, som kanske inte kan bedrivas på samma nivå i framtiden som hittills, ersätts av annan produktion som kan ge människorna i Bergslagen arbete där. Det är ju precis vad en progressiv socialdemokratisk ekonomisk politik, regionalpolitik och näringspolitik syftar till.

När Hans Petersson i Hallstahammar börjar tala om att det är ingen skillnad på socialdemokratisk och borgerlig politik och dessutom kommer in på resonemanget kring vad som händer med kommunerna måste han nog vara litet försiktig. Det är sällan man i politiska sammanhang har tillgång till tryckta alster från utskott som visar hur Hans Petersson ställer sig i den frågan. Det är han och vpk – inte riksdagen – som på grund av vissa interna problem enligt min mening betett sig som i en hönsgård. Det var detta som gjorde att man var tvungen att provisoriskt finna andra lösningar på kommunernas ekonomi än den socialdemokratiska regeringens förslag.

Nils G. Åsling! Jag vill komplettera min fråga, så att du kan svara på den efter hur jag ställde den. Frågan gällde även förmögenhetsbeskattningen, men Nils G. Åsling valde att enbart ta upp studenter och sådana som lever på låga inkomster. Dessa har i regel ingen förmögenhet. Hur ställer sig centerpartiet och Nils G. Åsling till kombinationen inkomst- och förmögenhetsskatter, avdrag och progressivitet? Det vore mycket intressant att få en kommentar till detta.

Anne Wibble gjorde gällande att hon i sitt anförande inte alls kritiserade socialdemokratin och regeringen. Jag måste erkänna att jag inte trodde att Anne Wibble offentligen ville säga så. Jag tackar för det. I det sammanhanget vill jag också korrigera Anne Wibble. När jag talade om att vi inte kan göra något åt det som kommer utifrån menade jag att vi inte kan förebygga detta på samma sätt som det som sker inom landet. Självfallet kan vi föra en ekonomisk politik som gör att vi har goda förutsättningar att klara problemen när problemen finns inom våra gränser. Vi socialdemokrater anser att den förda ekonomiska politiken har gett oss mycket bättre förutsättningar i dag än de förutsättningar som fanns när de tre borgerliga partierna lämnade över regeringsansvaret 1982.

Lars Tobisson ställde i det här sammanhanget en rad frågor. Jag kan ge precis samma kommentar till honom som jag nyss gjorde till Anne Wibble. Det bästa sättet att i dessa sammanhang möta de internationella nedgångarna i konjunkturen är att föra en ekonomisk politik som lyckas, till skillnad från den politik som ni borgerliga svarade för.

Anf. 11 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Det var kanske Arne Gadds svårigheter med titulaturen som gjorde att det inte blev så mycket tid över för att ta upp de frågor som bl. a. jag hade ställt. Låt mig återgå till det anförande Arne Gadd höll tidigare. Han hade en tes om att moderaterna skulle ha varnat för att finanspolitiken har blivit för stark. Det är naturligtvis en total missuppfattning. I början av detta år sade vi – och vi står fast vid den uppfattningen – att vi vill minska budgetunderskottet mer än vad regeringen och finansutskottets majoritet vill göra.

Arne Gadd har här själv visat att trots de förslag till ytterligare finanspolitiska åtstramningar som regeringen lagt fram har inte någon åtstramning skett. Man har fått ta tillbaka en stor del av det man tänkt sig att göra. Frågan är nu vad som skall ske i fortsättningen. Det är ett faktum att vi står i en situation med ungefärlig balans i den offentliga sektorn. Socialdemokraterna väljer att gå vidare med nya offentliga utgiftsåtaganden, även om de åtminstone i ord anger att de skall vara återhållsamma. I stället skall man bygga upp ett nytt kollektivt sparande. Vi säger då gemensamt från den borgerliga sidan att sparandet skall äga rum i den enskilda sektorn, hos företag och hushåll.

Vi moderater menar att den ytterligare ram som tillväxten ger skall genom sänkningar av skatteuttaget utnyttjas för att vidga den enskilda sektorn. Här finns en alldeles klar vattendelare mellan socialdemokratisk och borgerlig-moderat politik. Det här kommer vi att få diskutera mycket i fortsättningen.

Med detta vill jag ha sagt – vilket jag var inne på redan på i mitt anförande – att det finns ett klart utrymme för en sänkning av skattetrycket i svensk ekonomi. Det kommer att vara nödvändigt för att klara den typ av fördelningspolitiska problem som Nils G. Åsling varit inne på, men som Arne Gadd och socialdemokraterna egentligen inte vill erkänna. Vi återkommer till detta, och jag är övertygad om att den politik som vi har stakat ut kommer att visa sig riktig.

Arne Gadd menar att vi skulle ha avslöjat vår verkliga avsikt, vilken skulle

vara "att försvaga samhället". Nej, genom att föra en moderat politik kan man stärka samhället, medborgarna, familjerna och företagen. Det gör vi genom att minska statens inblandning i det ekonomiska livet och i människornas vardag. Återigen är det denna ständiga sammanblandning mellan samhälle och stat. Samhället är något mycket mer än staten. Genom att dämpa statens utbredning kan man frigöra dem som agerar i samhället.

Prot. 1986/87:137
5 juni 1987

Den ekonomiska politiken m. m.

Anf. 12 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Arne Gadd frågade vilket alternativ till lönebildningen vi har i folkpartiet. Det tycker jag är en rätt onödig fråga. Vi har diskuterat den här aspekten och problemet med lönebildningen i den ekonomiska politiken under många år här i kammaren. Vi har i folkpartiet mycket länge sagt att vi är intresserade av att föra en ekonomisk politik som skapar goda förutsättningar för parterna att förhandla, men sedan vill lämna avtalsförhandlingarna åt dem. Med anledning av vad finansutskottets majoritet har sagt i denna fråga vill jag ställa en motfråga.

I avsnittet om lönepolitiken står det att socialdemokraterna och kommunisterna tycker det är bra att man inte klart säger att arbetsgivaravgifterna skall sänkas och att en höjning uteblir 1988. Det blir en fördel att komma i efterhand därför "att regeringen på förhand inte måste ange hur stor sänkningen blir. Denna kan göras beroende av nivån på avtalet."

Jag vill gärna fråga vad detta betyder, Arne Gadd. Betyder detta att om avtalet blir måttligt skall man få denna kompenserande sänkning på 1,3 procentenheter och om avtalet bara blir litet måttligt, är då tanken att sänkningen enbart skall bli hälften så stor eller någon annan summa? Det skulle vara intressant att få veta om det ligger någon djupare tanke bakom detta.

Från folkpartiets sida vill vi klarlägga reglerna i förväg. Vi vill nu sänka arbetsgivaravgifterna så att de inte höjs totalt sett 1988. Vi vill nu få en klar marginalsattesänkning från 1988. Vi vill ta bort den nyligen beslutade avgiftshöjningen på andel-i-vinst-systemet. Vi vill reformera systemet för arbetslöshetsförsäkringen för att ge "rakare rör".

Jag vill till detta lägga att vi vill ta bort prisstoppet, så att vi slipper ta bort det precis när avtalsförhandlingarna börjar. Men, Arne Gadd, det är faktiskt snart för sent att göra detta. Därför önskar jag att Arne Gadd tar sin sista replik i anspråk för att ändå tala om att det är viktigt att lägga fast förutsättningarna i förväg.

Fru talman! Jag ställde inledningsvis några frågor. Jag frågade, Arne Gadd, hur socialdemokraterna skulle bära sig åt för att få en ökad tillväxt. Vidare frågade jag om ni verkligen vill sänka marginalskatterna, om ni verkligen vill ta bort regleringar och få en ökad flexibilitet och anpassningsförmåga i ekonomin och om ni verkligen vill öka produktiviteten i den offentliga sektorn genom att stimulera enskilda alternativ.

Jag har nu under debatten inte fått något svar på dessa frågor. Det finns inget svar att få i betänkandet. I riktlinjerna ingår nämligen inte någon beskrivning av dessa problem. Det kunde vara intressant att höra om finansutskottets majoritet har några tankar om hur man skall lägga upp den ekonomiska politiken på litet längre sikt.

Anf. 13 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Arne Gadd återkommer till frågan om en framtida skattereform. Jag är beredd att ta upp den diskussionen när vi ser hur skattepolitiken är utformad i detalj. Vad vi vet hittills genom den skiss som finansministern har presenterat är att låginkomsttagarna skall betala marginalsattesänkningarna för höginkomsttagarna. Detta har vi alltså sagt nej till. Det är emot vårt krav på en fördelningspolitisk profil i skattepolitiken. – Det är det svar jag är beredd att ge i dag.

Beträffande Arne Gadds fråga om lönebildningen vill jag hänvisa till centerns reservation i den frågan. Vi tycker att finansministern med sina "cash limits" här har fört ett ganska förenklat resonemang. Man måste nämligen när det gäller den offentliga sektorn också ha i bakgrunden en syn på vilket slags serviceansvar de offentliga myndigheterna kan ha. Vår filosofi är att man bör väga in lönebildningen i ramar som gäller utgifterna för hela enheter, för hela institutioner. Det går inte att enbart sätta tak för lönerna. Man måste ha ramar inom vilka de ansvariga myndigheterna kan röra sig för att tillgodose medborgarnas servicekrav. Detta gäller t. ex. sjukvården, som ju är inne i en ganska allvarlig situation för närvarande.

Jag noterar med ett visst intresse men med beklagande att Arne Gadd som ordförande i finansutskottet i dag inte är beredd att ta upp diskussionen om regionalpolitiken, som farit så illa under de senaste årens ekonomiska politik. Konsekvenserna har blivit att unga människor i Storstockholm och i andra stora tätorter i dag kanske har jobb men inte bostad, medan ungdomarna ute i glesbygden har bostad men inget jobb. Det illustrerar på ett väldigt effektivt och brutalt sätt bristerna i den tredje vägens ekonomiska politik. Men detta glider utskottets värderade ordförande förbi. Det tycker jag är beklagligt, eftersom det är en mycket central fråga hur den ekonomiska politiken slår i människors vardag. I det här avseendet har alltså den tredje vägens politik enligt min uppfattning havererat. Fråga människorna! Jag tänker inte bara på ungdomarna i Storstockholm utan t. ex. också de människor som nu snart står utan arbete i Stekenjokk. Det är de reella konsekvenserna av den tredje vägens politik som vi här bevittnar.

Anf. 14 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! I talet om det socialdemokratiska tvånget att kasta sig i famnen på folkpartiet lät Arne Gadd precis som biskop Brask. Härtill var jag nödd och tvungen, var innebörden. Men det handlar ju om vad man gör av den tidsfrist man får och om vilken inriktning man vill ge politiken. Det fanns möjlighet för en majoritet i utskottet för en regionalpolitiskt riktig profil på den kommunala skatteutjämningen, men det fanns också möjlighet för en majoritet, bestående av andra partier, för en nedskärning gentemot kommunsektorn. Det var det senare som fick ta överhanden. Det handlar alltså om orsak och verkan. När vi debatterade den här frågan i kammaren i onsdags – Arne Gadd var inte närvarande då – var de socialdemokratiska företrädarna betydligt mer lågmälda om den tid som har förflutit sedan det blev återremiss.

När det gäller de regionala insatserna är det som Nils G. Åsling säger, nämligen att det handlar om bostad eller jobb. Men jag kan tala om att det

dessutom är så att inte ens kommunala bostadsbolag ute i landet ger ungdomar en bostad med mindre än att de har ett jobb eller att föräldrarna går i borgen. Lönen för arbetet i ungdomslag räcker nämligen inte till för att betala hyran, och efter ungdomslag finns inget annat än socialbidrag. Detta kan möjligen fastställas utifrån vilket hyresbehov man har. Situationen är alltså t. o. m. värre än den Nils G. Åsling beskrev.

Det här är ju en fråga om styrning av politiken. Skall kapitalets frihet gälla? Skall regionala obalanser förstärkas eller motverkas? Fordras det några ingrepp i den ekonomiska politiken eller kan man bara köra med morötter om högre vinst och lägre löner, som ju är det väsentliga i den socialdemokratiska politiken? Räcker detta för att hindra att folk flyr från de utsatta regionerna och att kapitalplaceringar investerar alltmer utomlands? Jag anser att de två sakerna har ett samband.

För att fortsätta debatten om Västmanland är den gemensamma sektorn just i det länet mindre utvecklad i förhållande till industriproduktionen än i riket i genomsnitt. Där skulle verkligen insatser inom den gemensamma sektorn som skapar en inhemsk efterfrågan och inte minst jobb på orten vara av stor betydelse. I vårt förslag i anslutning till kompletteringspropositionen har vi tagit upp insatser för arbete, vård och omsorg i kommunerna. Jag menar att det är av största vikt att en sådan politik främjas.

I sitt förra inlägg sade Arne Gadd att man måste rätta behoven efter resurserna. Jag menar att man också måste anslå resurser i förhållande till behoven. En fördelningspolitik och en rättvisepolitik måste faktiskt ha sin utgångspunkt i vilka behov som finns. Annars bäddar man för en privatisering, och det vill Arne Gadd säkert inte ha.

Anf. 15 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Det är möjligt att Lars Tobisson och jag skall använda begreppen på ett litet mera skärpt sätt. Men det är mycket intressant att vi nu har kommit därhän att moderata samlingspartiet varnar för att den socialdemokratiska politiken har lett så långt att man faktiskt får en balans i den offentliga sektorn relativt snabbt. Det är en poäng i den här debatten som Lars Tobisson själv säkert mycket väl inser innebörden av.

Anne Wibble förde en diskussion kring den offentliga sektorns produktivitet. För min del tror jag att man skall vara försiktig med företagsekonomins begrepp i det här sammanhanget, speciellt när det gäller den offentliga sektorns myndighetsutövning. Det är faktiskt mycket svårt att mäta produktiviteten i den offentliga sektorn på samma sätt som man kan göra när det gäller ett vanligt företag. De undersökningar som har gjorts om den offentliga sektorns effektivitet – i varje fall de som jag känner till – är mer intressanta som metodstudier än som studier av de problem man försöker tillämpa metoderna på. Vi får alltså lov att vara litet försiktiga när vi använder de här begreppen.

Folkpartiet måste i sin liberalism skärpa sig till en definition när det gäller talet om statliga monopol. För att ta ett drastiskt exempel: Inte kan väl det gamla frisinna folkpartiets tradition ha glömts bort så totalt att man skulle vilja avskaffa Systembolagets monopol? Självfallet inte – det är jag övertygad om. Man kan ta exempel på exempel där det inte går att föra den här

diskussionen så enkelt som dagens folkpartistiska agitatorer vill göra när de talar om avmonopolisering.

Nils G. Åsling har kommit tillbaka såsom representant för de små i samhället. Han tolkar nu Kjell-Olof Feldts och socialdemokratins förslag till en skattereform som att arbetarrörelsen skulle vara intresserad av att sänka skatterna för höginkomsttagarna genom att höja skatterna för låginkomsttagarna. Fortsätt gärna med den argumentationen, Nils G. Åsling. Den är litet sned och utanför allting. Då förstår man hur tomhänt Nils G. Åsling faktiskt är i sin argumentation. Det var i det sammanhanget jag kom med min lilla fundering. Det kan finnas låginkomsttagare som har stora förmögenheter. Detta var det intressanta i diskussionen om skatterna på arbete och kapital.

Härtill var jag nödd och tvungen, sade Hans Petersson i Hallstahammar och syftade då på mig. Men Hans Petersson var med i två tre veckor i förhandlingarna med kommunerna om en uppgörelse om kommunernas beskattning, som skulle ha lett till att Norrland, Bergslagen, Gotland och Blekinge hade fått det mycket bättre. På grund av vänsterpartiet kommunisternas interna motsättningar ändrade Hans Petersson emellertid åsikt några timmar innan beslut skulle fattas. Får jag be om en liten skärpning, Hans Petersson!

Förste vice talmannen anmälde att Anne Wibbe och Hans Petersson i Hallstahammar anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 16 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Som åtskilliga redan torde ha noterat är det avslutning i landets skolor i dag. Barnen sjunger om den blomstertid som nu nalkas med lust och fägring stor. Också på oss dammiga gamla riksdagsledamöter väntar ett mer eller mindre välförtjänt sommarlov. Även här i riksdagen har vi en sorts avslutning – men utan sång. Vi ger inte ens talmannen ett äpple, vilket åtminstone fröken i småskolan brukade få.

I ett avseende påminner dock denna tillställning om skolan. Oppositionspartierna ägnar sig åt att dela ut det sedvanliga underbetyget åt regeringen för dess ekonomiska politik. Oberoende av vad vi kan tycka om betyg i skolan, borde vi ändå kunna enas om att betygsättning bör grundas på fakta. Därför tänkte jag ge några fakta om Sveriges ekonomi.

Produktionen har återhämtat sig efter den djupa svackan mot slutet av 1970-talet. I år beräknas BNP växa med drygt 2 %. Räknet per invånare är det en tillväxt som väl mäter sig med västlänternas genomsnitt.

Investeringarna går upp ordentligt i år. I industrin ökar de med 13 %. Företagens reala lönsamhet är den högsta sedan 1960-talet. Deras soliditet ökar, vilket gör dem mer motståndskraftiga mot störningar.

Inflationen är den lägsta på närmare 20 år. Både i fjol och i år svänger den mellan 3,5 och 4 %. Det betyder att prisökningstakten har halverats under de två senaste åren. Vi närmar oss nu de låga inflationsnivåerna i omvärlden – men utan att ha behövt gå igenom dess arbetslöshet.

Tvärtom minskar arbetslösheten i Sverige stadigt. Den ligger nu under 2 % – att jämföra med 3,5 % för fyra år sedan. Även antalet människor som

är beroende av beredskapsarbeten och liknande arbetsmarknadspolitiska åtgärder för sin sysselsättning minskar. Samtidigt fortsätter sysselsättningen att öka. Nils G. Åsling sade att arbetslösheten i själva verket har ökat i Sverige. Det skulle intressera mig oerhört att höra Nils G. Åsling ge belägg för detta påstående.

Underskottet i bytesbalansen vändes till ett överskott i fjol. I år bör vi kunna nå åtminstone balans. Det betyder att vi inte behöver öka utlandsskulden och att räntebördan därmed kan lätta något.

Budgetunderskottet har gått ned snabbare än i något annat land i hela västvärlden. Under de senaste fem åren har det minskat med 10 procentenheter av BNP; det motsvarar mer än 90 miljarder i dagens penningvärde.

Svenska folkets realinkomster stiger snabbt. I fjol ökade de reala disponibla inkomsterna med i genomsnitt 3,5 %, och i år ser ökningen ut att bli över 2 %.

Den privata konsumtionen ökar igen efter nästan ett årtiondes stagnation. Hushållen har börjat fylla igen hålen i hushållsbudgeten igen. I fjol ökade deras konsumtion med 4 %, och i år kommer den att växa med ytterligare 3 %.

Detta är fakta. Jag tror inte att någon kan förneka att det på alla dessa områden – tillväxten, investeringarna, utrikeshandeln, arbetslösheten och svenska folkets inkomster – har skett stora förbättringar sedan 1982.

Den här utvecklingen har som bekant fått åtskilliga betraktare runt om i världen att med både respekt och nyfikenhet börja vända blickarna mot Sverige. Arne Gadd citerade tidskriften *The Economist*.

OECD, den västra industrivärldens samarbetsorganisation, publicerade sin senaste Sverigerapport för en dryg månad sedan. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med citat – även om jag är svårt frestad – utan nöjer mig med att påminna om att rapportens författare som särskilt anmärkningsvärt framhåller att nedgången av inflationen, förbättringen av bytesbalansen och förstärkningen av statsbudgeten kunnat äga rum utan att arbetslösheten ökat. Tvärtom har den minskat.

Detta är, fru talman, onekligen en stor framgång. Och det vore både hederligt och klädsamt om oppositionens företrädare någon gång kunde ge svenska folket, vårt näringsliv och även regeringen det erkännandet – i all synnerhet som de så många gånger hävdade att just detta skulle vara omöjligt att klara.

Lars Tobisson, t. ex., sade ju 1985 i en intervju i *Veckans Affärer* att en ökning av arbetslösheten var "nödvändig för att få till stånd den vändning av skutan som behövs". Tyvärr var Tobisson vid den tidpunkten inte ensam om den åsikten. Det är faktiskt mindre än fyra år sedan som SNS konjunkturråd hävdade att massarbetslöshet kanske skulle bli oundviklig också i Sverige.

Men så har det alltså inte blivit. I stället har arbetslösheten *minskat* kraftigt – och det i en värld där allt fler länder givit upp kampen för den fulla sysselsättningen. Det ser jag som den största och viktigaste framgången för den tredje vägens ekonomiska politik.

Samtidigt vill jag inte dölja att en del av förbättringen har berott på hjälp utifrån. Under det senaste året har bytesbalansen hjälpts upp och inflationen hjälpts ned av sjunkande dollarkurs och sänkta oljepriser. Därför ger årets

siffror och den statistik jag just redovisade inte hela bilden av hur det står till med den svenska ekonomin. Under årets första del har en rad saker skett, som tillsammans visar att vår återvunna ekonomiska hälsa fortfarande är ganska bräcklig.

För det första har prognoserna för tillväxten i vår omvärld reviderats ned. Inte minst gäller det våra nordiska grannländer, tillika stora köpare av svenska varor. Världsekonomin lider av svåra obalanser, som bl. a. yttrar sig i ett gigantiskt bytesbalansunderskott i USA med stora överskott i Japan och Västtyskland såsom spegelbild. Det finns en uppenbar risk för protektionistiska ingrepp och för fortsatta våldsamma kast i de stora ländernas valutor. En sådan utveckling skulle kunna ställa till problem för en så liten och utrikeshandelsberoende ekonomi som den svenska.

För det andra har visserligen inflationen gått ned – vi närmar oss, som jag sade, omvärldens nivåer – men fortfarande ligger vi en bit över den mycket låga inflation som våra främsta konkurrentländer, framför allt Västtyskland, kan visa upp.

För det tredje är lönekostnadsstegringen för snabb. I följande steg de nominella lönerna med 8,5 %. Det är en bra bit över konkurrentländernas noteringar. Preliminära och inofficiella siffror tyder på att lönekostnaderna i år inte stiger mer än vad regeringen räknat med, dvs. drygt 5 %. Skulle det stämma, betyder det att 1987 blir ett klart trendbrott för kostnadsutvecklingen. Men det är fortfarande en bit kvar till den kostnadsstegring på ca 3 % som enligt Långtidsutredningen är nödvändig, om Sverige skall kunna fortsätta på vägen till full sysselsättning och ett stabilt överskott i bytesbalansen.

För det fjärde går den privata konsumtionsökningen – hur välkommen den än är för konsumenterna – för snabbt för att den skall vara långsiktigt hållbar vid rådande konkurrenskraft. Konsumtionsökningen drar med sig ökad import och riskerar att tränga ut kapitalbildningen. På sikt undergräver det möjligheterna till modernisering av näringslivet och hotar sysselsättningen.

Sammantaget kan man säga att situationen varken är helt svart – som den tavla oppositionen nyss målade upp – eller helt problemfri, om nu någon skulle ha trott det. Sanningen är den, att medan den svenska ekonomin under åren efter 1982 stärkts i en omfattning som jag tror ingen i den här kammaren hade trott vara möjlig – jag trodde det i alla fall inte –, finns det nu vissa tecken på att uppgången i sig själv för med sig nya problem.

Till viss del är detta en ganska naturlig utveckling i det efterfrågeläge vi har. Kapacitetsutnyttjandet i den svenska ekonomin är högre än i våra konkurrentländer, vinstläget är gott, arbetslösheten låg, ja, i många delar av landet har vi i dag t. o. m. brist på arbetskraft.

Men vårt problem är att det är just i denna miljö av god tillväxt och låg arbetslöshet som vi måste få bukt med inflationen. Hur man skall åstadkomma detta är den ekonomiska politikens 10 000-kronorsfråga, själva proberstenen för varje regering. Det är utifrån förmågan att besvara den som de olika alternativen i den ekonomiska politiken i första hand skall prövas och vägas mot varandra.

Oppositionen pekar också på den svenska ekonomins benägenhet att åstadkomma en alltför hög inflation. Men man gör inte några som helst försök att seriöst analysera orsakerna till den svenska inflationen och

undersöka vad man kan göra åt den. De borgerliga talar bara allmänt om att lägre offentliga utgifter och en stramare finanspolitik är nödvändiga. Men någon analys av *hur* och *varför* detta skulle reducera inflationen, och till vilka kostnader, det redovisas inte. Hur ser då fakta ut i detta avseende?

Under de borgerliga regeringsåren ökade de offentliga utgifterna i pengar räknat med i genomsnitt 15 % om året. Under de senaste fem åren har den genomsnittliga ökningstakten varit 9 %. I fjol var den 6 % och i år beräknas den bli under 5 %, dvs. en tredjedel av vad den var under den tid då de borgerliga regerade. Den som menar att det är för snabba ökningar, av de offentliga utgifterna som driver upp inflationen borde alltså känna sig mycket lugnare nu.

Budgetunderskottet steg under de borgerliga regeringsåren från 3 % till 13 % av bruttonationalprodukten. Under de senaste fem åren har det sjunkit från 13 % till 3 %. Den som tror att det är budgetunderskottet som ligger bakom inflationen måste rimligen hålla med om att det problemet har minskat rejält.

Ser man på finanspolitikens samhällsekonomiska effekter, så som de brukar beräknas i nationalbudgeten, finner man att det också där har skett en tydlig omsvängning. Sedan 1982 har finanspolitiken varje år utom 1985 haft åtstramande effekter. För 1986 och 1987 uppgår de till sammanlagt 1.5 % av bruttonationalprodukten. Så den som tror att det är finanspolitikens inriktning som avgör inflationstrycket borde alltså tycka att kampen mot inflationen har gjort stora framsteg.

Ser vi så till slut på hur staten finansierar sitt upplåningsbehov, finner vi att det nu inte ökar likviditeten i ekonomin lika mycket som förut. Under det sista borgerliga regeringsåret ökade penningmängden med 15 %. Även om inflyttningen av grå krediter i banksektorn det senaste året gör att statistiken är svår att tolka, står det klart att den siffran nu är betydligt lägre. Sedelpressarna rullar avsevärt långsammare. Även den som tror att det är likviditetstillväxten som avgör inflationen borde därför kunna sova lugnare om natten.

Men, fru talman, vad återstår då *i sak* av den borgerliga kritiken? Om vi har ett budgetunderskott som minskar kraftigt, om de offentliga utgifternas ökningstakt har dämpats, om de realekonomiska effekterna av finanspolitiken är restriktiva och om statens upplåning inte längre driver upp likviditeten, på vilket *sakligt* underlag grundar man då påståendena att det skulle vara en för svag budgetpolitik som ligger bakom inflationen?

Min bedömning är att inflationen i Sverige i dag framför allt beror på den höga efterfrågan i vår ekonomi, och då i synnerhet läget på arbetsmarknaden. Det är en slutsats som delas också av OECD och av en rad fristående bedömare, t. ex. Brookings-institutet.

Vid första påseendet kan den förklaringen verka glädjande. Den innebär ju att inflationen delvis kan förklaras med att vi lyckats så väl med att pressa ned arbetslösheten. Men vid närmare eftertanke är den analysen i själva verket ganska oroande. Vi vet att en fortsatt hög inflation blir ett hinder för att nå full sysselsättning. Men samtidigt förefaller det alltså vara utomordentligt svårt att få ned inflationen när arbetslösheten är liten. Slutsatsen är uppenbarligen att vi ännu inte har löst den viktigaste och svåraste uppgiften

för den ekonomiska politiken: att förena låg inflation med full sysselsättning. Detta bekräftas om vi studerar de senaste årens erfarenheter. De borgerliga framhåller gärna att prisstegringarna i Sverige dämpades kraftigt under deras två sista år vid makten, 1981 och 1982. Det är riktigt. Från hösten 1980 till hösten 1982 gick inflationen i Sverige ned från 15 % till 8 %.

Men vad de borgerliga företrädarna "glömmer" att tala om är att den öppna arbetslösheten under samma period steg med 84 000 personer och att sysselsättningen minskade med 46 000. Den öppna arbetslösheten fördubblades alltså på bara två år. Så visserligen lyckades de borgerliga ta ned inflationen, men bara genom att låta arbetslösheten stiga.

Detta är ju den strategi som under 1980-talet tillämpats i många konservativt styrda länder i Europa, fast i långt större skala. Man trodde till en början att det var just beslutsamheten att begränsa underskott och penningmängdsökning som skulle göra att inflationen gick ned utan stora kostnader.

Men vi vet att den strategin har misslyckats. Den här politiken har slagit hårt och blint. Vi har fått en kraftig ökning av arbetslösheten i hela Västeuropa. Framför allt har den drabbat kvinnor och ungdomar. Och framför allt har längden när det gäller arbetslöshetstiden höjts dramatiskt. I TV häromkvällen talades det om en arbetare i staden Newcastle i norra England. Han hade varit arbetslös i tio år. Efter denna tid hade han nu för första gången fått ett erbjudande om arbete. Resultatet ute i Europa har blivit en ond cirkel, där man har fått en uppdelning av arbetsmarknaden i A-, B- och t. o. m. C-lag. En stor del av ungdomen har på detta sätt dömts till permanent arbetslöshet och fattigdom, men av konservativa ekonomer och politiker.

Jag tror nog att jag talar på alla socialdemokraters vägnar, om jag säger att det är cyniskt, och t. o. m. reaktionärt, att på det sättet använda arbetslösheten som medel i den ekonomiska politiken. Bakom varje anonym tiondels arbetslöshetsprocent finns det ju människor av kött och blod, människor med drömmar och förhoppningar, människor som vill ha arbete och faktiskt behöver en fast egen inkomst. Vad den här borgerliga politiken egentligen har sagt till dessa människor är: Du är ingenting värd. Ditt jobb, din trygghet måste offras, för att vi skall nå de samhällsekonomiska målen.

Vårt främsta mål är i stället arbete åt alla. Vi vägrar att använda arbetslösheten som medel att nå andra mål i den ekonomiska politiken.

Genom den stora devalveringen skapades förutsättningar att få fler jobb utan att försämra bytesbalansen. Det var den som gjorde att nedgången i den svenska ekonomin kunde brytas. Arbetsmarknaden förstärktes. Sysselsättningen började öka igen. Sedan 1982 har sysselsättningen i Sverige ökat med över 150 000 personer, samtidigt som arbetslösheten har minskat med 50 000. Väldigt många nya jobb har alltså tillkommit, inte minst inom den privata sektorn, sedan den tredje vägens politik blivit sjösat.

Självklart är den här – i sig själv glädjande – utvecklingen en huvudorsak till att inflationen har blivit ett bekymmer. Det är svårt att nå ned till omvärldens inflation, då vår arbetslöshet bara är en femtedel av konkurrenternas.

Om vi skall klara att bryta ned inflationen utan att öka arbetslösheten

krävs inom ekonomin ett stort mått av självdisciplin och ansvarstagande från alla parter sida. Företagen måste avstå från prishöjningar, lantbrukarna måste hålla tillbaka livsmedelspriserna, politikerna måste undvika skatte- och taxehöjningar, och lönebildningen måste ställas in på låga nominella löneökningar.

För att göra detta möjligt krävs ett brett program med insatser både på utbudssidan och efterfrågesidan i ekonomin. I kompletteringspropositionen har regeringen presenterat huvuddragen i ett sådant program:

Finanspolitiken skall minska statens upplåningsbehov.

Penningpolitiken utformas så att likviditetsökningen begränsas.

Inkomstskattesatserna sänks för både 1987 och 1988.

Arbetsmarknadspolitiken riktas in på att bryta upp flaskhalsar på arbetsmarknaden.

Investeringsfonderna används för att dämpa expansionen i överhettade områden och bygga ut kapaciteten i övriga regioner.

Regeringen förklarar att den är villig att medverka till att arbetsgivaravgifterna inte höjs 1988, under förutsättning att parterna sluter avtal som leder till en låg nominell kostnadsökning.

På den statliga sidan avser regeringen att tydligare ange vilken ökning av lönekostnaderna som är förenlig med en ansvarsfull finanspolitik. Överskrids detta utrymme, skärps naturligtvis kravet på höjd produktivitet i den offentliga verksamheten. Det kravet finns redan nu, men ju mer vi ökar kostnaderna, desto skarpare blir kravet.

Detta är vårt alternativ. Det är långt ifrån någon dans på rosor. Men det är ett sammanhängande och konsistent program, som inte väjer för vad som måste göras. Det är ett program, som klart och uttalat utgår från svårigheterna att förena låg inflation och full sysselsättning – men som vägrar släppa efter på ambitionen att det är dit vi skall.

Jag tycker att det programmet skiljer sig en hel del från det alternativ som oppositionen företräder här i dag. På en punkt iakttar de borgerliga fullständig tystnad. Målkonflikterna i den ekonomiska politiken, svårigheterna att pressa tillbaka inflationen utan att ge avkall på sysselsättningsambitioner, berörs över huvud taget inte. Oppositionen står helt utan svar på den ekonomiska politikens viktigaste fråga. Faktum är att man inte ens bryr sig om att ställa frågan.

Men inte nog med det. De tre partier som påstår sig utgöra ett regeringsalternativ har den här gången skapat den mest fulländade röra av sina olika ekonomisk-politiska förslag som jag tror hittills har skådats i denna riksdag, och det säger inte litet. Att få en klar bild av vad den borgerliga oppositionen egentligen står för är praktiskt taget ogörligt, om man läser finansutskottets betänkande.

I finansutskottet har de borgerliga visserligen samlat sig till en gemensam reservation om "de allmänna riktlinjerna" för den ekonomiska politiken. Men samtidigt har, som Arne Gadd påpekade, centerpartiet lagt fram en egen reservation, som även den begåvats med rubriken "allmänna riktlinjer". Den handlar – i polemik mot den gemensamma reservationen – om så centrala frågor som miljöpolitik och fördelningspolitik. Men *dessa* "allmän-

na riktlinjer" avvisas i sin tur av de tilltänkta koalitionsbröderna i moderata samlingspartiet och folkpartiet, som tillsammans presenterar *ytterligare* en reservation, den tredje reservationen om de "allmänna riktlinjerna" i det uttryckliga syftet att avslå centerreservationen.

Jag vet inte om någon kan följa med i det här, men det betyder åtminstone så mycket som att moderaterna och folkpartiet inte vill ha miljö- och fördelningspolitik med i sitt regeringsalternativ. Jag tycker nog, även om det verkar litet bisarrt, att det kunde vara intressant att höra om Åsling har något svar på det erbjudande till centern som riktades från vänsterpartiet kommunisterna om att göra en liten koalition i de här frågorna. Inom det borgerliga området tycks centern här vara helt isolerad.

När det gäller de allmänna riktlinjerna har vi alltså inte mindre än tre olika borgerliga reservationer, som polemiserar direkt mot varandra i ganska centrala frågor. Samtidigt framhåller man att det behövs "fasta spelregler" i den ekonomiska politiken, för att undvika "politisk osäkerhet", som minskar investeringsviljan i näringslivet.

Fru talman! Det gör, med förlov sagt, ett rätt komiskt intryck att man efter denna uppvisning i oenighet och oklarhet kräver säkerhet och fasta spelregler. Ta t. ex. den borgerliga energipolitiken. Inte är väl den något mönster av klarhet. Inte tror jag att de som skall fatta de långsiktiga investeringsbesluten i näringslivet tycker sig ha fått särskilt klara besked om hur energiförsörjningen skulle kunna se ut under en framtida borgerlig regering.

Inte ens i de riktlinjer som man – uppenbarligen med stor möda – skrivit ihop sig om ges några klara besked om vilken ekonomisk politik man vill bedriva. I själva verket är riktlinjerna så allmänna att de blir meningslösa.

Där slås t. ex. fast att regeringen inte gjort någonting för att "ta itu med de grundläggande strukturproblemen" i den svenska ekonomin. Som grundläggande strukturproblem räknar oppositionen uppenbarligen inte budgetunderskottet, inte bytesbalansunderskottet, ej heller arbetslösheten, försörjningen med riskkapital eller lönsamheten i näringslivet – allihop områden där det skett stora förbättringar under senare år.

I stället påstår oppositionen att de viktigaste problemen i den svenska ekonomin gäller skatterna, de offentliga utgifterna och monopolen, byråkрати och regleringar samt lönebildningen.

Visst ligger det något i att det krävs insatser på flera av de här områdena. Men vad är det då oppositionen menar skall göras? Vilket är dess *konkreta* alternativ till regeringspolitiken? Såvitt jag kan se finns det inte något sådant alternativ ens för de områden som oppositionen själv pekar ut som de centrala.

När det gäller *skatterna* har väl splittringen aldrig varit så stor som i dag. Centerföreträdare – senast nu Nils G. Åsling – går till rasande angrepp på moderater och folkpartister för deras förslag till marginalsattesänkningar. De olika partierna har olika syn på grundavdragen, rescavdragen och underskottsavdragen. De har olika förslag till hur kommunalskatterna skall utformas. De har skilda uppfattningar om vilket det totala skattetrycket i ekonomin bör vara.

Det andra problemet de borgerliga pekar ut är *de offentliga utgifterna*. De

måste hållas tillbaka, säger man. Men några konkreta, gemensamma förslag till hur det skall gå till redovisas inte. Tvärtom går de tre partierna när det gäller budgetpolitiken fram med tre olika reservationer, just för att de inte kunnat ena sig om utgiftspolitiken. Låt mig påminna om sådana tvistefrågor som regionalpolitik, u-hjälp, mjölksubventioner och försvarsutgifter, där det finns ett par tre borgerliga linjer i varje ämne.

Man kan bara gissa sig till den budgetpolitik som skulle bli följden om dessa tre partier tvingades kompromissa ihop sig om *en*, gemensam politik. Men det troligaste är att det skulle bli en upprepning av det som drabbade Sverige under de borgerliga koalitionsregeringarnas år – det som Bengt Westerberg så träffande kallat "den största gemensamma nämnares politik". Allt enligt principen: Om jag får min skattesänkning, får du din utgiftsökning.

Och här finns mycket att välja på, både i form av skattesänkningar och utgiftsökningar. Moderaterna vill sänka skatterna med 25 miljarder och centern vill öka utgifterna med 10 miljarder. Det skulle nog bli en härlig soppa av en uppgörelse dem emellan.

Härnäst på den borgerliga listan kommer *avmonopolisering och avreglering*. Där inskränker man sig till allmänna uttalanden som, såvitt jag kan se, inte betyder någonting för den praktiska politiken. Se t. ex. på de tre partiernas högst olika syn på jordbruksregleringen, som är en central del av den svenska regleringsekonomin. Vi har redan fått Nils G. Åslings besked om att centern minsann inte tänker sig någon avreglering på detta område, vilket däremot folkpartiet och moderaterna gör. Eller se på valutaregleringen, ett annat regleringsområde. Där skiljer moderaterna ut sig genom att kräva en helt annan valutapolitik. Sverige skall ansluta sig till det europeiska monetära samarbetet, med alla de konsekvenser det får.

Det sista "tillväxthinder" som de borgerliga tar upp i sin gemensamma reservation är *lönebildningen*. Här har man faktiskt på en punkt kunnat samla sig till en någorlunda gemensam uppfattning, som dessutom ligger nära regeringens. Det är att statsmakterna i förväg skall anvisa det belopp som står till förfogande för löneökningar i den statliga sektorn.

Men i övrigt, förutom det gamla kravet på att höja egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen, finns inga konkreta förslag. Inte ens hur arbetsgivaravgifterna skall hanteras inför nästa avtalsrörelse har man kunnat enas om. Här har de borgerliga partierna två skilda uppfattningar.

Alltså, fru talman: Inte ens på de huvudområden som de borgerliga själva lyft fram förmår de formulera något sammanhållet alternativ till regeringens politik. I själva verket framstår de borgerliga som mer splittrade och mer regeringsodugliga än vad de gjort på de senaste 15 åren – och det vill inte säga litet.

Om man analyserar oppositionspartiernas förslag var för sig och föreställer sig att de som ensamt parti skulle styra Sverige, blir bilden tyvärr inte bättre.

Moderaterna säger att vi måste strama åt konsumtionen, med motiveringen att vi skall förstärka Sveriges utrikesbalans. Men det som föreslås leder inte till någon förstärkning av bytesbalansen utan tvärtom till en försvagning. Det beror på att moderaterna visserligen vill strama åt den offentliga konsumtionen kraftigt, men samtidigt genom skattesänkningar släppa fram

den privata konsumtionen. Det kan inte vara Lars Tobisson obekant att importbenägenheten i den privata konsumtionen är mycket högre än i den offentliga, vilket gör att den politik man rekommenderar skulle leda till att importen ökar och bytesbalansen försämras.

Moderaternas politik skulle också – tvärt emot vad de hävdar – kraftigt försvaga statsbudgeten. Det mycket omfattande och fleråriga skattesänkingsprogram som moderaterna föreslår skall i hög grad finansieras med engångsåtgärder. A la Thatcher skall man sälja ut olika statliga tillgångar. Redan efter ett år kommer budgeten, enligt finansutskottets bedömning, att försvagas och underskottet successivt att växa i takt med att skattesänkningarna får genomslag på budgeten. Om budgetunderskottet skall kunna reduceras, som moderaterna säger sig vilja, krävs det fortsatta mycket långtgående, men ännu icke redovisade, nedskärningar av statsbudgetens utgifter. Jag skulle vilja fråga Lars Tobisson: Vilka är de? Tio miljarder om året vill ni sänka skatterna med. Och vilka fördelningspolitiska konsekvenser kommer det att få?

Lars Tobisson utvecklade i sitt inlägg moderaternas omsorg om de vanliga människorna, som skall få moderaternas skattesänkningar och höjd levnadsstandard i motsats till deras eländiga tillvaro under socialdemokratiens regeringstid. Tobisson sade också att moderaterna skall ägna tiden fram till valet nästa år åt att klargöra vad ett byte av regering skulle innebära. Låt mig ge ett bidrag till denna klargörande verksamhet.

De förslag moderaterna har framlagt i samband med budgeten har en kraftig profil till de högavlönades förmån. Det beror främst på förslaget till sänkt inkomstskatt. Men man säger också nej till en höjning av bostadsbidragen och föreslår sänkt sjukersättning, som drabbar LO-kollektivet. Eftersom detta inte har nivån garanterad i avtal, förstärks effekten ytterligare.

Inom finansdepartementet har vi gjort beräkningar som visar att den disponibla inkomsten för en höginkomsttagarfamilj med två barn ökar med nära 10 000 kr. Däremot får en ensamstående förälder med två barn och arbetarlön 1 700 kr. mindre per år att leva på. Alltså: 10 000 kr. till dem med höga inkomster och 1 700 kr. mindre till dem som har låga inkomster. Är detta ett uttryck för omsorg om de vanliga människorna, som plågas av låg levnadsstandard, Lars Tobisson?

Boendekostnaderna för en arbetarfamilj kommer att öka med 3 000 kr. om året med Tobissons förslag. Samtidigt har Tobisson mage att stå här och hävda att moderaterna just vill skära ned levnadskostnaderna för hyresgäster.

Pensionärerna råkar också illa ut. De som har låg pension får det sämre med moderaternas förslag. Det är bara när man har full ATP eller därutöver som de sänkta skatterna slår igenom för pensionärerna. Men en pensionär som bara har folkpension och liten ATP får en försämring med drygt 1 000 kr. per år med moderaternas politik.

Det kanske verkar småaktigt, fru talman, att på det här viset gräva i moderaternas förslag och avslöja vad de innehåller. Men Lars Tobisson deklarerade att nu skall klargörande verksamhet bedrivas fram till valet. Vi skall bidra med vad vi kan.

Vi har också försökt se på vad centern egentligen vill, och vi begriper inte

vad. Man säger att regeringen inte hållit tillbaka konsumtionen tillräckligt. Det kan ligga någonting i det. Men centern föreslår en rad höjda bidrag och skattesänkningar som skulle spä på konsumtionen ännu mer. Sedan vill centern stimulera sparandet. Det skall man göra genom en "lågräntepolitik". Dessutom skall penningpolitiken användas för att underbygga en "orubblig norm" om fast växelkurs. Hur gör Nils G. Åsling detta om man öser ut en massa pengar till konsumenterna och för en lågräntepolitik? Det här påminner litet om det gamla bondeförbundet som drev denna linje tills den av verkligheten måste underkännas.

Fru talman! Vårt land står inför en ny anspänning. Vi måste öka kapitalbildningen för att förstärka vår yttre balans. Vi skall pressa tillbaka inflationen utan att öka arbetslösheten. Och vi måste göra det i ett läge där den internationella situationen är mer osäker än på många år. För att klara det krävs det att vi fullföljer den långsiktiga ekonomisk-politiska strategi som vi har lagt upp. Framför allt får vi inte gripas av överoptimism och tro att vi snabbt kan ta igen den levnadsstandard som förlorades under den ekonomiska krisen.

För regering och riksdag gäller det faktiskt att hålla den inhemska efterfrågan under kontroll och framför allt att se till att tillväxten och sammansättningen av denna efterfrågan inte blir sådan att Sverige än en gång måste börja låna utomlands.

Oppositionen verkar inte särskilt intresserad av att delta i denna verksamhet. Man har under våren i hög grad ägnat sig åt taktiska finter och blockeringar i riksdagen för att tillfoga regeringen nederlag i voteringar, även om man därmed går emot den politik man själv anser borde föras.

Jag skall ta två exempel. Man hävdar från den borgerliga oppositionen att vi måste begränsa de offentliga utgifterna. Särskilt har man pekat ut de specialdestinerade bidragen till kommunerna. När regeringen tog fasta på detta och lade fram ett konkret förslag om nedskärning av ett specialdestinerat bidrag, då enade sig samtliga oppositionspartier mot det förslaget, tydligen inte med någon annan avsikt än att tillfoga regeringen ett voteringsnederlag. Att det inte går ihop med den politik man själv sagt sig vilja föra struntar man i. Jag tror inte det ökar respekten för riksdagen att sådana saker görs.

Priset i principlöshet har nog tagits när det gäller agerandet i den kommunala skatteutjämningsfrågan. En stor majoritet i riksdagen är överens om att det gamla systemet, det vi har för närvarande, är både ineffektivt, orättvist och dyrt. Regeringen föreslog att det dels skulle göras billigare, dels skulle resurser föras över från kommuner med relativt goda ekonomiska förhållanden till kommunerna i Norrlands inland, Bergslagen och Blekinge.

Särskilt vpk och centern brukar tala sig varma för regional rättvisa. För mig betyder det bl. a. att man tar där det finns och lägger där det fattas. Men den här gången valde vpk och centern att göra motsatsen. Oppositionen tog till de voteringstaktiska möjligheter som denna riksdag erbjuder. Man klöv sitt yrkande i två delar, där man höll fast vid att man skulle skära ned på de specialdestinerade bidragen, trots att man går emot sådana förslag, och gjorde ett renodlat yrkande på nej till reformen om den kommunala skatteutjämnigen. Alltså gjorde man det möjligt för Hans Petersson i

Hallstahammar och hans partikamrater att rösta på den borgerliga reservationen.

Vi har ibland försökt att säga att gränsen för anständigheten i riksdagen går någonstans där taktiken höjs så långt ovanför sakfrågan som skedde i det här fallet. Nu sitter vi alltså kvar med ett system som egentligen ingen vill ha, ett system som tillåter en skillnad på 6 kr. mellan hög- och lågskattekommuner och där faktiskt de rikaste kommunerna betalar minst och de fattigaste betalar mest.

Vpk brukar påstå – och det gjorde Hans Petersson i Hallstahammar också nu – att regeringen för högerpolitik. Men de konkreta insatser vpk gjort i riksdagen denna vår för att ändra på regeringens politik har varit att gå samman med de borgerliga för att votera ner regeringsförslaget. Det har bl. a. medfört att vi inte kunde göra den kommunala skatteutjämningen mer rättvis. Att rösta ner regeringsförslag tillsammans med högern – är det att angripa regeringen från vänster?

Fru talman! De borgerliga hade i sex år chansen att visa vad de kunde i regeringsställning. Resultatet blev ganska förödande för landet. Nu är de på god väg att demonstrera liknande brist på kompetens och ansvar i opposition. De har ingenting lärt men heller ingenting glömt. Jag kan bara säga att regeringen ändå i väsentliga delar har kunnat genomföra sin politik. Vägen ligger fast vad gäller den ekonomiska politiken.

Anf. 17 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Finansministern låter alltmer som en rysk partichef inför Högsta Sovjet. Jag tänker då inte bara på talets längd utan också på att det är fullt av produktionsstatistik. Men precis som för förebilden är denna statistik i många stycken missvisande. Finansministern kan ju inte komma ifrån att Sverige förra året tvingades nöja sig med jumboplatsen när det gäller ekonomisk tillväxt.

Nu säger finansministern att tillväxten i år blir drygt 2 %. Men det är ännu en prognos. De bedömningar som jag återgav tidigare innebär att medelvärdet bland våra ekonomiska prognosmakare ligger betydligt lägre. Finansministerns siffra är den högsta. Så sent som i dag läser vi i tidningarna om TCO-ekonomernas förutsägelse för innevarande år. De ligger på ungefär halva den ökning som finansministern angett, nämligen 1,2 %.

Med hänsyn till denna svaga tillväxt kan man fråga sig: Hur kan vi klara att hålla en låg synlig arbetslöshet? Jo, baksidan är den svaga produktivitet-utveckling som vi får nöja oss med. Det leder till en långsam tillväxt. Förklaringen till detta ligger i sin tur i den offentliga sektorns storlek och den faktiskt negativa produktivitet-utveckling som vi haft under längre tid inom den offentliga verksamheten.

Det var intressant att finansministern nu för första gången säger: Vi har inte löst vår viktigaste uppgift, att förena låg inflation med full sysselsättning. Det innebär att regeringen nu erkänner att den tredje vägens politik har misslyckats.

Finansministern åberopar utländska bedömare som Brookingsrapporten och OECD-ekonomerna. Jag vill då än en gång påminna om att Brookingsrapporten sade att vi måste acceptera successiva devalveringar. Men det

leder till fortsatt inflation. OECD-ekonomerna föreföll däremot vara inne på spåret att det inte längre går att klara den ambitiösa sysselsättningspolitik som förs i Sverige.

Finansministern öndgjorde sig över konservativa regeringars politik runt om i världen. Han drog också upp – som vanligt, frestas jag att säga – ett två år gammalt citat av mig, lösryckt ur sitt sammanhang. Jag vill då fråga finansministern: Vad betyder uttalandet i den reviderade finansplanen om cash limits? Om nu lönehöjningarna blir för stora, vilket vi har all anledning att räkna med, då skall det vidtas produktivitetshöjande åtgärder och rationaliseringar. Vad annat är detta än friställningar av arbetskraft därför att löneanslaget annars inte räcker till? Är nu inte finansministern inne på den politik som han så kraftfullt fördömer när den förs på andra håll?

Den ekonomiska politiken m. m.

Anf. 18 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Jag vill först göra några konstateranden.

Finansministern påstod detsamma som i debatten i mars, att de borgerliga regeringarna medvetet använde arbetslösheten som ett medel för att få ner inflationen. Vid det förra tillfället sade han det när jag inte hade ytterligare replikrätt. Jag är därför tacksam över att få tillfälle att nu bemöta detta som jag uppfattar som grovt vilseledande påstående. Redan i mitt anförande nämnde jag som det första viktiga skälet till att vi vill ha mer tillväxt i Sverige att de som inte har jobb skall få ett arbete.

Finansministern ironiserade litet lätt över att det var så många olika reservationer i fråga om ekonomiska politiken. Jag vill då tala om att det inte räcker med att bara räkna antalet reservationer, utan man måste också läsa texten. I den reservation från oss och moderaterna där vi anger en annan motivering än utskottet uttalar vi oss mer positivt över centerns uppfattningar än socialdemokraterna, och det var denna positiva inställning som vi var angelägna om att markera.

Finansministern sade också att oppositionen blockerar finanspolitiken. Som exempel nämnde han att en enig opposition har gått emot besparingar på skolans område. Men det finns faktiskt ungefär 80 specialdestinerade bidrag till kommunerna, och det faktum att man säger sig vara för en överföring av dessa till generella bidrag betyder inte att man på varje punkt är beredd att minska ett, två eller flera av dessa bidrag på det sätt som finansministern själv bedömer rimligt. Problemet ligger faktiskt i att ni socialdemokrater vill föra en stram finanspolitik i huvudsak genom skattehöjningar. Ni har lagt förslag i kompletteringspropositionen som handlar om skattehöjningar på ungefär 3 miljarder kronor på sikt. Då kan jag förstå att ni uppfattar situationen som blockerad. Folkpartiet blockerar alldeles uppenbart den typen av stabiliseringspolitik med skattehöjningar.

Finansministern uppehöll sig en stund vid de problem som finns kvar att lösa. Det skulle vara intressant att höra om han har några kommentarer till varför regeringen undviker att genomföra de åtgärder som faktiskt skulle underlätta problemen. Det handlar om det jag nämnt tidigare: arbetsgivaravgifterna, marginalskatterna, vinstandelssystemen, arbetslöshetsförsäkringen och sist men inte minst ett omedelbart avskaffande av prisstoppet.

Anf. 19 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Jag undanber mig finansministerns räknekonster av den gamla modellen. Han talar om 10 miljarder i ökade utgifter från centern. Bevisa det! Vi har väl att hålla oss till det betänkande som vi behandlar, där det framgår att vi har föreslagit en uranskatt som ger 2 miljarder, vilket innebär en konsumtionsindragning, och besparingar på 2,7 miljarder. Tillsammans innebär det reellt en möjlighet till räntesänkningar. Kom inte med lösryckta påståenden, herr finansminister!

Beträffande den borgerliga enigheten: Se på socialdemokratin i dag! Beträffande energipolitiken vill jag fråga: Är det någon som vet vad socialdemokratin egentligen står för? Hur är det med höger- och vänsterflygeln inom socialdemokratin? Hur är det beträffande fördelningspolitiken, där LO fronderar och där det finns en spännvidd som är större än inom hela borgerligheten? Hur är det med regionalpolitiken? Fråga folket i Bergslagen vad de anser om socialdemokratiens regionalpolitik! Hur är det med skattepolitiken? Och hur är det t. ex. med en sådan fråga som Sydafrika – var står socialdemokratin egentligen där? Titta på det egna fögderiet innan finansministern avger något omdöme om borgerlig enighet!

I fråga om de fördelningspolitiska aspekterna frågade jag inledningsvis vilket besked regeringen har att ge de ungdomar som i dag lämnar skolan för att gå ut i arbetslivet, om finansministern har något besked att ge dem beträffande skattepolitiken. De kommer ju att drabbas av att ni har tagit bort grundavdraget. Är det rättvist att de skall vara med och betala marginalskattesänkningarna för höginkomsttagare?

Finansministerns tal innehöll ett intressant omdöme om sambandet mellan inflation och arbetslöshet. Det kunde inte ha uttryckts klarare av någon nyliberal ideolog: Det finns ett direkt samband mellan inflation och låg arbetslöshet. Jag häpnar över att finansministern i en socialdemokratisk regering inte inser att det egentligen inte finns något samband mellan inflation och arbetslöshet, i varje fall inte på lång sikt. Det är andra omständigheter som styr inflationstrycket.

Jag tycker att vi skulle ta en ordentlig debatt om detta, inte bara i denna kammare utan också med ekonomerna, om hur överhettade regioner i landet driver på inflationen medan andra regioner, som sackar efter i ekonomisk aktivitet, t. ex. Bergslagen, inte bidrar till inflationsutvecklingen, och om att en effektiv regionalpolitik när allt kommer omkring kanske är ett av de effektivaste medlen i inflationsbekämpandet.

Anf. 20 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Det är verkligen synd att vi inte har längre tid att utveckla detta meningsutbyte med finansministern. Det skulle vara mycket intressant att få göra det, just när det gäller inflation, sysselsättning, arbetslöshet och kapitalbildning.

Jag är mycket intresserad av att diskutera hur man skall öka kapitalbildningen. Finansministern sade att oppositionen inte var intresserad av det. Jag vet inte om han bara menade de borgerliga.

Det vore intressant att diskutera hur man skall pressa tillbaka inflationen och, som finansministern sade, hur tillväxten är sammansatt. Just de sakerna

diskuterar vi mycket seriöst i våra motioner. Vi för ett resonemang om vilken tillväxt som är den rätta och hur den kollektiva tillväxten genom den gemensamma sektorn skulle kunna få betydelse i det ekonomiska läge vi befinner oss i just nu.

När det gäller inflation och sysselsättning måste jag fråga finansministern: Vilket kostar mest: produktion, om den än är samhällsfinansierad, eller arbetslöshet, som också är samhällsfinansierad? Vid arbetslöshet får man inte tillbaka något produktionsresultat. Inte heller får man någon skatt eller några bidrag till samhällsnyttan. Det intressanta med regeringens ekonomiska politik just nu är kanske inte alls hur mycket av arbetslöshet man skapar, utan hur mycket man förhindrar av nytillkommande arbetstillfällen, genom denna begränsnings- och reduktionspolitik gentemot den gemensamma sektorn. Det är oerhört intressant.

Alla partier här i landet har sagt att människor som är arbetslösa skall ha ett liv. Det är en gammal uppfattning, som finns lagstadgad. De skall ha kultur, kläder, bostad och ett drägligt liv i övrigt. Det innebär en ren kostnad, som också är inflationsdrivande. Den dag vi får tillbaka arbete, produktion och skatteinkomster blir läget ett helt annat. Därför menar jag att rättvisa satsningar för att skapa jobb inom vård och omsorg och även inom den kommunala sektorns olika delar är oerhört viktiga.

Finansministern sade att vpk går emot regeringens politik av taktiska skäl osv. Att ta där det finns, sade finansministern. Han menar att man skall ta från en del kommuner och ge till andra. Det måste vara ett oerhört begränsat perspektiv finansministern har. I den mur mot vänstern som finansministern har murat är titthålen så små att finansministern inte ser någon annan inkomstkälla än kommunerna. Kommunerna är också pressade, låt vara att det finns kommuner som är mindre pressade än andra. Att ta där det finns, finansministern, det är socialistisk politik, och det borde vidga vyerna utanför kommensektorn när det gäller att finansiera den gemensamma sektorns åtaganden.

När det gäller utvecklingen av skatteutjämningen har ilskan inom socialdemokratin blockerat taktiken. Det råder inget tvivel om det. Socialdemokraterna är vågmästare. De kan bestämma om de vill göra upp till vänster eller till höger. Nu sålde man bort det vänstra alternativet, dvs. rättvisa, till förmån för nedskärningar.

Anf. 21 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson har gjort ett stort nummer av nationalräkenskaperna för 1986 och de låga tillväxttal vi hade då. Jag skall avslöja en hemlighet för Lars Tobisson: Jag tror inte på de där siffrorna. Jag tror att vi kommer att få revideringar av nationalräkenskaperna som ger ett annat resultat, som vi har fått så många gånger förr.

Det är riktigt att TCO har en lägre prognos för 1987 än regeringen. Men Industriförbundet har en mycket högre prognos. Det ena kan väl ta ut det andra.

Om man nu vill diskutera den svenska ekonomins funktionsförmåga i termer av tillväxt och när det gäller genomsnittliga prognoser, kan jag i det sammanhanget redovisa två andra genomsnittssiffror. Mellan 1976 och 1982

steg bruttonationalprodukten i Sverige med i genomsnitt 1 % om året. Sedan 1982 har bruttonationalprodukten ökat med i genomsnitt 2,5 % per år. Om vi skulle göra den typ av jämförelser som Tobisson ägnar sig åt när det gäller vår internationella ställning, är det bara att konstatera att den tredje vägens politik i detta avseende i genomsnitt är mer än dubbelt så bra som den politik som Tobissons parti förde i regeringsställning.

Jag kan inte begripa hur man kan hävda att rationaliseringar och besparingar måste leda till arbetslöshet. Vi har rationaliserat kraftigt både i den statliga och i den privata sektorn och minskat arbetslösheten. Det är de resultat som den ekonomiska politiken leder till i stort när det gäller arbetsmarknadsläget som avgör om folk blir arbetslösa eller inte. Det har de inte blivit med den politik vi har fört.

Jag kan begripa att Lars Tobisson tycker illa om att bli påmind om sina egna uttalanden, eftersom de var så pass avslöjande. När jag lyssnar till Lars Tobisson måste jag dra den slutsatsen att han egentligen inte har ändrat uppfattning. Arbetslösheten är, om den inte behövs, i varje fall ofrånkomlig.

När jag så starkt markerar att vi ännu inte har löst problemen och fått full sysselsättning och låg inflation, vill jag fästa allas uppmärksamhet på nödvändigheten av att fullfölja de ansträngningar som har gjorts. Vi har kommit ner från en inflation på 12 % till 3,5 %, men vi måste ännu längre ner om resultaten skall uppnås.

Till Anne Wibble vill jag säga att vi har redovisat hur vi vill skapa förutsättningarna för nästa års lönerörelse. Jag redogjorde för det i mitt inlägg. Jag kan lägga till att regeringen nu planerar för avveckling av prisstoppet. Vi kommer att inom kort lämna besked om hur vi tänker att det skall gå till. Men vi vill göra avvecklingen på ett sådant sätt att det bidrar till stabiliseringen av vår ekonomi och icke till en ökad inflation.

Jag blev något förbryllad när Anne Wibble hävdade att moderaterna och folkpartiet inte alls har något otalt med centern. Anne Wibble säger att moderaterna och folkpartiet ville markera sin sympati för centerns politik genom att reservera sig mot den. Det är nog första gången vi i denna riksdag använt den typen av åtgärder för att markera sympatityttringar.

Anne Wibble bör nog titta i reservation 4 som bl. a. hon själv har undertecknat. Där avstyrker man yrkandena 4, 13, 7 och 12 i centermotionen. Det är mycket sympati man visar på det sättet genom att avstyrka centerns mödosamt hopkomna förslag.

Jag skulle vilja säga en sak till Nils G. Åsling. Han och jag börjar snart tillhöra en gammal generation här i riksdagen. Nu var det den gamle sluggern som kom fram. Han avvisar indignerat uppenbara fakta, och säger att så får man minsann inte göra. Men låt mig då omigen läsa ur centerns egna motioner. Man föreslår att utgifterna på justitiedepartementets område skall öka med 51 miljoner, på socialdepartementets område med 7 250 miljoner, på kommunikationsdepartementets område med 76 miljoner, på arbetsmarknadsdepartementets område med 57 miljoner, på industridepartementets område med 572 miljoner, på civildepartementets område med 100 miljoner och på miljö- och energidepartementets område med 150 miljoner. Summerar man detta kommer man mycket nära siffran 10 miljarder.

Sedan är det också ett gammalt beprövat knep av den gamle sluggern

Åsling, när han säger att visserligen är oppositionen väldigt splittrad, men ni socialdemokrater är ju ännu mer splittrade. Hur är det med energipolitiken, säger han, hur många meningar finns det? Ja, jag kan säga till Nils Åsling att fullt så vitt spridda uppfattningar som i de borgerliga lägren har vi icke när det gäller energipolitiken. Här står centern och kräver att kärnkraften skall vara avvecklad 1988, medan moderaterna säger att den skall vara kvar bortom år 2010. Om jag räknar rätt är det åtminstone 25 år som skiljer er åt när det gäller avvecklingstakten för kärnkraften. Så splittrade är vi socialdemokrater definitivt icke, Nils Åsling.

Jag vill säga några ord till Hans Petersson i Hallstahammar. Han sade i sitt inlägg här att han ville lyfta upp debatten. Det försöket blev mest en illustration till hur vänsterpartiet kommunisterna går vilse i dag. Hans Petersson säger med rätta att Sveriges internationella beroende är ett stort problem. Därför lägger vänsterpartiet kommunisterna fram förslag som skall leda till mindre export och mer offentlig service. Det skall göra oss mindre beroende av omvärlden. Men samtidigt har vänsterpartiet kommunisterna en lång rad förslag för att öka den privata konsumtionen i Sverige. Man vill öka statens bidrag till konsumtion mellan 4 och 5 miljarder kronor. Det är ett faktum att om man gör så, blir större delen av denna konsumtionsökning import. Det är här vi har det internationella beroendet. Hans Petersson, nämligen att en mycket stor del av den svenska levnadsstandarden, av våra levnadsvanor och vår konsumtion, tas från utlandet. Det är detta fundamentala beroende som vänsterpartiet kommunisterna tydligen vill öka och därmed öka vårt beroende inte bara av den otäcka utländska industrin utan också av den ännu otäckare utländska kapitalmarknaden, det internationella banksystemet, i och med att vpk:s politik otvivelaktigt skulle leda till att Sverige på nytt måste börja låna utomlands. Hans Petersson kom alltså inte längre i sitt försök till debattlyft än till att konstatera att det är svårt det där med det internationella beroendet. Jag kan bara konstatera att vpk gör det ännu svårare.

Däremot vill jag hålla med Hans Petersson om att spekulationsekonomin i Sverige är ett problem. Den period då vi verkligen hade en spekulationsekonomi var under den ekonomiska krisens dagar, då man spekulerade i fastigheter och mark, upplåning, skatteavdrag och inflation. Det var då spekulationsekonomin växte fram. Det var då de verkligt stora klippen gjordes. Det finns förvisso kvar en del av detta också i dag – nu är det koncentrerat till penning- och aktiemarknaden. Då är frågan: Är detta ett uttryck för att för litet pengar går till produktiv verksamhet?

Man kan fråga sig om vi verkligen skall hävda att industrin inte gör vad man kanske kan begära av den, när den nu på några år har fördubblat sina investeringar i pengar räknat, ökat sysselsättningen med ca 35 000 personer och medverkat till att höja reallönerna för sina anställda genom att öka produktion och produktivitet. Ändå är det ett problem att så pass mycket pengar och intellektuell energi ägnas åt penninghantering. Det är i och för sig ett internationellt problem som finns i praktiskt taget alla länder i västvärlden. Hur de har det i Östeuropa vet jag inte, men där tror jag att man spekulerar i andra saker.

I Sverige har ändå gjorts en hel del för att begränsa den här verksamheten

och motverka avarterna. Vi har skärpt insiderlagstiftningen. Vi har skärpt reglerna för konvertibler, och vi återkommer med nya förslag om beskattningen av dem. Vi har infört en bättre kontroll av finansbolagen. Vi har infört en omsättningsskatt på aktie- och penningmarknaden, som för närvarande ger oss 3,5 miljarder kronor. Beskattningen av bolagsvinster har utvecklats så att vi nu tar in 20 miljarder i intäktsskatt från juridiska personer, jämfört med 9 miljarder 1982. Förnyelsefonderna har tillkommit, och de har dragit in ytterligare 6 miljarder av likviditet och överskott i näringslivet.

Får jag konstatera, Hans Petersson, ni som brukar kalla detta för högerpolitik: En sådan politik förs inte i något land som styrs av högern.

Anf. 22 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Finansministern företer ytterligare en likhet med potentater österöver – när fakta blir obehagliga förnekar han dem. Låt mig tillägga att TCO:s prognos för 1987 var från i dag, Industriförbundets från januari, då optimismen allmänt var större.

Kjell-Olof Feldt kommenterade inte att den dåliga tillväxten sammanhänger med den offentliga maktens förfall. Detta är något som människor upplever på nära håll. Brott blir inte utredda och beivrade, i skolan är det slitna läneböcker, tak som faller ner, lärare som får på käften. I vården är det anonyma institutioner, nya hemvårdare för varje gång. Allt detta är symptom på sjunkande effektivitet, som människor märker av. Produktiviteten föll i den offentliga sektorn med 1,5 % om året under 1970-talet. Många av dessa tjänster, barnomsorg m. m., är dubbelt så dyra i Sverige som i andra nordiska länder. Kjell-Olof Feldt medger att han inte kommer åt detta. Nu skall han införa "cash limits". Hur kommer det att fungera? De skall, såvitt jag förstår, vara begränsade till löneanslagen. Om lönerna höjs över den gräns som angetts, måste det då inte betyda att det också blir färre anställda inom den myndigheten? Förklara det! Är det inte ett sätt att komma med just arbetslösheten som ett hot för att begränsa inflationen?

Jag kan inte förstå varför det skall vara så svårt att komma med nytänkande inom den offentliga sektorn, att öppna möjligheter för enskilda alternativ inom vård, omsorg och utbildning. När det gäller argumentet att detta skulle vara livsnödvändigt kan man peka på parallellen produktion av livsmedel. Våra livsmedel har i alla tider producerats i enskild regi. Där går staten t. o. m. in och reglerar på ett sätt som höjer priserna på dessa varor.

Finansministern kom med en upprädnad av vad han menade var fakta om moderat politik. Han sade att vi förordar t. ex. sänkt sjukersättning. Ja, vi säger att kompensationen bör sjunka från 90 till 80 %, men samtidigt sänker vi marginalskatten. Det betyder att den genomsnittlige industriarbetaren i stället för 45 kr. får ut 52 kr. enligt vårt förslag.

Beträffande höjda boendekostnader vill jag säga: Ingen gång har väl moderata förslag gått så långt som den höjning av fastighetsskatten som finansministern föreslog. Dessutom ligger på andra sidan om våra förslag sänkta skatter, som gör det möjligt för människorna att betala högre direkta boendekostnader.

Låt mig återkomma till den fråga jag ställde i mitt första inlägg: Hur känns det att skjuta sig i foten? Hur känns det att med prisstopp driva fram en ökad

konsumtion, som när det gäller bilaccisen dessutom riktar sig mot importen och därmed ytterligare förvärrar problemen med mycken konsumtion och dålig kapitalbildning i landet?

Prot. 1986/87:137
5 juni 1987

Den ekonomiska politiken m. m.

Anf. 23 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Skall vi först klara ut frågan om vad som står eller inte står i de olika reservationerna, Kjell-Olof Feldt? Jag kan läsa några lämpliga ord från reservation 4: "Utskottet delar motionärernas uppfattning---." Vidare står det: "Utskottet delar uppfattningen ---." Och slutligen "Utskottet, som redan i det föregående betonat betydelsen av sådana åtgärder, ---.". Innhållet i utskotts majoritetens text tror jag är omöjligt att tolka, och därför vill vi markera vår inställning i denna fråga.

Det var intressant att finansministern sade att man i departementet arbetar med frågan hur det skall gå till att avveckla prisstoppet. Det kan ju inte vara så vansinnigt svårt. Ni har ju faktiskt både infört och avvecklat det tre gånger tidigare sedan 1982. Jag tycker egentligen att det inte skulle krävas mycket mer än ett ganska enkelt beslut.

Det bollande med siffror som finansministern ägnade sig åt, om tillväxttakten för 1986 var så låg som 1,3 % eller inte och vad den kan tänkas bli under 1987, visar enligt min uppfattning en enda sak: man bör vara litet försiktig med hur snabbt man inför stabiliseringspolitiska åtgärder, för den grund på vilken de bygger kan i efterhand visa sig vara en annan.

Därför bör man i stället lägga tonvikten i den ekonomiska politiken på att hålla en långsiktig kurs, en strategi. Jag försökte få finansministern att säga någonting om vad regeringens kurs innehåller. Han svarade att det hade han sagt i sitt anförande. Det var många saker som sades där, men det var faktiskt inte särskilt många saker som handlade om framtiden, finansministern.

Det står heller inte särskilt mycket om detta i det betänkande vi har att diskutera i dag. Där står väldigt litet om lägre skatteklar – ordet är över huvud taget inte nämnt i majoritetstexten, och finansministern nämnde det inte heller. Det står väldigt litet om ökad flexibilitet på marknaderna – fast nu tillade Kjell-Olof Feldt att man håller på att fundera över om man så småningom skall avveckla prisstoppet. Samtidigt uppehöll han sig med en viss förtjusning vid den likviditetsindragning från näringslivet som regeringen har gjort – i akt och mening att utöva inflytande över hur företagens vinstmedel används, får man förmoda – och det tyder ju inte på någon tilltro till större flexibilitet och ökad anpassningsförmåga.

Inte heller sade finansministern någonting om huruvida man var intresserad av att få en ökad produktivitet i den offentliga sektorn – eller i produktionen av sociala tjänster, för att uttrycka sig korrekt – genom att stimulera enskilda alternativ.

Det skulle vara trevligt om Kjell-Olof Feldt använde litet av tiden till att kommentera detta.

Anf. 24 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Det finns också en inkomstsida, och det kanske en finansminister bör tänka på. När man från finansdepartementet talar om 10 miljarder i ökade utgifter enligt centerns alternativ, har man glömt vårt budgetalternativa

tiv. För övrigt underkändes finansdepartementets beräkningar av finansutskottet. Jag tycker vi skall hålla oss till fakta och till det betänkande vi diskuterar här i dag. Det är litet genant att sådana här försök att manipulera motståndarnas siffror skall förekomma.

Om man sammanfattar diskussionen, kan man konstatera att produktionen växer i vårt land, men mindre än i de flesta andra industriländer i OECD; att investeringarna ökar, men oroande litet för att vara i en modern industrination; att inflationen sjunker, men den är högre än i våra konkurrensländer, och det är det som är det relevanta i sammanhanget; att arbetslösheten är låg, men den dolda och öppna arbetslösheten under de svåra åren 1976–1982 var 3,9 % medan den dolda och öppna arbetslösheten i dag faktiskt är så hög som 5,3 %. Man kan alltså konstatera att den tredje vägens politik har misslyckats på en rad väsentliga områden som är angelägna för en sund utveckling i ett samhälle.

Jag har inte lyckats få till stånd någon diskussion om arbetslösheten som skulle vara en förutsättning för låg inflation, om jag fattade finansministern rätt. Det var en ganska sensationell koppling finansministern där gjorde.

Jag tror att vi i svensk ekonomisk politik, om vi vill främja utvecklingen i denna lilla nation, måste noga analysera om det inte är så att det är koncentrationen till de överhettade regionerna som är inflationsdrivande medan det är i de regioner där man har en låg ekonomisk aktivitet, typ Bergslagen, Norrlands inland och avfolkningsbygderna, som man har ett lågt inflationstryck men ändå får vara med och betala fiolerna på grund av samhällets koncentrationspolitik. Jag tror alltså att regionalpolitiken är mycket väsentligare för inflationsbekämpandet än vad finansministern föreställer sig.

Fru talman! Jag har inte rätt till några fler repliker. Tillåt därför en gammal slugger att önska herr finansministern trevlig sommar. Det kan behövas tid för både vila och kontemplation, för den här debatten tycker jag har visat att den tredje vägens ekonomiska politik har havererat.

Anf. 25 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! De insatser som finansministern berömde sig för, skatteökningen på företag osv., skulle röra sig om ca 20 miljarder kronor. Det är ett par procent av det samlade skatteintaget, och det är ungefär vad man plågar av folk i skatt på mat. I relation till den enorma vinstutveckling som har varit i företagen under de senaste åren är det ganska försiktigt i alla fall.

Sedan försökte han som jag uppfattade det faktiskt ironisera över mina bekymmer över den internationella utvecklingen. Han sade att Hans Petersson försöker lyfta nivån men att det är svårt – som något slags undantag, att jag inte skulle ha några lösningar. Och jag tycker att det här är svårt. Det är utomordentligt besvärligt, eftersom det internationella beroendet hela tiden ökar så starkt och premieras av en som jag tycker ganska aningslös regeringspolitik.

Jag tror nämligen inte att det finns ensidiga fördelar att vinna på att avreglera och underlätta en internationalisering på det vis som sker. Men det betyder inte alls att man skulle vara för en isolationistisk politik eller vilja förhindra export. Frågan borde i stället ställas: Hur stor andel av vår samlade

produktion är det rimligt att ha på export? Kan exporten vara hur stor som helst? Borde vi inte vrida efterfrågan hemåt för att få en annan balans?

Investeringarna utomlands ökar snabbt. Utländska bolag köper in sig i de svenska lönsamma bolagen. Den svenska exporten är underordnad amerikansk lagstiftning när det gäller högteknologi. Handeln inriktas mot de starkaste kapitalistiska länderna. Valutapolitiken avregleras, och storfinansen och högern vill föra in oss i EG. Jag hävdar att detta är problem, som arbetarrörelsen borde ta i.

Vi säger ja till internationellt utbyte och samexistens med andra länder – men på något så när lika villkor. Vi vill rida spärr mot en ohämmad utveckling som vi inte kan kontrollera. I diskussionerna med EG måste man t. ex. försöka förhindra sådan harmonisering som slår ut framgångar som arbetarrörelsen har haft vad gäller arbetarskydd, kraven på miljöpolitiken osv. Man måste satsa på en inhemsk teknikutveckling som kan frigöra oss mera ur det amerikanska stjärnkrigsberoendet – det är ju den teknologin som är hinder för export. Vi måste bredda handeln till andra länder och försöka medverka i tredje världens utveckling för en ny ekonomisk världsordning osv. i stället för att bara haka på de starkaste kapitalistiska länderna. Vi borde begränsa utlandsinvesteringarna till en samhällsekonomiskt rimlig nivå och se till att en del av investeringarna hamnar i just Bergslagen, Norrland och sydöstra Sverige och på andra ställen där det är problem.

Det jag talar om innebär sammantaget en minskad exportfixering.

Jag tycker det här är allvarliga saker, som faktiskt borde diskuteras i stället för att avfärdas med något slags ironi.

Anf. 26 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson vill antyda att jag begagnade mig av Industriförbundets ekonomer på ett otillbörligt sätt genom att ta fram en optimistisk bedömning av Sveriges ekonomi som de gjorde i januari. Det är bara det att det i dagens tidningar står att de har tillfrågats och sagt att de inte ser någon anledning att ändra på sin prognos när det gäller tillväxten i Sverige i år. Så TCO och Industriförbundet är såvitt jag förstår fortfarande jämförbara vad gäller aktualitet.

Sedan har herr Tobisson vid ett par tillfällen liknat mig vid någon potentat från Östeuropa; om det är Gorbatsjov som avses vet jag inte hur jag skall ta det.

Normalt brukar ju herr Tobisson röra sig i helt annan riktning när han söker internationella förebilder. Ett tag var det fru Thatcher i Storbritannien, men sedan tog hon slut, så att säga. För bara ett år sedan var det fortfarande Poul Schlüter i Danmark som var förebilden. Nu erkände herr Tobisson i debatten med Arne Gadd att det har inträffat en kraftig försämring i Danmark. Ja, danskarna har ett hejdundrande underskott i sin bytesbalans, och de är på väg mot 15 % arbetslöshet enligt sina egna bedömningar, så jag förstår att inte heller Schlüter är användbar.

Är det då potentater från Östeuropa som skall användas, så låt mig åtminstone säga att Lars Tobisson skall vara glad att han inte i mig ser Poul Schlüter.

Det är möjligt att jag har skjutit mig själv i foten. Men mitt huvud är

oskadat och funktionsdugligt, och det säger mig att inflation inte skall bekämpas med mera inflation. Det har legat i de borgerligas rekommendationer här i dag: Släpp bara upp inflationen ordentligt, då begränsar ni konsumtionen. Det är naturligtvis riktigt, eftersom man beskär realinkomsterna för svenska folket. För mig är det emellertid i dag viktigare att bekämpa inflationen än att på det viset begränsa konsumtionen. Jag kan vidare säga till Lars Tobisson att när man skjuter sig i foten är det bra att det finns en offentlig sjukvård – tillgänglig för alla.

Vi har rationaliserat den statliga verksamheten och under senare år minskat antalet statsanställda. Det är möjligt att det kommer att fortsätta. Det har emellertid inte lett till någon arbetslöshet. I ett samhälle som vill ha ökad produktivitet och effektivitet måste det gå att rationalisera. Det var egentligen den poängen jag ville ta fram. Men det skall inte få leda till arbetslöshet.

Nils Åsling påstår att jag har glömt att centern har ett fullständigt budgetalternativ med åtgärder, inte bara utgifter. Nils Åsling skall vara glad över att jag inte redovisade hela centerns budgetpolitik. Det mest anmärkningsvärda i centerns budgetförslag är nämligen att samtidigt som det ökar utgifterna med ungefär 10 miljarder så innebär det att statens inkomster minskar med mer än 2 miljarder, räknat på helår. Jag förstår inte hur man skall kunna finansiera utgiftsökningarna på 10 miljarder med inkomstminskningarna på 2 miljarder. Det behövs nog mera sluggning här, Nils Åsling, innan ni kommer fram till hur ni skall kunna presentera detta som en rimligt sammanhängande politik.

Sedan vill jag säga några ord till Hans Petersson i Hallstahammar om vänsterpartiet kommunisterna och regionalpolitiken. Jag tror att vpk för närvarande har problem med denna fråga. Vänsterpartiet kommunisterna kommer inte att under några förhållanden kunna skapa en vänsterprofil på regionalpolitiken om ni samarbetar med moderaterna, som ni nu har gjort denna vår. Tag nu och diskutera detta i skaran av vpk-are, som den nu ser ut efter er kongress.

Ni klagar ofta över att ni inte praktiskt kan påverka politiken. Här hade ni en enastående chans att göra det. Som Arne Gadd redovisade, hade man faktiskt kommit mycket långt på en ganska bra uppgörelse. Det var en kompromiss vi gjorde för att tillgodose era önskemål. Beroende på att ni inte längre är ett parti – i den meningen att ni inte har något gemensamt mål att sträva efter i er riksdagsgrupp – sprack det hela sedan, och ni gick ihop med de borgerliga. Inte minst med tanke på vpk:s regionalpolitiska profil och utseende var det ett ganska allvarligt misstag. Vi kan dock återkomma till frågan om hur vi skall få en bättre regionalpolitik och en bättre regionalpolitisk fördelning av skatterna.

Till Nils Åsling vill jag säga att en stor del av den ekonomiska politiken i själva verket är inriktad på att genom en effektivisering av regionalpolitiken minska de inflationsimpulser som kommer från de överhettade områdena. Från moderater och folkpartister i Stockholm får vi ju höra att vi gör fel när vi försöker dämpa expansionen och överhettningen i Stockholmsområdet. Det vore bra om någon centerpartist steg upp och talade om – även för Lars Tobisson och Anne Wibbe – att vi behöver driva denna politik, och

dessutom med en viss kraft, för att inte Stockholmsområdet och andra överhettade områden skall bli en inflationsmotor igen. Där kanske vi har något gemensamt att diskutera framöver, Nils Åsling.

Fru talman! Debatten har pågått länge nu, och den har visat på ett par saker. Åsling och andra hävdar att vår politik har havererat. Jag finner att det inte har kunnat beläggas med något annat än att de säger att den borde ha varit åtskilligt mycket bättre. Vi borde egentligen ha uppnått det omöjliga. Vi har framför allt inte fått något svar när det gäller frågan om inflation och sysselsättning.

Den redovisning av den ekonomiska politiken som har gjorts här i dag visar att det är helt nödvändigt att den konsekvens och fasthet som vi försöker hålla blir bestående. Det är min förhoppning att en något ökad insikt i denna fråga också skall sprida sig i de borgerliga leden.

Om ni skulle släppas lösa – dvs. lösa i den meningen att ni skulle ta ansvaret för landets ekonomi – tror jag, som situationen är i dag, att ni helt enkelt skulle vara livsfarliga.

Fru talman! Jag började mitt anförande med att likna debatten vid en skolavslutning. Jag påpekade att det finns en del skillnader. En skillnad är att vi inte ger talmannen något äpple, som man åtminstone på min tid gav sin skolfröken. Talmannen har visat enastående tålmod och välvilja i denna debatt, som jag inte tror har varit alltför upphetsande och stimulerande. Jag tillåter mig därför djärvheten att påstå att talmannen i alla fall kan förtjäna ett äpple – som jag härmed ber att få överlämna. Det är rött, måste jag påpeka, men jag önskar ändå ett trevligt sommarlov.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar och Lars Tobisson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 27 CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag måste medge att jag inte har något äpple till fru talmannen på denna skolavslutning. Riksdagsrestauranten kan visserligen tillhandahålla mycket, men mig har de bara kunnat tillhandahålla en liten gummidelfin. Jag tror att vi skall bespara fru talmannen den.

När jag lyssnade på debatten kunde jag notera att finansministern av allt att döma diskuterade eventualiteten av att han skulle stå här i talarstolen och skjuta sig själv i foten, men ansåg att det nog skulle klara sig på grund av den offentliga sjukvården.

Skulle han nu råka ut för fataliteten att skjuta sig själv i foten i denna talarstol, är jag ganska övertygad om att han kommer att fara raka vägen till City Akuten. Den ligger närmast. Där finns inga köer, och man kan få bra vård. Att den råkar vara privat, tycker jag inte skall behöva drabba finansministerns eventuella fotskador.

Även för oss folkvalda kommer nu den blomstertid, som anses bringa lust och fåring stor.

När statsministern med ämbetets rätt fick sista ordet i den allmänpolitiska debatten i februari, förkunnade han något magistralt att socialdemokrati och borgerlighet nu funnit vad han kallade sina naturliga roller. Vi är bäst på att

Prot. 1986/87:137
5 juni 1987

*Den ekonomiska poli-
tiken m. m.*

regera, sade Ingvar Carlsson. Och ni i borgerligheten är, förkunnade han vidare, bäst på att opponera.

Högmod har sina risker, som de gamla tänkesätten lär oss. Och kanske har vårmånadernas politiska utveckling bidragit till att något moderera vinterns socialdemokratiska överord. Jag vill inte avge några kategoriska uttalanden om vilken del av vårt politiska liv som är bäst på vad. Jag är inte så övertygad om att det finns några för evigt givna sanningar i denna fråga. Och jag är fast övertygad om att vi gör klokast i att överlåta den frågan till väljarna.

Trots detta finns det nog skäl att säga att detta riksmöte knappast gett något entydigt stöd för den Carlssonska överlägsenhetsdogmen.

Med största säkerhet kommer statsministern strax att meddela att den borgerliga oppositionen aldrig framstått som mer splittrad, mer söndertrasad och mer eländig än i dag. Finansministern har just meddelat att det inte under de senaste 15 åren har stått så eländigt till med oppositionen som det gör i dag.

Allt detta har vi hört många gånger förut. Det tillhör på något sätt dessa debatters speciella ceremoniel.

Jag medger gärna att jag tillhör dem som tycker att det borgerliga samarbetet behöver förbättras. Det finns starka skäl för våra tre partier att tydligt markera det gemensamma politiska alternativ till en alltmer förstelnad, alltmer passiv och alltmer defensiv socialdemokratisk maktutövning som vi tillsammans utgör.

Vi är tre partier, med betydelsefulla och berikande skillnader i historia, tradition och förankring. Våra separata identiteter skall vi aldrig försöka att utplåna eller släta över. Att vi i olika frågor kan ha olika mening är strängt taget inte mer än naturligt. Den goda familj där man inte då och då har olika meningar finns inte. Endast kyrkogården bjuder den totala friden.

I takt med att socialdemokraterna förstelnas i försvaret av sin föräldrade politik kommer det som förenar de borgerliga partierna att framstå allt tydligare. Vi är de som vill förändra för att göra bättre i morgon. Socialdemokraterna är de som vill förhindra för att låsa fast det som en gång var.

Vi är evigt bäst på att regera, förkunnade Ingvar Carlsson i februari. Ändå är det just regerandet – att styra landet framåt – som man kommit att sakna mer och mer under dessa månader.

Det har talats om ett Sverige som vaknat upp till en ny verklighet. Mauritz Edström skrev i DN att många länge trodde att Sverige var Medelvägen till Paradiset. Men det gångna årets dimmor, spekulationer och oklarheter har fått allt fler att fråga sig om detta verkliga är medelvägen och om den verkliga leder till paradiset.

I en situation som denna krävs politiskt ledarskap, att man visar problemen, vågar säga sanningen, vägleder in i framtiden.

Med all respekt för oppositionen, för dess betydelse och för dess politik är det i första hand på regeringen som kraven på politiskt ledarskap riktas. De kraven har regeringen inte förmått att leva upp till under dessa månader. I en ledare i Aftonbladet talades det om "dimmornas regering" – tunga, täta dimmor i fråga efter fråga.

Jag tänker inte ta upp någon debatt om statsministerns, utrikesministerns

och de olika utrikeshandelsministrarnas alltmer komplicerade turer och uttalanden om den svenska vapenexporten.

Jag tänker sannerligen inte heller ta upp någon debatt om det underliga skådespel som utrikesdepartementet och justitiedepartementet under den senaste veckan spelat upp kring missriktade tidningsspekulationer om en s. k. statstjänsteman.

Jag tror att jag uttrycker mig mycket försiktigt om jag säger att turerna och skådespelen knappast styrkt den Carlssonska överlägsenhetsdogm vi hörde lanseras från denna talarstol för bara några månader sedan.

Den socialdemokratiska ministären har, fru talman, blivit en i ordets egentliga bemärkelse reaktionär ministär. Den regerar inte. Den bara reagerar.

Jag tänker då inte främst på de olika affärerna, spekulationerna och kontroverserna som har dominerat – kanske alltför mycket – massmedias bild av det politiska livet under dessa månader. Jag tänker i stället på hur socialdemokraterna på område efter område kommit att reagera mot och ingripa mot de människor som genom egna initiativ och eget ansvarstagande vill bygga en bättre framtid.

Den socialdemokratiska samhällsmodellen förutsätter att allt skall ske på ett sätt och att detta skall vara offentligt. Enstaka undantag kan visst få förekomma, men då är de just undantag. Enhetlighet, central styrning och kollektivisering är grundelementen i den socialdemokratiska modellen.

Mot denna modell reagerar allt fler. Den ger inte den valfrihet som blir allt självklarare; den håller på att bli ett hinder för utvecklingen.

I oktober 1983 beslutade den borgerliga majoriteten i Sollentuna strax norr om Stockholm att försöka sig på nya sätt att driva barnomsorgen. Man ville helt enkelt kunna erbjuda en barnomsorg som var bättre och billigare, och man hade funnit en väg genom enskilda initiativ. Det var så Pysslingen kom till.

Den socialdemokratiska regeringen reagerade hårt. Hotet om två enskilda daghem i Sollentuna föranledde dåvarande socialministern Sten Andersson att här i riksdagen lägga fram den speciallag – lex Pysslingen – som förbjöd just denna form av enskilda initiativ.

Hade väljarna i någon kommun försökt att välja sig till en friare och bättre barnomsorg skulle detta stoppas och förhindras genom speciallagar. För socialdemokraterna gällde det att med speciallagar och ingripanden reagera mot och stoppa en utveckling som på grund av människornas fria val höll på att glida dem ur händerna.

När den första borgerliga trepartiregeringen tillträdde 1976 stod det redan i regeringsförklaringen att sjukförsäkringens ersättningsregler för privatläkarvård skulle vidgas, så att även offentliganställda läkare med fritidspraktik fick rätt att ansluta sig till försäkringen. Syftet var alldeles klart. Det handlade om ett försök att bygga upp ett husläkarsystem, där vården kom närmare människorna och närmare familjerna. Det var den dåvarande sjukvårdsministern Ingegerd Troedsson, fru talman, som genomförde denna reform.

Utvecklingen blev snabb – så snabb, att när socialdemokraterna återvände i regeringsställning hösten 1982 uppfattade de den som ett hot mot sitt

centraliserade och offentligmonopoliserade vårdssystem. Åter reagerade de.

I januari 1985 trädde den s. k. Dagmarreformen i kraft. Även om det kanske fanns de som trodde och syftade till annat, var dess socialdemokratiska tillskyndares främsta motiv att stoppa denna snabba utveckling i riktning mot ett hus- och närläkarsystem.

Landstingen gavs makten över privatvården, och på många håll runt om i Sverige uteslöts fritidspraktikerna helt sonika från sjukförsäkringen.

Att vården för många människor, inte minst äldre, kom att försämrats betydde föga. För socialdemokraterna gällde det åter att med specialbestämmelser och lagar reagera mot och stoppa en utveckling som på grund av människornas fria val höll på att glida dem ur händerna.

I början av hösten förra året lade regeringen brådstörtat fram förslaget om pensionsskatt på riksdagens bord. Genom en speciallag skulle en specialskatt ta 15–20 miljarder kronor av de frivilliga pensionsspararnas pengar.

Folkpension och ATP är för oss alla grunden för den ekonomiska tryggheten när vi blir äldre, men utöver den har allt fler börjat att lägga undan en egen slant i privata pensionsförsäkringar för att genom att avstå i dag kunna skaffa sig en liten guldkant på tillvaron i morgon. Många tjänstemän – framför allt på den privata sidan – har fått in en extra trygghet för äldre dagar i sina kollektiva avtal.

Att den diskussion som förts under senare år om ATP-systemets stora problem i ett längre perspektiv kan ha bidragit till denna utveckling är nog också alldeles klart.

Detta kunde inte heller tolereras av socialdemokraterna. Åter höll det genom individens fria val på att växa fram en trygghet och valfrihet vid sidan av den som dikterades av den socialdemokratiska samhällsmodellen. Därför kom pensionsskatten. Den riktade sig mot enskilda människors frivilliga sparande för deras trygghet på äldre dagar.

Motargumenten bara viftades undan. Med maktstatens kraftspråk satte sig socialdemokraterna över rättsstatens skydd för enskildas ägande. Utan utredning eller remiss, och med argument som visade att respekten för det enskilda ägande som ger så många oberoende och trygghet sitter löst inom socialdemokratin, drevs pensionsskatten igenom.

För socialdemokraterna gällde det åter, att med speciallagar och bestämmelser och ingripanden reagera mot och stoppa en utveckling som genom människors fria val höll på att glida dem ur händerna.

I onsdags diskuterade vi här i kammaren regeringsförslaget om en extraskatt för att stoppa de vinstandelssystem som under senare år växt fram på företag efter företag runt om i Sverige.

Att anställda får en del i sitt företags vinst tycker jag är ett fint och bra system. Och det tycker också de som är anställda i alla de företag där sådana system i dag fortfarande finns.

Men från de centrala fackliga organisationerna har man reagerat skarpt mot denna utveckling. Man har talat om "kapitalism" och krävt ett stopp.

Och så blev det också. Utan normal utredning och remiss lades ett hastigt tillyxat förslag på riksdagens bord och klubbades igenom med de pålitliga kommunisternas entusiastiska stöd.

"Raka rör" mellan ett företags vinster och de anställda ansågs farligt, och

måste stoppas. I stället är det löntagarfonderna – dessa kollektivistiska konstruktioner – som skall ha hand om pengarna. Där vi vill sprida ägande och inflytande, vill socialister koncentrera och kollektivisera det.

Vinstandelsdebatten visade därmed samma sak. Åter tvingades socialdemokraterna att med speciallagar och specialregler reagera mot och stoppa en utveckling som genom människornas fria val höll på att gå dem ur händerna.

Och nu är det dags igen. I onsdags utbröt närmast panik, vad jag kan förstå, i bostadsdepartementet när det stod att läsa i Svenska Dagbladet, att regeringen förberedde en undantagslag för att stoppa bildandet av bostadsrätter i kommunalt ägda fastigheter.

Hastigt skulle presskonferenser sammankallas. Bostadsministern slets upp från ett möte i Malmö, och fick så till den milda grad bråttom att presentera sin undantagslag att han tyckte att det var nödvändigt att t. o. m. flyga helikopter mellan Arlanda och Stockholms innerstad för att hinna.

När socialismen slår till är det tydligen bråttom! Ty i en rad borgerliga kommuner – men också i socialdemokratiska – har man låtit de boende i de kommunalägda husen genom bostadsrättsföreningar överta ägandet till sin fastighet och sina lägenheter. Kalla det gärna en avkollektivisering av delar av boendet. En ägandespridning. Ett tillgodoseende av de mycket starka krav på att kunna få äga sin bostad som finns hos allt fler familjer och individer.

Och visst är det rätt att det skall få bildas fler bostadsrätter om de behövs och efterfrågas. Att det sker i privat ägda fastigheter är alldeles självfallet bra. Att det sker i offentligt ägda fastigheter är alldeles självfallet lika bra. Men för socialdemokraterna var detta oacceptabelt. Utveckling mot ett ökat bostadsägande måste stoppas, eftersom man strävar efter ett så långt som möjligt kollektivt styrt boende.

Den socialdemokratiska motviljan mot den egna ägda lägenheten är en parallell till motviljan mot det egna ägda huset.

Vi moderater kommer att göra allt vi kan för att stoppa denna undantagslag mot nya bostadsrätter!

Bakom förslaget finns inte en antydning till utredning. Inte en tillstymmelse till remissbehandling. Inte skytten av öppen debatt. Det är en ukas från överheten, riktad mot enskilda människors dröm om den trygghet som ligger i att få äga också sitt hem.

Men åter ser vi då det mönster som kommit att prägla socialdemokratisk politik under dessa senaste år. Regeringen reagerar inte. Men den tvingas ständigt att reagera mot och stoppa en utveckling som genom människornas fria val håller på att glida den ur händerna.

Vad är mera naturligt än att vilja ha mer valfrihet och kvalitet i barnomsorgen, rätten att kunna gå också till en fristående eller fritidspraktiserande läkare, möjligheten att utan konfiskationer kunna få lägga undan litet för äldre dagar, chansen att själv få del i vinsten i det företag man är anställd i eller rätten att bo i ett eget hus eller en egen bostadsrättslägenhet?

Men den nakna sanningen förefaller vara, att allt detta hotar den socialistiska doktrin som fortfarande styr så mycket av den socialdemokratiska politiken. Och så har det blivit som det blivit.

Människor vill ha förändringar och förbättringar: Valfrihet. Kvalitet.

Oberoende. Eget ägande och egen trygghet.

Och därför bryter sig förändringarna fram underifrån: Alternativa dag-hem. Hemläkarjourer. Frivilligt pensionssparande. Vinstandelssystem. Bostadsrätter.

Men allt detta möts av reaktionen från ovan. Statsrådet som dånar ner i helikopter för att förkunna ett nytt förbud, en ny straffskatt, ett nytt ingripande. Socialdemokratin har blivit en reaktionär politisk kraft i det moderna Sverige. Och det förvånar egentligen inte.

Det var Mark Twain som sade, att vi nog bör koncentrera oss på framtiden, därför att det är där vi skall tillbringa resten av våra liv.

Men socialdemokraterna gör tvärtom. De blickar bakåt. Talar om det som varit som om morgondagen kunde byggas med gårdagen som mönster. Ty deras idéer tillhör en tid som håller på att passera. Det ser vi runt om i Norden, i Europa och i övriga världen. Socialismens förstelning har blivit ett hot mot individers, familjers, länders och regioners fria utveckling mot en bättre framtid.

På SSU-kongressen var det Anna Lindh som påpekade, att det inte kommer att gå att vinna val med att bara tala om vad socialdemokraterna gjorde på 1950- och 1960-talen eller det som de borgerliga anses ha gjort på 1970-talet. – Vilken adress det påpekandet hade skall jag vara försynt nog att inte ytterligare understryka.

Vi står under de närmaste åren inför stora problem, men också inför stora möjligheter. Problemen finns där: Ekonomin, familjernas situation, vården och inte minst skolan. Vår ekonomi befinner sig trots orden nyss i denna talarstol från finansministern – som nu dväljs på något annat ställe – i något av smygande kris.

Vårens tunga ekonomiska rapporter – från Brookingsinstitutet i USA, från OECD i Paris, från finansdepartementets egen långtidsutredning – har alla faktiskt gett samma bild: den tredje vägens ekonomiska politik håller på att bli en cirkel, som riskerar att föra oss tillbaka i en inflations- och devalveringspiral.

Det kan fortfarande förhindras. Men när regeringen år efter år skjuter de nödvändiga marginalsattesänkningarna på framtiden och vägrar att ens diskutera en sänkning av skattetrycket, bäddar man för den kris som förr eller senare kommer.

Familjepolitiken har i många hänseenden förlorat kontakten med verkligheten. Jag tror att så gott som alla socialdemokratiska väljare i dag vill ha en familjepolitik som ger möjlighet till mer tid med barnen och valfrihet i barnomsorgen. Här visar den borgerliga politiken vägen framåt. Vi skiljer oss åt i fråga om detaljer, men vi har en enad principsyn, förhoppningsvis i morgon också ett gemensamt program.

Vi står, om jag skall fortsätta med problemen, inför en enorm mänsklig utmaning genom spridningen av HIV-virus och sjukdomen aids. Detta är en av den uppväxande generationens allra svåraste och mest avgörande utmaningar.

Aids får aldrig bagatelliseras. Ingen vet exakt hur många i vårt land som i dag bär på detta virus. Men vi vet att det är långt, långt fler än för bara något år sedan. Och vi vet dess värre att det kommer att vara långt, långt fler i morgon än i dag.

Aidsdebatten får inte förfalla till bara sifferexercis eller preventivmedelsrådgivning. Den är långt viktigare än så. Det handlar om att återupprätta det personliga ansvaret. Att inse att med friheten följer också ansvaret. Att i det fria personliga umgänget inse att vi har ett ansvar också för andra människors liv. Och det kommer i allt större utsträckning att handla om medmänsklighet, stödet till dem som bär detta virus, vården av, omtanken om och, glöm aldrig det, känslan för värdigheten hos dem som drabbats av aids.

En dag som denna är det många – det har framgått av debatten – som tänker på skolan. Den egna skolavslutningen, barnens, några närståendes. Dessa tankar uppstår i synnerhet när den svenska försommaren visar sig från sin bästa sida som i dag.

Skolan är barnens och ungdomens start i livet. Den får inte eftersättas. Ändå är det så att denna vår sett den ena larmrapporten efter den andra om tillståndet i våra skolor – om byggnader som inte underhålls, om skolböcker som inte finns eller nödortfigt måste tejpas ihop, om våld och vandalisering, om barn och om lärare som far illa, om dåliga kunskaper. Jag tycker att det är dags att sätta upp skolfrågorna högt på vår politiska dagordning framöver. Vi moderater vill ha en skola för kvalitet, med betyg och med kunskaper, med lärare som respekteras på grund av sina kunskaper och elever för vilka respekten för lärare och ordning är lika naturlig som den törst efter kunskaper som finns hos varje barn.

Men trots alla problem – ekonomin, den nya vårdkrisen och utmaningarna, familjernas trängda situation, den bristande respekten för lag och rätt, larmrapporterna från skolan – är vår bild av framtiden ljus. Vi vill bygga ett möjligheternas samhälle. Och det är där vardagsverkligheten med dess problem och utmaningar möter framtidsvisionen som vår moderata politik står som allra starkast. Ny teknik skapar nya möjligheter.

Dagens miljödebatt domineras ofta av de stora hoten, och främst bland dem kanske den försurning som hotar våra skogar, våra sjöar och våra marker. Men lösningarna finns ju faktiskt. Vi kan komma bort från det förödande beroendet av fossila bränslen, om vi är beredda att utnyttja den moderna och nya teknik som nu finns. Och vi kan komma till rätta med mycket av avgasproblemen på samma sätt. Jordbrukets miljöproblem går också att lösa utan att man för den skull kastar tanken på ett rationellt och bra lantbruk i sjön.

Men allt detta kräver en miljöpolitik som inte vänder ny teknik ryggen, och som inser att den omvandling från gammalt till nytt som är den ekonomiska tillväxtens kärna också är vägen in i ett miljövänligare samhälle.

Vår vision är visionen av ett samhälle där möjligheterna bygger på individernas och familjernas fria val. Där de som vill pröva nytt, göra annorlunda, bygga själva och staka ut egna vägar för sig och sina närmaste skall hjälpas i stället för att hindras.

Och det är där vår vision av ett möjligheternas samhälle, där förändring innebär förbättring, kommer i strid med socialdemokraternas i grunden reaktionära attityd till alla dem som vill göra annorlunda, bygga nytt och pröva egna vägar.

För oss moderater är politiken ett arbete för att öppna de möjligheter som socialdemokraterna så ofta vill stänga till.

Prot. 1986/87:137
5 juni 1987

Den ekonomiska politiken m. m.

Möjligheten att välja ett annat dagis eller en annan form av barnomsorg vill socialdemokraterna stoppa, men vi vill vidga den.

Möjligheten att själv välja sin läkare oavsett om denne råkar vara offentligt eller privat anställd vill socialdemokraterna förbjuda och förhindra. Vi vill vidga och öppna.

Möjligheten att kunna lägga undan en slant för kommande dagar utan att hotas av påbud, skatter och indragningar, den inskränker socialdemokraterna. Den vill vi skydda och underlätta.

Möjligheten att kunna få en egen andel i sitt företags vinst: Åter samma mönster, socialdemokraterna kämpar emot och vi kämpar för.

Mot möjligheten att få äga sin egen lägenhet eller sitt eget hus med den trygghet och det oberoende som detta ofta ger reser socialdemokraterna spärr efter spärr. Vi vill riva spärrarna. Och där står den politiska striden i dag.

I helikopter dimper statsrådet ner med nya förbud och pålagor och skatter. När socialismen slår till är det som sagt ofta bråttom, medan vi – ofta gemensamt med centerpartiet och folkpartiet – vill bygga nytt, och skapa möjligheter för de enskilda människorna.

Fru talman! Det är ju som Alf Henrikson en gång diktade:

Kollektivets historia, om den är sann
är den tristaste läsning som tänkas kan
ty allt roligt som hänt genom tiderna
har att göra med individerna.

Anf. 28 BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Den 3 maj 1987 blev en ny bemärkelsedag i svensk idrottshistoria: Efter 25 år lyckades det vårt ishockeylag Tre Kronor att ännu en gång bli världsmästare.

De yttre förutsättningarna för Tre Kronor var inte andra än för de övriga lagen i turneringen. Det var inte så att Sverige tilläts spela med fler utespelare eller att Pekka Lindmark hade en bredare målvaktsklubba än de andra målvakterna. Nej, det var spelarnas förmåga till individuella prestationer och samspel, lagledarnas organisationsförmåga, och den lagmoral och motivation som fanns i det svenska gänget, som fällde avgörandet.

Även om ishockey är en mycket speciell form av produktion, som naturligtvis avviker från det mesta av det vi som politiker beslutar om, så finns det ändå vissa politiska lärdomar att dra av Tre Kronors framgång:

- Med en given resursinsats kan det bli mycket olika resultat.
- Det som avgör resultatets kvalitet och kvantitet är kompetens, organisation, sammanhållning och motivation.
- Genom konkurrens, belöningar och ordentlig resultatbedömning ökar motivationen.

Inom näringslivet är allt det här oftast självklart. Inom den offentliga sektorn är det sämre ställt, men inte därför att de offentliganställda är sämre än de privatanställda. Jag är övertygad om att det finns många potentiella världsmästare inom landstingens sjukvård, kommunernas barnomsorg och

statens verk. Problemet är att man i offentlig förvaltning ofta varit dålig på att ta till vara de anställdas kreativitet och initiativförmåga.

Enligt folkpartiets mening krävs det två reformationer för att ändra på det. För det första en inre reformation, dvs. organisationsförändringar inom den offentliga sektorn. Det måste bli roligare och mer utmanande att vara offentliganställd. För det andra krävs det en yttre reformation, dvs. att vi tillåter och uppmuntrar enskilda alternativ till de offentliga tjänsterna.

Långtidsutredningen påpekar att vi har mycket liten erfarenhet av effekterna av nya organisationsformer, men den framhåller också, vilket egentligen är självklart, att det enda sättet att få sådan kunskap är att pröva sig fram och utvärdera alternativen. Det är just det som vi i folkpartiet länge pläderat för. Och vi menar att de många goda exempel på enskilda alternativ som finns visar att vi här har mycket att hämta. Regeringen verkar inte bry sig så mycket om vad vi säger, men gå då hem och läs er egen långtidsutredning!

Fru talman! En annan fråga som långtidsutredningen lyfte fram gäller skattesystemet. Det är helt nödvändigt med en radikal skattereform, om vi skall kunna länka in Sveriges ekonomiska utveckling på en väg mot balans.

Det allra viktigaste inslaget i en sådan skattereform är att sänka marginalskatterna. Vi i folkpartiet menar att de bör sänkas till 40 % för flertalet heltidsarbetande och att taket bör sättas vid 50 %, dvs. en inkomstagare skall alltid få behålla minst hälften av en inkomstökning eller en extrainkomst.

Syftet med en sådan reform är dels att underlätta avtalsrörelserna, dvs. att se till att det blir något kvar även vid måttliga bruttolöneökningar, dels att uppmuntra arbetsinsatser och extra ansträngningar som är av värde för hela samhället.

Den fråga som är mest kontroversiell i en sådan skattereform gäller finansieringen. Varje förslag kommer att vara förenat med att någon intressegrupp reser ragg. Samtidigt är nog de flesta överens om att en skattereform inte får utformas så att den äventyrar den sociala omsorgen och tryggheten eller försvagar den offentliga sektorns finanser.

Från folkpartiets sida är vi beredda att diskutera olika finansieringsalternativ, men bara under förutsättning att de kraftiga marginalskattesänkningar som jag nyss redovisade verkligen genomförs.

Fru talman! De samband mellan skatter och arbetsutbud som har redovisats i bl. a. långtidsutredningens material antyder att en sådan skattereform redan på kort sikt skulle ge en ökning av bruttonationalprodukten med åtminstone ett par procent. Det motsvarar en inkomstökning på i genomsnitt ca 3 000 kr. per vuxen svensk. Det är i ett sådant perspektiv de kortsiktiga uppoffringarna i samband med en skattereform skall ses.

Det ifrågasätts ibland i debatten om det verkligen är möjligt eller ens önskvärt med ekonomisk tillväxt. Vårt svar på den frågan är ett obetingat ja. Och vi säger naturligtvis inte det därför att de som redan har det bäst behöver få det väldigt mycket bättre, utan därför att vi vet att det bara är genom ekonomisk tillväxt som vi kan klara många av de verkliga fördelnings- och ofärdproblem som finns i samhället.

Om vi för 100 år sedan hade nöjt oss med att omfördela de tillgångar som vi då förfogade över hade vi fortfarande varit ett fattigt land. Bara genom

tillväxt har det varit möjligt att lyfta de många människornas standard på det sätt som har skett. Och det förhåller sig på precis samma sätt i dag.

Fru talman! Tillväxt löser förvisso inte alla problem. Det fanns säkert de som en gång hoppades att när vi avskaffat mycket av den materiella misären skulle också andra problem försvinna av sig själva, t. ex. brottslighet, missbruk och främlingskap. Så blev det inte. De problemen måste klaras på annat sätt. Men i många avseenden har tillväxten gjort livet lättare att leva. Att ekonomisk tillväxt inte löser alla problem är inget skäl att inte utnyttja den för att lösa de problem den verkligen kan lösa.

Till de verkliga utvecklingspessimisterna, som ser nästan all ekonomisk tillväxt och teknisk utveckling som något för mänskligheten olyckligt, hör den finländske filosofen Georg Henrik von Wright vars bok *Vetenskapen och förnuftet* har blivit vårens kanske mest uppmärksammade.

von Wright lyfter ensidigt fram de negativa sidorna av den tekniska utvecklingen, inte minst miljöförstörelsen. Denna negativa utveckling rullar på mer eller mindre på ett automatiskt sätt, utan att styras av några mål och värderingar. I stället, menar han, formas den av en kortsiktig destruktiv och teknisk rationalitet. von Wright misstror också demokratins möjligheter att hantera de mörka hoten.

Jag, som de flesta andra, känner stark oro för förgiftningen av vår miljö och hoten mot omistliga naturvärden. Men den oron leder mig inte fram till von Wrights och många av hans eftersägares pessimistiska inställning.

För det första tycker jag det finns många exempel på att ett långsiktigt förnuft verkligen har fått råda över det som kan tyckas tekniskt rationellt i ett kortare perspektiv. Det gäller inte minst på miljöpolitikens område. Och dessa långsiktiga hänsyn är särskilt stora i länder som är demokratiskt styrda. Där det finns utrymme för fri opinionsbildning och debatt tilläts också vanliga människors goda förnuft att spela en roll för utvecklingen.

Det är ingen tillfällighet att vi i Sverige t. ex. var tidigt ute med krav på rökgasrening i våra industrier och våra kraftanläggningar eller att vi först av alla länder beslutat avveckla kärnkraften.

För det andra, fru talman, är det enligt min mening orimligt att hävda att den tekniska utvecklingen huvudsakligen fått negativa effekter för mänskligheten. Tvärtom har den i hög grad bidragit till ett lyft ur den fattigdom och tidiga död som ofta var våra förfäders lott. Det som tidigare tillkom bara en privilegierad elit har blivit var mans, och inte minst var kvinnas, egendom.

Jag menar också att den fortsatta tekniska utvecklingen kommer att kunna hjälpa oss att hantera många av de miljöproblem som vi nu står inför.

Men även om jag, fru talman, är utvecklingsoptimist kan också jag känna otålighet när regeringskvarken mal alltför långsamt och spottar ut alltför tandlösa förslag. När vi senast hade en allmänpolitisk debatt här i kammaren ställde jag ett antal frågor om miljöpolitiken till Ingvar Carlsson. De handlade om miljöskyddslagen, miljöavgifter och länsstyrelsernas naturvårdsenheter. Ingvar Carlsson gav beskedet att det var saker på gång på alla dessa områden. Nu har våren gått och vi har inte sett mycket av det. Bara ett enda förslag har lagts fram. Det gällde miljöskyddslagen och blev för alla miljövänner något av en besvikelse. Regeringen tog med ena handen och gav med den andra. Även om riksdagen bättrade på förslaget finns det mer att göra.

Om en bilist åker fast för fortkörning tvingas han betala böter oavsett vilka skäl han har haft för att köra fort och oavsett vad han tjänat på sin fortkörning. Jag måste fråga Ingvar Carlsson: Varför kan vi inte betrakta företag som överskrider tillåtna utsläppsmängder på samma sätt? Varför skall miljöns "fortkörare" komma lindrigare undan än vägarnas?

På de andra två punkterna har vi inte sett skymten av några förslag. Miljöministern har visserligen i en frågedebatt här i kammaren för ett par veckor sedan visat en mer positiv attityd än tidigare till miljöavgifter, men i riksdagen är socialdemokraterna fortfarande kallsinniga.

Kan inte Ingvar Carlsson slå näven i bordet och säga att nu får det vara slut med diskussioner inom rörelsen? Det är hög tid att vi sätter pris på miljön, dvs. att vi låter företagen betala också för de utsläpp som de i dag har tillstånd att göra.

Och så måste också länsstyrelsernas naturvårdsenheter få bättre möjligheter att kontrollera efterlevnaden av miljölagarna. Kan Ingvar Carlsson i dag lova att det blir en rejäl förstärkning i nästa års budgetproposition? Eller skall miljökontrollen förbli otillräcklig ännu ett år?

Fru talman! En viktig seger har miljövännerna i riksdagen vunnit den här våren. Det var när riksdagsmajoriteten körde över regeringen och beslöt att Råne älv skulle räddas. Jag måste medge att jag känner en mycket stark personlig tillfredsställelse över det beslutet.

Sommaren 1985 var jag uppe vid älven och hälsade på dem som slagits för att få behålla den orörd. Då såg det inte så ljus ut för deras sak. Nu känns det skönt att veta att jag kan återvända dit upp och än en gång tillsammans med Gunnar Westrin, Älvräddarföreningens ordförande, ge mig ut i kanot på den orörda älven.

Vad är det beslutet om inte ett exempel på att insikten om vad som i det långa loppet är ett gott liv fått råda över mer kortsiktiga intressen!

Samtidigt visar Råneälvssärendet på minoritetsregerandets problem och på ett mindre gott handlag vid regeringsutövandet. Det är bara ett exempel bland många på att regeringen inte lyckats skapa majoritet i riksdagen för sina förslag.

I egna ögon är nog regeringen alldeles förträfflig. Men t. o. m. statsministern måste väl numera i klarsynta ögonblick säga sig att regeringens rykte och anseende har blivit åtskilligt skamfilat under den här våren.

Som Carl Bildt erinrade om, gav statsministern i februari i år sin syn på socialdemokraternas och de borgerliga partiernas roller och kompetens. Vi socialdemokrater, sade statsministern, är bäst på att regera, borgerliga partier är bäst på att opponera.

Jag tyckte redan då att det var en litet övermaga beskrivning av sig själv och sitt parti som statsministern gav. Men kanske får man en sådan självmedvetenhet om man i nästan hela sitt liv tillhört det regeringsbärande partiet, rört sig i maktens korridorer och tagit för självklart att det egna partiets förslag alltid skall gå igenom. Naturligtvis blir ingen helt opåverkad av maktutövning.

Efter den genomlidna vintern och våren tycker jag i likhet med Carl Bildt att det står än mer klart att statsministerns uppskattning av den egna regeringens förmåga och handlag var våldsamt överdriven. Det är, med

förlov sagt, inte kompetens, stringens och stabilitet som kommer för mig, när jag tänker tillbaka på regeringens fögderi under det senaste halvåret. Det har tvärtom kännetecknats av schabbel, obeslutsamhet och förvirring.

Många av de förslag som har lagts fram har varit dåligt förberedda. Åtskilliga har av det skälet, eller av andra, i praktiken fått dras tillbaka eller omarbetas i riksdagen.

Principer har slagits fast och svikits. Flera gånger har regeringen hävdat att skattestrycket inte bör höjas, men ännu fler gånger har regeringen lagt fram förslag om nya skatter.

När det senaste förslaget om höjd fastighetsskatt lades fram sade regeringen att det behövdes av samhällsekonomiska skäl, men bara två veckor senare var det inte så nödvändigt längre utan kunde dras tillbaka. Statsministerns egen motivering var något kufisk: eftersom det flutit in mer pengar än väntat i fyllnadsinbetalningar budgetåret 1986/87, kunde man avstå från en skattehöjning som skulle slå igenom budgetåret 1988/89.

Till detta kommer alla de underliga piruetter som olika statsråd ägnat sig åt. De statsråd i regeringen Carlsson som klarat sig bäst är faktiskt de som inte har syntts till. De som har framträtt har alltför ofta lyckats ställa till det för sig själva, för regeringen och för nationen.

Invandrarministern har meddelat att han säger en sak till utländsk publik och en annan till svensk. Försvarsministern har kallat ubåtsförsvarets viktigaste fartyg för plåtschabrak. Justitieministern har lagt fram förslag som i så hög grad hotar rättssäkerheten att hela justitiekottet har gått emot honom. Förra utrikeshandelsministern har av en enig riksdag uppmanats att tänka först och tala sedan.

Bostadsministern har först sökt stimulera reparationer och ombyggnader med alla till buds stående medel bara för att sedan slå till med tvärstopp. Energiministern lade två månader försenad fram en proposition om energipolitiken. När den kom var den på sju sidor och saknade innehåll. Sjukvårdsministern har försökt tona ned aidsfaran i stället för att sätta fart på kampen mot aids.

Fru talman! Visst kan ett eller annat misstag eller förslaget uttalande accepteras, men när det blir legio finns det anledning att rikta kritik mot regeringen i dess helhet och det sätt på vilket den leds. Statsministern kan väl i dag inte rimligen upprepa de lovord han gav sig själv och regeringen för ett halvår sedan.

Socialdemokraternas favoritgrepp när man skall skylla över egna sprickor och misslyckanden är att peka på de skillnader som i en del frågor finns inom borgerligheten. Och visst finns det olika meningar mellan våra partier. Vi är tre partier med – som Carl Bildt sade – olika historia, olika traditioner och olika program. Men det finns också mycket som förenar.

Själva grunden för att vi har olika regeringsalternativ i svensk politik – ett socialistiskt och ett borgerligt – är viktiga skillnader i grundläggande värderingar, men det är givet att detta också återspeglar sig i konkreta ställningstaganden i riksdagen.

Jag har gått igenom en del av de gemensamma reservationer och förslag som de tre borgerliga partierna har lagt fram under det här riksmötet. De kan sägas utgöra en del av den grund på vilken det borgerliga regeringsalternati-

vet vilar. Här finns frågor där snabba beslut kan fattas efter ett regeringsskifte. Låt mig, fru talman, ge några exempel.

Folkpartiet, moderaterna och centern är överens om en rad åtgärder som syftar till att *öka valfriheten*, t. ex. stimulans av övergång till bostadsrätter (också i allmännyttans hus), generösare bidrag till friskolor, neutrala statsbidrag till olika former av barnomsorg och sådana statsbidragsregler inom äldreomsorgen att inte ålderdomshemmen diskrimineras.

Vi är överens om en rad förslag som syftar till att *stärka den enskildes rätt*, t. ex. att avskaffa bevissäkringslagen och att förändra betalningssäkringslagen, att införa bättre skydd mot retroaktiv skattelagstiftning, att förbjuda kollektivanslutning till politiska partier och att låta enskilda som vinner skattemål mot staten få ersättning för rättegångskostnaderna.

Vi är överens om viktiga åtgärder *mot våld och missbruk*, t. ex. att kriminalisera all icke-medicinsk befatning med narkotika och att utbilda fler för polisyrket.

På *miljöområdet* har vi inte bara varit överens om att rädda Råne älv utan också om behovet av stimulanser för avgasrening i den äldre bilparken, om ökad användning av ekonomiska styrmedel för att begränsa bl. a. freonanvändningen och om att anslå särskilda biståndspengar till miljö, markvärd och energi.

Vi är överens om betydelsefulla *förbättringar på handikappområdet*, t. ex. att ta bort 60-dagarsgränsen för tillfällig föräldrapenning för dem som har handikappade barn och att förbättra bilstödet.

Vi är också överens om en rad åtgärder för att *förstärka marknadsekonomin och minska centralstyrningen*, bl. a. att ta bort pris- och valutaregleringen, att eliminera förmögenhetsskatten på arbetande kapital i småföretag, att avveckla löntagarfonderna och att uppmuntra individuella vinstdelningssystem.

Fru talman! De här ståndpunkterna – som naturligtvis inte är någon uttömmande redovisning – speglar den samstämmighet som finns mellan våra partier. Det är av mycket stort värde att denna samsyn finns. Den har redan format fungerande majoriteter i många av våra kommuner. Den kan också forma en fungerande majoritet i Sveriges riksdag efter valet 1988. Vi är beredda att ta vårt ansvar. Avgörandet ligger hos väljarna.

Fru talman! En sak har vi i dag gemensam över alla partigränser, och det är att vi denna dag tänker på situationen i den svenska skolan. Jag har under de senaste åren besökt många skolor i Sverige för att berätta om folkpartiet, men också för att få en bild av den svenska skolan. Min uppfattning är att den har blivit väsentligt bättre än vad den var fram till i mitten av 1970-talet.

Men allt är inte bra, och framför allt ökar hela tiden kraven på skolan. Inom folkpartiet har en arbetsgrupp nyligen utarbetat ett förslag till hur skolan kan utvecklas och förnyas. Programförslaget, som presenterades i går, innehåller fyra huvudpunkter.

1. Ökad individualisering av undervisningen, vilket är viktigt för både de elever som har de bästa studieförutsättningarna och de som har de sämsta.
2. Ökad satsning på kunskaper, bl. a. genom skolstart från sex års ålder och som en konsekvens av det förlängd skolgång.

3. Uppvärdering av lärarnas insatser. Lärarna är skolans viktigaste resurs, men de känner alltför ofta brist på uppskattning.
4. Större frihet för skolorna att själva utforma sin verksamhet.

Fru talman! Ytterligare en punkt som jag särskilt vill lyfta fram är behovet av en renässans för den egna skolboken. De täta rapporterna om hur elever måste hålla till godo med utslitna, nedkladdade, inaktuella, sönderfallande och lånade läroböcker är mycket oroande. I en alldeles färsk rapport från Stockholm konstateras att "nästan alla skolor återanvänder alla böcker". Många elever får inte ens behålla sin första läsebok.

Det här är allvarligt. En lärobok skall man förstås inte bara ha för att läsa i. I den måste man få stryka under och göra anteckningar. Annars lär man sig aldrig en vettig studieteknik.

En bra lärobok förlorar inte heller sitt värde när man läst igenom den en gång. Många av böckerna är värdefulla som referenslitteratur för kommande årskurser och t. o. m. då eleverna har lämnat skolan.

Den skolboksskandal som tornar upp sig är också en viktig jämlikhetsfråga. Det är framför allt barn som växer upp i hem med liten studievana och få böcker som drabbas.

Det är viktigt att alla barn får chans att lära sig umgås med läroböcker som är deras egna. Särskilt i en tid då ytliga och snabba medier har så stort utrymme måste barn och ungdomar få tillbaka möjligheten att använda läroböcker på ett aktivt sätt. Risken är att de som bara ser trasiga, kladdiga och inaktuella böcker helt enkelt struntar i dem.

Men ett villkor för att den här renässansen för den självägda läroboken skall bli möjlig är att böckerna blir billigare. Här har kommunerna som upphandlare av läroböcker en viktig uppgift att fylla. Med enklare och billigare böcker får de mer för pengarna. Sedan kan det nog tänkas att man i en hel del kommuner, också måste göra omprioriteringar så att utrymmet för läroböcker ökar.

Det måste, bästa riksdagskolleger, bli ett snabbt stopp för skolboksskandalen. Låt oss, var och en på sitt håll, se till att kommunerna så snart som möjligt tänker om. Och nog borde det vara möjligt att som ett första steg låta redan de barn som börjar skolan i höst få behålla sin första läsebok!

Fru talman! I den politiska debatten framförs ibland tankar om att framtiden skulle vara mer eller mindre ödesbestämd. Som liberaler avvisar vi alla sådana deterministiska tankegångar. Varje människa, varje nation, är i ständig rörelse. Framtiden formar vi i hög grad själva. Vilken väg vi väljer beror på vilka värderingar som får bestämma.

En del har färdiga planritningar för sitt Utopia. De tror sig veta vad som är bäst för alla. Andra, och vi liberaler hör till dessa, har ingen sådan planritning. Vår vision är i stället att skapa möjligheter för människor att själva forma olika framtider.

Det sker i en utvecklingsprocess där mål och horisonter ständigt förändras. Och är det inte i just en sådan rörelse framåt, som tjusningen i politiken, ja, i

livet ligger? Eller, om också jag får sluta med en diktares ord, nämligen med Karin Boyes ord:

”Den mätta dagen, den är aldrig störst.
Den bästa dagen är en dag av törst.

Nog finns det mål och mening i vår färd –
men det är vägen, som är mödan värd.

Det bästa målet är en nattlång rast,
där elden tänds och brödet bröts i hast.

På ställen, där man sover blott en gång,
blir sömnen trygg och drömmen full av sång.

Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr.
Oändligt är vårt stora äventyr.”

Anf. 29 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Kjell-Olof Feldt erkände för en stund sedan från denna talarstol att han hade skjutit sig i foten i frågan om prisstoppet. Men huvudet var oskadat, påstod han. På mig verkar det som om han drabbats av en rikoschett. Han ser nämligen snett. När han beskrev våra inkomstförstärkningar och våra utgiftsbegränsningar, som de kommer fram i finansutskottets betänkande, råkade han se i vpk:s kolumn. I varje fall var det de siffrorna som han använde. Jag hoppas att han tar en titt på våra siffror i betänkandet.

Vårssessionen har präglats av minoritetsregerandets vända, därefter av ”affärer” och affärsverksamhet, främst på vapenområdet. Förre framtidsministern, numera statsminister Ingvar Carlsson, har fått ägna sig mest åt det förflutna och nästan inte alls åt framtiden. Det är svårt att upptäcka inslag av offensiv politik i regeringens arbete. Däremot finns det otaliga exempel på defensiva insatser, mer eller mindre framgångsrika.

Det var obetänksamt av Ingvar Carlsson att framhäva sitt eget partis regeringsförmåga den 4 februari i år. Nu har vi facit från fyra månaders regerande därefter, och det är inte särskilt lysande, något som Carl Bildt och Bengt Westerberg redan har berört.

Det började med försvaret – och det skall ju vara defensivt och fredsbevarande. Men regeringen missade den breda upplutningen kring en försvarsuppgörelse. Det hade haft ett värde i sig, inte minst som en tydlig signal mot omvärlden.

Energirådet och dess majoritet lyckades inte frigöra sig från sina gamla bindningar till kärnkraften. Därför ansåg man inte heller att Tjernobykatakstrofen innebar någon förändring.

Sent omsider blev det partiöverläggningar om energipolitiken, men socialdemokratin förmår inte samla sig till en enhetlig linje. Uttalandenas mångfald sedan april 1986 går i alla tänkbara riktningar. En del socialdemokrater vill inleda avvecklingen av kärnkraften omedelbart med Barsebäck. Andra vill fortsätta med kärnkraften så länge som det över huvud taget finns tekniskt liv i de nuvarande reaktorerna. Det kan inte vara lätt att inom den socialdemokratiska partiledningen hantera SSU-ordföranden Anna

Lindh på den ena sidan och Byggnadsarbetareförbundets ordförande Bertil Whinberg på den andra kanten. Det har inte heller Birgitta Dahl klarat.

Den principproposition som har framlagts för vårriksdagen utan att kunna behandlas av vårriksdagen innehåller ett antal luftiga principer, men inga konkreta åtgärder. Det är ett dokument som helt och hållet andas förhållning, försening och fördröjning. Efterhand som tiden går dämpas människors oro, tycks man resonera från regeringens sida. Kanske vill man på det sättet undvika att få en öppen frondering inom det egna partiet vid kommande voteringar här i riksdagen. Någon offensiv finns det inte utrymme för.

Den öppning i attityden till kärnkraftens problem som kunde skönjas här i riksdagsdebatten för nästan exakt ett år sedan har inte fått fäste i regeringens proposition. Det är djupt beklagligt. "Det är konstigt att så många människor på det här området är alldeles förstockade", säger Birgitta Dahl. Det är bara att konstatera att detta uttalande inte var avsett som självkritik.

Det är i stället så att regeringens defensiva politik på punkt efter punkt har nedrustat energiområdet. Jag skall ge några exempel:

Regeringen har medverkat till att stimulansen till energihushållning i bebyggelse har tagits bort. Stödet till anläggningar för alternativ energiproduktion har upphört, trots att riksdagen enhälligt gett regeringen i uppdrag att förstärka dessa resurser. I stället har regeringen beslutat att ånggeneratorerna i Ringhals skall bytas ut för miljardbelopp. Marknaden för inhemska bränslen och värmepumpar har ryckts undan genom prisutvecklingen på oljemarknaden. Regeringen går baklänges in i energiframtiden.

Den mest utpräglade defensiven i regeringen har Thage G. Peterson ägnat sig åt inför strukturproblemen i Bergslagen. Industriministern har barrikaderat sig bakom den stängda dörren till akutmottagningen. Till sist pressades dörren upp på glänt. På samma sätt förhåller det sig med regionalpolitiken. Riksdagsmajoriteten, bestående av alla partier utom socialdemokraterna, kunde efter centerinitiativ ena sig om att begära ökade resurser för strukturinsatser och, inte minst viktigt, mer detaljerade förslag från regeringen.

På kommunikationsområdet har en akut kris värkt fram inom statens järnvägar. För centerpartiet är det självklart att vi politiskt måste värna om en god kollektivtrafik över hela landet. Då är järnvägen en omistlig del av denna trafik. Det anmärkningsvärda i det här fallet är att krisen tillåtits gå så långt utan att regeringen tidigare har tagit initiativ. En mer offensiv hållning från regeringen kunde ha förebyggt en del av de ackumulerade förlusterna.

På Sydafrikapolitikens område har regeringen mera lagt tyngdpunkten vid hinder och problem än vid de möjligheter och skyldigheter som vi har att bistå den förtryckta majoriteten i Sydafrika. Nu har det äntligen blivit ett beslut om handelsbojkott. Det är bra. Men den självklara offensiven lyste också här med sin frånvaro.

I bostadspolitiken tvingades regeringen på defensiven och drog tillbaka sitt förslag om höjning av fastighetsskatten. Det var fjärde gången på ett år som grundläggande förutsättningar för boendet föreslogs förändrade. De fasta spelregler som vi betonar i den ekonomiska politiken måste i högsta grad gälla också de boende. Många villaägare och hyresgäster har inte några ekonomiska marginaler att ta till, när skatter eller hyror ökar. Den insikten borde präglade också bostadspolitiken.

Genom den misslyckade regionalpolitiken och ett stagnerat byggande skapas allt längre bostadsköer i koncentrationsområdena. Samtidigt mister avfolkningsområdena sitt befolkningsunderlag och inte minst sina ungdomar. Här i Stockholmsområdet står ca 130 000 människor i bostadskön. Hur är det möjligt att försvara en politik med sådana konsekvenser? Den leder till avsevärt ökade klyftor. En del skor sig på bostadsmarknadens obalans genom stora spekulationsvinster. Ungdomarna, de som bor här och är födda här, får allt större problem att skaffa en egen bostad. I högtidliga sammanhang talas det om allas rätt till egen bostad eller bostaden som en social rättighet. Gäller inte den rättigheten också storstadens ungdomar? En sak är klar, det går inte att bygga bort köerna samtidigt som inflyttningen till koncentrationsområdena pågår ohämmat. Det har regeringen tydligt och klart bevisat. När tänker ni ställa upp för storstadens unga? Eller skall ni upprepa alla misstagen från 1960-talets s. k. rekordår?

En viktig förklaring till koncentrationsutvecklingen är den ekonomiska inriktning som socialdemokraterna lade fast i och med rekorddevalveringen hösten 1982. Då inleddes en våldsam och ensidigt exportledd expansion. Vinsterna ökade i de stora exporterande företagen, börskurserna steg, penningströmmarna inriktades alltmer mot stora företag i expansiva regioner, de ekonomiska resurserna omfördelades från de medborgare som inte fick eller kunde kompensera sig via samhällets inkomstöverföringar, t. ex. pensionärerna, och från de löntagare som hade svag ställning på avtalsmarknaden, ofta lågavlönade, ofta kvinnor. Den s. k. tredje vägens politik har varit starkt omhuldad, inte bara av socialdemokraterna, utan också av börsmatadorerna – av självklara skäl.

Nu – efter fem år – har också LO-ordföranden Stig Malm upptäckt, att den tredje vägens politik minsann inte gynnar LO-grupperna. Bättre sent än aldrig kan man säga. "Vi kunde inte drömma om att vinsterna skulle dra i väg så snabbt och tillföras kapitalmarknaden i stället för att användas för produktiva investeringar", säger Stig Malm.

Det borde inte vara så svårt att förstå att en sådan utveckling inte kan undvikas vid en ensidig devalveringspolitik. Det kan inte heller vara någon överraskning att produktionens villkor måste förbättras genom sänkta skatter och avgifter på arbete, på arbetande kapital etc. För att inte öka budgetunderskottet måste skatter och avgifter i stället höjas på produktionsfaktorer som energi och andra resurser. Det skall heller inte vara gratis att förstöra miljön. Därför krävs miljöavgifter.

Det förefaller som om Stig Malm har en del att fundera över. Han börjar förstå den tredje vägens ekonomiska politik och dess innebörd, men han har liksom socialdemokratin i övrigt mycket långt kvar när det gäller miljötänkandet. Frågan är vidare när socialdemokratin som helhet skall förstå hur viktiga de små och medelstora företagen är för att nå målet full sysselsättning. Internationella erfarenheter, de svenska erfarenheterna från Gnosjö och andra liknande småföretagscentra, expansionen inom tjänste-, service- och informationsområdena borde tala sitt mycket tydliga språk, om man är beredd att se hur verkligheten är.

Mot den här bakgrunden av defensiv socialdemokratisk politik har det varit svårt för centerpartiet att medverka i några politiska uppgörelser under

vårriksdagen. Andra partier har då och då bedömt situationen annorlunda. Det må vara deras sak. Vid den allmänpolitiska debatten i riksdagen i början av februari tog jag upp några vägval som enligt centerpartiets uppfattning är särskilt viktiga och där vi delvis fått veta hur det blev:

1. Fortsatt centralisering och koncentration eller decentralisering, är ett sådant vägval. Alla delar av landet har enligt vår uppfattning rätt till likvärdiga levnadsförhållanden. Särskilt ungdomar ställs i dag inför orimliga val, som jag nämnde tidigare, att välja mellan arbetslöshet i sin hembygd eller bostadslöshet i koncentrationsområdena. I rader av förslag har centerpartiet angett hur målet ett decentraliserat samhälle, rättvis fördelning, god miljö och livskvalitet måste präglade hela politiken. Då är det också naturligt och nödvändigt att denna inriktning finns med i den ekonomiska politiken. Den finns inte med i dag, alltså kritiserar vi regeringens bristande helhetssyn.

Bristen på helhetssyn leder bara till att miljökostnaderna kommer i efterhand, att de slår hårdare och orättvisare. Det går inte att lura naturen. De försöken har kapitalt misslyckats. Förurningen av miljön är ett övertydligt exempel med dess döda sjöar och döende skogar i släptåg. Då krävs en ny energipolitik, inriktad på förnyelsebar, inhemsk, miljövänlig energi. Dessutom krävs hushållning, sparande och effektivisering på energiområdet. Miljöavgifter måste införas på utsläpp under koncessionsgränserna. Det krävs mycket mera av förebyggande politik. Det räcker inte med att i efterhand komma med reparationsåtgärder. Det är alltid svårare, dyrare och har redan inneburit stort lidande för människor och natur.

2. Vi måste prioritera utbildningen, både ungdomsskolan och den högre utbildningen. Genom att låta skolan behålla sina resurser trots minskande antal ungdomar i skolåldern kan vi öka kvaliteten i utbildningen genom minskande klasser och mindre skolor, som tidigare talare redan har varit inne på. Det vore väl rimligt, att dagens ungdomar kunde få egna läroböcker i minst samma utsträckning som vi hade för 30–40 år sedan. På många håll, inte minst i storstäderna, är skollokalerna svårt nedslitna. Det ger ingen bra arbetsmiljö, varken för elever eller lärare. Vi har inte under vårriksdagen sett någon sinnesförändring, bara en viss justering "under galgen" under riksdagsbehandlingen då socialdemokraterna tvingades gå upp en del med sina anslag. Det gläder mig naturligtvis när jag hör att också övriga partier i dag lyfter fram läroböckerna. Vi hade ett förslag till årets riksdag som tyvärr inte gick igenom därför att andra röstade emot.

Centern vill införa studielön motsvarande basbeloppet kompletterad med statsgaranterade lån med avdragsgill ränta och studielitteraturkostnader. Utbildning är en investering för framtiden, och vi måste satsa på den framöver. Om det är någon fråga som internationellt spelar stor roll i dag, inte minst i Europa, är det utbildningen. Vi har en möjlighet i Sverige, som många andra länder inte alls har i samma utsträckning, att använda utbildningen som en hävarm för att skapa en bättre framtid.

3. Kommunikationerna måste förbättras. Vägar, järnvägar och flygtrafik liksom telekommunikationer måste stärkas. Kollektivtrafiken måste främjas, särskilt i storstäderna. Den nya tekniken och elektroniken måste komma till användning också utanför storstadsområdena. Den nya tekniken ger

möjlighet till decentralisering, men det krävs politisk vilja för att det skall fungera. Vi har tyvärr inte sett så mycket av detta. Vi hoppas naturligtvis att SJ-krisen kommer att leda till en omprövning av trafikpolitiken som ger företaget förutsättningar att fullfölja sina uppgifter. Järnvägen behövs i hela landet. SJ:s organisation måste förändras, verksamheten måste anpassas till kundernas behov.

4. Barnfamiljerna måste få ökad valfrihet i barnomsorgen. Familjerna måste få mer tid tillsammans för barnens och föräldrarnas skull. Vi vet att det finns ett brett stöd i opinionen för någon form av vårdnadsersättning till småbarnsfamiljer. En vårdnadsersättning som skulle skapa en rättvisa mellan familjer som väljer olika omsorg eller som har olika möjligheter till barnomsorg. Vi kommer också i fortsättningen att envist slåss för en sådan reform. Vi tror att det finns goda förutsättningar att tillsammans med folkpartiet och moderaterna komma fram till en gemensam hållning i de här frågorna. Vi vet att alla har detta krav på oss i riksdagen. På den här punkten stämmer inte riksdagens majoritet överens med den opinion som finns ute i landet för en förändring av familjepolitiken.

5. I fördelningspolitiken har vi särskilt markerat värdet för grundtryggheten i vårt samhälle. Det innebär att vi måste se till de svagaste och deras situation i första hand. Vi måste ge pensionshöjningar till pensionärer som bara har folkpension och pensionstillskott och låg ATP. Vi måste värna om friåret på sjukhus – det lyckades vi inte särskilt bra med den här gången – för dem som ofövällat blir sjuka. Vi måste värna om valfriheten för våra äldre i vård och omsorg. Vi minns alla det helt onödiga grälet kring frågan om vi skulle behålla våra ålderdomshem eller inte, en fråga som för många är totalt obegriplig. Varför skall inte äldre människor också ha chansen att välja den form av äldreomsorg som passar just dem? Bostadsutskottet tragglade i flera veckor med frågan vilken sorts bidragsregler man skulle ha, där bostadsstyrelsen tidigare inte hade släppt till särskilt mycket pengar. I alla dessa frågor har vi tyvärr fått notera, att vi har haft delade meningar i förhållande till regeringsmajoriteten. Det har inte varit till de äldres bästa.

6. I skattepolitiken har vi särskilt markerat fyra hörnstenar i en reformering av skattesystemet. Vi vill arbeta för en kommunal skatteutjämning som vid lika kommunal standard ger lika skatt i hela landet. Vårriksdagen har tyvärr inte gått i den riktningen.

Vi vill sänka skatten på arbete genom reducerad inkomstskatt med sänkt marginalsatt för alla och sänkt arbetsgivaravgift särskilt för egenföretagare och mindre företag.

Självfallet kräver detta sin finansiering. Vi är beredda att gå mycket långt på det området och vill ordentligt höja skatten på ändliga och miljöskadliga råvaror som olja, kol och uran. Det är inte bara fråga om beskattningen av dessa energiråvaror, utan det handlar också om att lägga skatten på ett sådant sätt att man pressar ner användningen av kondenskraft, som är det mest ineffektiva sättet att producera energi och som ju har utomordentligt låg verkningsgrad.

Vi vill reformera konsumtionsbeskattningen, eftersom utgiftsskatteutredningen inte klarade sin uppgift – det var främst övergångsmöjligheterna som vållade problem. Konsumtionsbeskattningen måste också få en fördelningspolitisk uppgift.

Vi hoppas naturligtvis att de kommande direktiven på skatteområdet skall ge möjlighet att fullfölja denna inriktning. Vi utgår från att regeringen inte begränsar energi-moms-utredningen till att bara avse en vidgning av skattebasen. Men det återstår att se.

Allting kan inte genomföras på en gång. Men det förhållandet får aldrig innebära att vi som politiker tappar bort perspektiven och framtidsfrågorna i budgetårets avgränsning. Det är därför vi måste lyfta blicken och redovisa våra visioner, våra grundläggande värderingar. Tyvärr har värriksdagen alltför mycket dominerats av gårdagens problem. Framtiden kräver mycket av oss alla, men det borde vara en uppgift för regeringen att medverka i en framtidsinriktad politik. Det har tyvärr saknats alltför mycket av det under den gångna värriksdagen.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 30 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Olof Johansson inledde med att säga att han var bekymrad över att Kjell-Olof Feldt såg snett och hade läst i fel kolumn, nämligen i vpk:s kolumn. Nu kan det vara så att Feldt tycker att vi småpartier skall hålla ihop. Det var kanske inte värre än så.

Herr talman! Det går naturligtvis att beskriva sakernas tillstånd i Sverige på många sätt. Man kan, som regeringen gör, begränsa sig till statsfinanserna och förnöjt konstatera att inflationen och budgetunderskottet har minskat och att det på det hela taget går ganska bra. Men det är ju långt ifrån en fullständig beskrivning. I varje fall har nog folk i allmänhet fler synpunkter på sakernas tillstånd i Sverige.

Det gångna året har varit mycket omtumlande. En rad affärer och avslöjanden har skakat om vårt samhälle.

Innan ens chocken efter mordet på Olof Palme lagt sig hämmades spaningsarbetet efter mördaren på grund av hårda interna motsättningar mellan polisen och åklagarna. Det framkom att polisen i sin jakt efter mördaren mycket ensidigt hade inriktat sig på att jaga kurder och uppenbarligen i flera fall överträtt sina befogenheter. Detta blir nu en av de många uppgifter som den parlamentariska kommissionen har att undersöka.

Senare avslöjades att det fanns rasistiska och pronazistiska grupperingar inom Stockholmspolisen.

För några dagar sedan avslöjades att en tjänsteman i utrikesnämnden, som av regeringen misstänktes vara en högerextremistisk säkerhetsrisk, var agent för säkerhetspolisen.

Under våren gjordes nya avslöjanden om Bofors vapensmuggling. Det fastslogs att Bofors under många år hade på ett systematiskt sätt brutit mot den svenska vapenexportlagen.

Under våren avslöjades också att Stockholms stad ägnat sig åt spekulation i värdepapper och förlorat uppemot en halv miljard av skattebetalarnas pengar. En lägre tjänsteman förlorade sitt arbete, medan den högre tjänsteman som hade det yttersta ansvaret beviljades en jättepension av de politiskt ansvariga.

Riksdagens justitieombudsman är misstänkt för ekonomiska oegentligheter och föremål för utredning. Den tidigare styrelsen för Fermenta är misstänkt för ekonomiska brott.

Detta är också en bild av sakernas tillstånd i Sverige år 1987. Många människor ställer sig naturligtvis frågan: Vad har hänt? Finns det ännu fler affärer som vi inte känner till? Kommer Bofors att tvingas till ännu fler avslökanden? Varför har regeringen hemligstämplat RRV:s utredning, samtidigt som man lovat att byken skall tvättas offentligt?

Alla dessa affärer är tecken på att allt inte längre står rätt till i det svenska "folkhemmet". Visst är det bra att affärerna utreds och prövas rättsligt. Men frågorna om de bakomliggande orsakerna, om skälen, om drivkrafterna, blir ju inte besvarade med detta.

Jag är väl medveten om att dessa affärer inte har något direkt samband med regeringens kompletteringsproposition. Men detta är den sista stora riksdagsdebatten före sommaruppehållet, och jag undrar vilket intryck det ger allmänheten om vi politiker då skulle sätta skygglappar för våra ögon och begränsa debatten till kronor och ören i kompletteringspropositionen, vilket i och för sig är viktigt. Om vi folkvalda politiker av formella skäl eller bekvämlighetsskäl inte tar folkets oro på allvar, inte visar en vilja att gå till botten med affärerna, inte ser varningssignalerna, då kommer sambanden att bli omedelbara och få oöverblickbara konsekvenser för hela vårt samhälle.

Många människor känner inte längre igen sig i Sverige. De känner oro över alla affärerna och över att sådant alls kan inträffa i vårt land. Många känner heller inte igen den svenska socialdemokratin och den socialdemokratiska regeringspolitiken. De frågar liksom jag: Vilken profil vill socialdemokraterna ha i dag? Och då menar jag inte den profil som regeringen proklamerar utan den profil som regeringen har ute bland folket, inom arbetarrörelsen, ute bland sina väljare på arbetsplatser, i fackföreningar, bostadsområden samt ute i folkrörelserna.

Sören Holmbergs väljarundersökning efter valet 1985 talar sitt tydliga språk – allt fler har svårt att identifiera sig med socialdemokratin i dag.

Varje regering får utstå kritik för sin politik. Det följer med uppdraget, kan man säga, och varje regering lär sig att leva med det. Men när kritiken övergår från enskilda frågor till att handla om hela politikens utgångspunkter och inriktning, måste varje regering som vill överleva begrunda detta.

Vi i vpk har kritiserat regeringen, av omsorg om riksdagens arbetsmajoritet och av omsorg om de politiska förhoppningarna inom arbetarrörelsen, som inte minst väcktes efter högerens nederlag i valet 1985. Det är en kritik som regeringen uppenbarligen har tagit lätt på, och vi har haft svårt att få något gehör för vår kritik och våra politiska förslag.

Allt fler kritiska röster hörs dock nu. John-Olle Persson, tidigare finansborgarråd i Stockholm, sade nyligen att det socialdemokratiska partiet blivit ett parti för den väletablerade medelklassen i stället för att vara de svagas parti.

SSU-ordföranden Anna Lindh kritiserade regeringen härömdagen för att bry sig mer om budgetfrågor än om folkets problem och besvär, för att sakna perspektiv på politiken och framtiden.

TCO-ordföranden Björn Rosengren har kritiserat regeringen för att slå mot löntagarna och stärka arbetsgivarnas ställning.

Det finns samtidigt en bred kritik bland LO-grupperna mot regeringens fördelningspolitik. LO-ordföranden Stig Malm ifrågasätter hela den tredje vägens ekonomiska politik.

Om regeringen tar lätt på vår kritik, borde den nog ändå ha anledning att begrunda den nu när den kommer från stora folkrörelser och från medlemmar i det egna partiet. Det är rätt trist att regeringen verkar vara oförmögen att lyssna på andras synpunkter, att den så sällan är beredd till diskussion och samtidigt så snar när det gäller att inta en försvarsposition. Jag tycker att regeringen borde inse att de synpunkter som vi för fram, också kritiska sådana, har andra utgångspunkter än den borgerliga kritiken.

Den svenska arbetarrörelsen har förändrat vårt land, men det finns fortfarande många stora orättvisor, fel och brister, att rätta till. Detta visades också med all önskvärd tydlighet i SCB:s stora undersökning, som presenterades för några veckor sedan. SCB dokumenterade tydligt att Sverige fortfarande är ett klassamhälle med stora ekonomiska och sociala skillnader och orättvisor.

Jag tror att det var Ernst Wigforss som vid något tillfälle sade att fattigdom kan fördras om den fördelas lika. Men inkomst- och förmögenhetsklyftorna har ju växt. Klyftorna mellan de högst och de lägst avlönade har ökat. Vi har fått nyrika och nyfattiga. I dag kan man kanske säga att orättvisorna kan fördras, om det ändå bedrivs ett målmedvetet arbete för att ta bort dem. Men finns det någon sådan socialdemokratisk vilja i dag? Ja, det saknas inte högtidliga uttalanden, men jag tycker att det är sämre ställt med de konkreta handlingarna.

Det vi gör i dag bestämmer hur det blir i framtiden, och just därför har också kritiken mot regeringen blivit allt högljuddare. Tidigare knorrade man över enskildheter i regeringens politik, vilka man ändå kunde acceptera, därför att man trots allt hade uppfattningen att regeringens politik verkade i rätt riktning. Men när man inte längre uppfattar färdriktningen, eller rent av anser att den är felaktig, övergår kritiken i missnöje och passivitet.

Vart är socialdemokratin på väg i dag med fortsatta skattelättnader för de högavlönade, fortsatta indragningar och social nedrustning i kommunerna, fortsatt kärnkraft, fortsatt miljöförstöring, fortsatta satsningar på militären och fortsatt anpassning till EG? För allt fler är detta en felaktig färdriktning. Min fråga blir: Vad har socialdemokratin i dag för mål utöver att sitta i regeringsställning, vad vill den använda regeringsmakten till? Jag fick en gång lära mig att arbetarrörelsens uppgift är att förändra samhället. I dag uppfattas den av många mera som om det gällde att förvalta dagens samhälle. Visionerna drunknar i det politiska vardagsarbetet. Framtidsperspektiven försvinner. Därför måste det politiska vardagsarbetet bli mera visionärt, och arbetarrörelsen måste återta rollen som en radikal samhällsomvandlare. Arbetarrörelsen måste inte bara i ord utan även i handling ta itu med de stora frågorna, med framtidsfrågorna.

Nu har miljöfrågorna kommit att stå i centrum för den politiska debatten. T. o. m. Carl Bildt har börjat bekymra sig över försurningen och skogsdöden. Regeringen har skapat ett särskilt miljödepartement och utsett en särskild miljöminister, men regeringens miljöpolitik har ju inte för den skull blivit speciellt mycket bättre. En konsekvent miljöpolitik kräver ett politiskt

nyttänkande, en politisk vilja och ett politiskt mod att ompröva gamla sanningar. Det räcker inte med att utse en miljöminister till att skriva miljöprogram eller att tala om en ny miljöpolitik. Det handlar inte heller om att stoppa in ordet miljö litet här och där utan att ge allt politiskt arbete ytterligare en dimension. Dagens marknadsekonomi, för all del också morgondagens socialistiska planhushållning, måste låta miljöhänsynen väga mycket tyngre än de gör i dag.

Ta t.ex. kärnkraften. Med dagens kortsiktiga marknadsekonomiska tänkande utgör kärnkraften endast en i jämförelse med andra energislag billig kraftkälla. Det gör den därför att man avstår från att värdera kärnkraftens miljörisker. Man avstår från att rätt värdera avfallets verkliga kostnader, kostnaderna för att avveckla kärnkraftverken, samhällliga merutgifter för olika skydds- och säkerhetsåtgärder. För att nu bara uppehålla sig vid de ekonomiska aspekterna på kärnkraften. Till dem kommer ju de mer miljömässiga faktorerna och konsekvenserna av en kärnkraftsolycka.

Regeringen talar ofta om miljön, men vad gör man i konkret handling för att stoppa miljöförstöringen? Jag anser att regeringen i dag i långa stycken lyssnar mer till industrin än till miljörörelsen.

Volvo framhålls ofta av regeringen som ett mönsterföretag i Sverige, som ett företag som gagnar vårt lands intressen och som därför också förtjänar samhällets stöd. Men detta är ju långt ifrån hela sanningen. Sanningen är ju den att Volvo är ett stort företag som medverkar till miljöförstöringen.

Volvo är ett av Sveriges vinstrikaste företag. Företaget har gott om pengar, och tekniken för att rena utsläppen finns. Volvo kan rena sina utsläpp men struntar i det bara därför att det skulle minska miljardvinsterna med några miljoner kronor.

Vad säger regeringen om det? Vad säger de andra partierna? Hur länge tänker ni acceptera detta? Hur mycket mer skall Volvo få förstöra vår miljö, innan ni finner anledning att ingripa?

Vi menar att en radikal miljöpolitik med nödvändighet måste medföra ingrepp i dagens s. k. fria marknadsekonomi. Näringslivets frihet att i sin vinstjakt få förstöra miljön måste avskaffas.

När det någon gång blir tal om att ett företag skall tvingas att rena sina utsläpp, hotar man med avskedanden och nedläggning. Ofta är detta enbart skrämselfpropaganda. Volvo skulle utan vidare kunna rena sina utsläpp – inte en enda människa skulle behöva bli arbetslös, inte en fabrik skulle behöva läggas ner.

Om det någon gång får till konsekvens att fabriker måste stängas, får vi gemensamt betala det priset. För vad är det för mening med att ha inkomster av ett arbete som på kort sikt förstör vår hälsa och vår miljö och som på lång sikt riskerar hela vår fortlevnad?

Så till en annan sak, herr talman, maktfrågorna i landet. Under 70-talet diskuterades makt och ägande mycket livligt. Det restes krav om demokratiska rättigheter för de anställda. En rad arbetsrättsreformer genomfördes också. Visserligen blev de aldrig så långtgående som hade behövts, men demokratiseringen av Sverige fortskred långsamt framåt.

Vi i vpk var aldrig riktigt nöjda med den socialdemokratiska regeringens

otillräckliga förslag, men vi gav dem ändå vårt stöd, eftersom alternativet var ingen förändring alls. I dag konstaterar vi att regeringen inte har några ambitioner när det gäller frågan om storfinansens makt och ägande och löntagarnas demokratiska inflytande över sina arbeten och arbetsvillkor. Jag återkommer till detta.

Huvudfrågan för regeringen i dag tycks vara att få fortsätta regera. Man sätter samförståndet med de borgerliga före det egna partiets och de egna väljarnas politiska målsättningar. Därför får vi uppleva sådana märkligheter som att riksdagens socialdemokrater röstar igenom förslag från moderaterna och hotar oss i vpk med att rösta igenom olika folkpartiförslag.

Sedan anklagar regeringen oss i vpk för att vara ombytliga, opålitliga och allmänt besvärliga, bara därför att vi håller fast vid vår egen politik i stället för att traska patrull efter regeringen när den går åt höger.

Vi har i årtal motsatt oss åtstramningar och social nedrustning i kommunerna. Därför sade vi nej till regeringens förslag att minska skatteutjämningsbidragen till kommunerna, samtidigt som vi sade ja till regeringens nya förslag till fördelning så att Norrlands- och skogslänen skulle få mer resurser att bryta den regionala utarmningen.

Men det var viktigare för regeringen i det läget att spara en och en halv miljard än att genomföra det nya fördelningssystemet. Och regeringen gjorde sedan upp med folkpartiet om nedskärningar i stället för att diskutera med oss i vpk om det nya fördelningssystemet. Detta är ju sanningen om regionalpolitiken på det området. Så blir det, när regeringen väljer att luta sig åt höger, i stället för att hämta stöd från vänster.

I praktiken har vi fått ett politiskt samboförhållande mellan regeringen och folkpartiet. Folkpartiledaren Bengt Westerberg har ju av och till uppträtt som ett slags vice statsminister i stället för att framstå som frejdig anförare av den borgerliga oppositionen.

Inom regeringen har man glatt sig mycket över att på detta sätt ha splittrat den borgerliga oppositionen. Men frågan är om den munterheten har fått någon vidare spridning utanför regeringskretsen.

Det är inte vi i vpk som slagit igen några dörrar, utan det har ni i regeringen gjort, därför att ni har föredragit att söka stöd från höger i stället för från vänster.

Vi menar att hela arbetarrörelsen måste fortsätta kampen för att demokratisera vårt land. Den senaste tidens många affärer, som jag redovisat, visar att Sverige fortfarande är ett slutet samhälle som behöver demokratiseras. Näringslivet och myndigheterna måste demokratiseras, folk måste få insyn och inflytande över sina egna livsvillkor. 70-talets arbetsrättsreformer och beslutet om löntagarfonder måste följas av fler demokratiska reformer som ger folkflertalet ett ökat inflytande.

Hela arbetarrörelsen måste inse miljöförstörelsen politiska konsekvenser. Hela det politiska tänkandet på det området måste omprövas. Vi behöver ett ekologiskt tänkande, där miljöhänsynen inte bara reduceras till att bli en aspekt utan blir till en utgångspunkt för allt politiskt arbete. Ekonomi, industri, sysselsättning, regionalpolitik, livsmedels- och jordbrukspolitik, energipolitik – ja, på alla områden måste miljöhänsynen ingå som ett naturligt inslag.

Hela arbetarrörelsen måste på allvar börja diskutera vart samhällsutvecklingen i dag är på väg och vad vi själva vill skapa för framtid. I det ingår också att minska arbetstiden, införa sex timmars arbetsdag och diskutera hur vi vill att morgondagens arbetsliv skall vara uppbyggt. Vi måste diskutera vad den regionala utarmningen får för konsekvenser, vad harmoniseringen till EG kan innebära, vad den pågående transnationaliseringen medför.

Detta är svåra frågor, men de har en avgörande betydelse för den framtida utvecklingen i vårt land. Just därför måste vi diskutera dem, för att värna om vår självständighet, för att kunna förändra och utveckla hela vårt land.

Arbetarrörelsen måste ta tag i framtidsfrågorna och återigen bli en pådrivande kraft för att förändra samhället. Detta är vi skyldiga inte minst nästa generation. Våra barn lider kanske mer än några andra av den *nuvarande politikens kortsiktighet och avsaknad av politiska framtidsperspektiv*.

När min generation växte upp, hade arbetarrörelsen perspektiv på framtiden. Då gällde det att bygga upp vad som förstörts under krigsåren och bygga för framtiden, det som ni socialdemokrater kallade för att bygga folkhemmet. Det fanns både krav och visioner. Dagens ungdomar växer upp under helt andra villkor.

Det kanske värsta av allt är att dagens ungdomar inte ser arbetarrörelsen som en samhällsomvandlande kraft. I riksdag, kommuner och landsting finns arbetarmajoriteter, men de nöjer sig många gånger med att upprätthålla dagens system i stället för att förändra det. Ungdomarna vänder ofta sin ilska mot politiker som talar om allas rätt till arbete, kultur, utbildning och en egen bostad men som sedan ändå inget gör åt ungdomsarbetslösheten, bostadsbristen och den kulturella utarmningen.

Den stora SCB-undersökning som jag nyss talade om visade att just ungdomen är de stora förlorarna under den senaste tioårsperioden. Ungdomens ilska är berättigad.

Vi går nu snart till något slags halvtidsvila i denna valperiod. Nästa år är det val igen. Av opinionsmätningarna kan man bara dra en enda slutsats, nämligen att det blir ett ovisst val, precis som det har varit de senaste åren. Partipolitiken framstår allt som oftast mest som ett evigt gräl, i stället för att beskriva ideologiska alternativ och ge politiken perspektiv på framtiden.

De partier som vill förändra samhället måste betänka detta och bidra till att höja den partipolitiska debatten från detaljer och småfrågor till att handla mer om helheter, om politiska sammanhang och alternativ. Det är troligt att de borgerliga partierna inte vill ha en sådan debatt, därför att de inte har några andra perspektiv på framtiden än att de vill ha ännu friare marknads-ekonomi. Vi behöver bara se oss om i världen för att inse vad slags framtid det erbjuder oss.

För arbetarrörelsen är dock en sådan debatt livsnödvändig, för att återskapa entusiasm och framtidstro och för att förändra det svenska klassamhället i socialistisk riktning.

Anf. 31 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Under förmiddagens timmar har regeringens ekonomiska politik diskuterats. Siffrorna talar sitt tydliga och positiva språk. Sverige står återigen på en stabil ekonomisk grund.

När den socialdemokratiska regeringen påbörjade saneringen av ekonomin för fem år sedan satte vi målen högt. Vi föresatte oss att samtidigt pressa ned inflationen och arbetslösheten. Vi sade att vi både skulle ta ned budgetunderskottet och behålla välfärden och att vi samtidigt skulle behålla den offentliga sektorn och utveckla den privata, industriella sektorn.

Det var en djärv politik, som dömdes ut på förhand av de borgerliga partierna här hemma, en strategi som förkastades av internationella ekonomer och övriga betraktare. Det krävdes faktiskt is i magen att gå en egen väg. Men vi har lyckats!

- I år beräknas vi få en tillväxt i vårt land på drygt 2 %. Det är en tillväxt som väl mäter sig med genomsnittet i övriga västländer.
- Budgetunderskottet fortsätter att minska snabbare än i något annat land i västvärlden. Industriinvesteringarna ökar i år med 13 %.
- Oppositionens huvudkritik mot regeringens ekonomiska politik är att inflationen fortfarande är för hög. Visst kan det vara riktigt. Det vet regeringen också. Skillnaden är bara den att inflationen under den socialdemokratiska regeringsperioden stadigt sjunkit år från år – och är nu nere i knappt 4 % – medan den under de borgerliga åren låg på i snitt 10 %. Inflationen är nu den lägsta på närmare 20 år. Vi närmar oss, procentenhet för procentenhet, omvärldens lägre inflationsnivå.
- Samtidigt – och där skiljer vi oss på ett avgörande sätt från omvärlden – minskar arbetslösheten. Den ligger nu under 2 %.

Också bland ungdomar har arbetslösheten minskat det senaste året med 1/2 % bland 16–19-åringarna och med knappt 1 % bland 20–24-åringarna.

Efterfrågan på arbetskraft ökar stadigt. I mars i år fanns det drygt 17 000 fler lediga jobb än vid samma tidpunkt förra året. Sammanlagt har 120 000 nya jobb tillkommit sedan den socialdemokratiska regeringen återtog regeringsmakten 1982.

Antalet människor som är beroende av beredskapsarbete har minskat med drygt 3 000 det senaste året, och ungdomslagen sysselsätter i dag nästan 5 000 färre ungdomar än för ett år sedan. Och bara hälften så många är sysselsatta med hjälp av rekryteringsstöd som för ett år sedan.

Detta, herr talman, skall jämföras med att arbetslösheten i resten av Europa ligger på i genomsnitt 11 %.

I det borgerligt styrda Danmark – som av de borgerliga här i vårt land brukar framhållas som ett föredöme i Norden – är arbetslösheten fyra gånger så hög som i Sverige. Skulle den svenska socialdemokratiska regeringen ha haft ett sådant bokslut att lämna här i dag, hade det – med rätta – beskrivits som en fullständig katastrof. Men när arbetslösheten är hög i ett borgerligt styrt land, då höjer Carl Bildt, Bengt Westerberg och Olof Johansson inte ens på ögonbrynen.

Det är just detta, herr talman, som är den stora och avgörande skillnaden mellan det socialdemokratiskt styrda Sverige och de borgerligt styrda länderna i vår omvärld. Vi har i allt väsentligt haft samma problem att brottas med, men vi har valt helt olika sätt att lösa dem på. För den svenska socialdemokratin skulle det vara fullständigt otänkbart att angripa problemen i ekonomin – inflationen, budgetunderskotten, den negativa bytesbalansen – med ökad arbetslöshet.

Få ting drabbar enskilda människor så hårt som att mista jobbet. Ungdomsarbetslösheten och långtidsarbetslösheten gröper ur människors tro på framtiden och på demokratin. Ingenting är på sikt mer förödande för ett lands utvecklingsmöjligheter än en hög arbetslöshet. Den är ett ekonomiskt slöseri av gigantiska mått. Att människor har ett arbete och kan försörja sig är, menar vi socialdemokrater, den bästa garantin för att ett land skall kunna se framtiden an med tillförsikt. Vårt mål är och kommer alltid att vara att vara alla rätt till ett arbete.

De borgerliga partierna har det gångna året ägnat stor möda åt att kritisera den socialdemokratiska politiken. Några gemensamma egna förslag har man däremot inte orkat samla sig kring. Därtill är man i de flesta sakfrågor alltför oenig.

Man kan fråga sig hur det skulle gå med kärnkraftsavvecklingen i Sverige om vi fick en borgerlig regering. Vi socialdemokrater har nu lagt fram vårt förslag till hur vi skall ta oss ur kärnkraftsberoendet och kunna tidigarelägga avvecklingen.

Om det förslaget har centern sagt att det är ett steg i rätt riktning, men att det fortfarande finns ett stort avstånd mellan socialdemokraterna och centern i den här frågan. Moderaterna däremot har kallat den socialdemokratiska avvecklingsstrategin för en katastrof och sagt att det är ett jätteavstånd mellan socialdemokraterna och moderaterna när det gäller synen på kärnkraften.

Om det är så långt mellan centern och socialdemokratin och ännu längre mellan moderaterna och socialdemokratin, då måste det vara ljusårs avstånd mellan centern och moderaterna. Då är min första fråga: Hur i all sin dar skulle en borgerlig regering kunna komma överens om en kärnkraftsavveckling? Detta är ändå en av de stora frågor vi står inför. Icke med ett ord har denna fråga berörts av de borgerliga talarna.

På samma sätt är det med skatterna. Centern vill sänka skatten för låginkomsttagarna, folkpartiet för de högre tjänstemännen och moderaterna för de högavlönade och förmögna. Men det är ju den faktiska politiken som löntagarna skulle få känna av i sina plånböcker, inte vad centern är ute och lovar i bygderna. Därför blir min andra fråga till de borgerliga företrädarna: Vilken av era tre partiers skattepolitik skulle bli den som ni skulle försöka omsätta i praktisk handling? Då avser jag inte detaljerna utan de stora, avgörande fördelningseffekterna av skatterna.

Även när det gäller utrikes- och försvarspolitiken har det skiftats hårda ord mellan de borgerliga partierna.

Först till försvarspolitiken. Moderaterna och centern går emot folkpartiets uppgörelse med regeringen, en uppgörelse som finansierar de nödvändiga förstärkningarna för det svenska totalförsvaret. Istället kräver man ytterligare påslag på det militära försvaret, samtidigt som man har märkvärdigt svårt att instämma i kraven på en internationell nedrustning.

I Sydafrikafrågan säger moderaterna nej till en svensk handelsbojkott av Sydafrika, medan folkpartiet och centern säger ja. Man kan fråga sig hur Sverige i dag skulle ha förhållit sig till apartheidsystemet i Sydafrika om vi haft en borgerlig regering. Min tredje fråga blir: Hade det blivit en bojkott av Sydafrika om Carl Bildt hade varit utrikesminister?

Är det någonting, frågar man sig, som de borgerliga partierna har förutsättningar att komma överens om? Finansministern har tidigare här i dag redogjort för hur splittrade och tomhänta de borgerliga står i den ekonomiska politiken, så jag skall inte lägga mer lök på den laxen. Men ett vill jag ha sagt.

När de borgerliga partierna angriper välfärden och påstår att den är ett hinder för ekonomisk utveckling, då är de ute i ogjort väder. Vi socialdemokrater har visat att det går att få fart på ekonomin utan att försämrå människors trygghet. Vi har t. o. m., trots krisbekämpningen, genomfört en rad angelägna reformer det senaste året.

- Barnbidraget har höjts med en tusenlapp per barn och år. För en trebarnsfamilj betyder det att barnbidraget har ökat med drygt 10 000 kr. sedan 1982. Barnbidraget har därmed nått sin högsta nivå – såväl i löpande som i fasta priser – sedan det infördes 1948. Dessutom höjs garantinivån i föräldraförsäkringen från 48 till 60 kr. om dagen.
- Pensionärerna får ett tillskott på 2 000 milj. kr. De kommunala bostadstilläggen höjs kraftigt. De pensionärer som har det sämsta ekonomiska utgångsläget – de med låg pension, höga boendekostnader och lågt bostadstillägg – kan faktiskt få uppemot 9 000 kr. om året i förbättring.
- Ersättningsnivån i delpensionen höjs från 50 till 65 %. Den sänktes under de borgerliga åren. Höjningen gör det nu åter möjligt för dem som är lågavlönade, t. ex. metallarbetare och skogsarbetare med slitsamma jobb, att ta det litet lugnare de sista åren före pensioneringen. Om Råneälven var en hjärtefråga för Bengt Westerberg är detta för mig en hjärtefråga – att svenska arbetare som slitit hela sitt liv får rätt till delpension. Den rätten ansåg de borgerliga partierna inte var särskilt viktig under sin regeringsperiod. Höjningen av ersättningsnivån gäller för samtliga delpensionärer, även för dem som redan har delpension, med den lägre, borgerliga – om jag får kalla den så – ersättningsnivån.
- Sjukförsäkringen förbättras och blir mer rättvis genom att privatanställda arbetare nu äntligen får samma sjukförmåner som andra grupper på arbetsmarknaden. Det nya systemet innebär också förbättringar av ersättningen för vård av sjukt barn. Det gäller alla. En industriarbetare med genomsnittlig inkomst som är sjuk fem dagar får nu drygt 700 kr. mer från försäkringskassan, och han får drygt 500 kr. mer om han stannar hemma samma antal dagar hos ett sjukt barn.

Sverige är ett rikt och välmående land – ett land som har förskonats från krig, diktatur, förföljelser och andra fasor som tillhör vardagen för många människor på vår jord.

Alla länder där det råder fred och demokrati har en skyldighet att ta emot människor som flytt undan krig och förföljelse.

Av de 14 miljoner flyktingar som finns i världen i dag lever 95 % i de fattiga länderna. En liten rännil av den stora flyktingströmmen söker sig till Västeuropa. Förra året sökte 185 000 människor asyl i något västeuropeiskt land. 15 000 av dessa kom till vårt land. I år kommer det förmodligen att bli över 20 000. Det är, kan man säga, i förhållande till det totala antalet flyktingar ett litet antal. Men sett i förhållande till folkmängden tar Sverige

ändå emot fler flyktingar än något annat västland. Förra året fick 17 400 personer uppehållstillstånd här. Det är nästan 9 000 fler än året innan.

FN:s flyktingkommissarie har framhållit den svenska flyktingpolitiken som ett föredöme. Flyktingkommissariens representant i Norden, Sören Jessen-Petersen, skrev i en artikel i Dagens Nyheter för knappt en månad sedan att Sverige framstår "som ett av de mest liberala länderna i Europa vad gäller flyktingpolitiken. Sverige är till exempel ett av de få länder i Europa som inte har introducerat oacceptabla åtgärder i sin flyktingpolitik."

Av debatten kan man emellertid få intrycket att svensk flyktingpolitik blivit mer restriktiv. Mot detta talar det för varje år stigande antalet asylsökande som får stanna här.

Den ökande mängden flyktingar har inneburit ansträngningar på våra mottagningsresurser. Väntetiderna är kanske det allra största problemet. Därför har regeringen tillsatt två utredningar för att kraftigt förkorta väntetiderna. Det är oerhört viktigt att vi uppmärksammar alla de problem som kan uppstå. En korrekt och mänsklig behandling av de asylsökande är en självklarhet.

Vårt land är – bortsett från några små, högljudda grupper – tämligen befriat från rasistiska inslag. Människor i gemen vet att invandrarna inte är en belastning utan en tillgång. Vår vaksamhet måste emellertid hela tiden vara stor på alla tendenser till främlingsfientlighet.

Den vänskapsvecka mellan invandrare och svenskar som ordnades i maj med folkrörelsernas hjälp är ett – om än blygsamt – exempel på hur vi kan motverka att okunnighet och fördomar sprider sig. När vi lär känna varandra ökar förståelsen. De opersonliga begreppen flyktingar och invandrare förvandlas till människor med olika erfarenheter och med fel och förtjänster, människor med samma rättigheter, samma skyldigheter och samma värde som andra, människor som bidrar till att göra Sverige till ett ännu bättre land att leva och bo i.

Jag tycker att det kanske var litet onödigt eller illa valt att Bengt Westerberg som exempel på att socialdemokratiska statsråd inte skulle ha skött sig eller uppträtt märkligt tog upp att invandrarministern säger en sak till utländsk publik och en annan till svensk. Men för ett statsråd kan det faktiskt inför en utländsk publik vara rimligt att försvara även en tidigare regering och vad som hände under dess tid, medan det är mer naturligt att inför en svensk publik säga: Det skedde ju under en tidigare regering, så det får väl de ministrarna förklara. Det var precis vad som skedde. Den händelse som åberopades skedde under en borgerlig justitieminister med ansvar för polisen, och en borgerlig invandrarminister. Detta försökte ändå Georg Andersson ge en förklaring till. Han kunde naturligtvis ha gjort på ett annat sätt. Han kunde ha sagt att det får de borgerliga ministrarna förklara.

Det var kanske inte något särskilt bra exempel, Bengt Westerberg. Jag tycker nog att Bengt Westerberg skall kontrollera sina exempel litet bättre, om han nu fortsätter med sådana.

Herr talman! Låt mig så gå över till Carl Bildts inlägg. Det var 30 minuter långt. Carl Bildt inledde med att tala om det borgerliga samarbetet. Han sade att det behöver bli bättre. Då tänkte jag: Äntligen!

Jag hade ju sett de tre herrarna ute på Råsunda sitta uppradade bredvid

varandra och applådera i takt, och där fanns det ju litet att applådera åt, kanske i motsats till en del övrigt som de är med om.

Men när jag lyssnade till dem tillsammans var det enda jag hörde att de kommit överens om i debatten i dag uppenbarligen att socialdemokraterna inte är så bra som Ingvar Carlsson påstod i januari.

Det är klart att jag framhäver våra förtjänster. Det är väl en sjukdom som vidlåder oss politiker. Naturligtvis gjorde jag det. Men det var väl ändå litet väl tunt att hänvisa bara till detta på 30 år ja, jag menar 30 minuter, men Carl Bildt hade nog behövt 30 år för att komma fram till något mer av innehåll i det borgerliga alternativet.

Carl Bildt har försökt att ursäkta detta genom att säga att det inte kan vara som på kyrkogården, där den totala friden råder. Fyra borgerliga regeringar har ju gått i graven, så jag kan förstå om Carl Bildts tankar leds åt det hållet. Men det är ändå ett väsentligt steg mellan kyrkogården och sandlådan, Carl Bildt. Det kunde vara anledning att försöka finna en plattform för ett borgerligt alternativ någonstans där mitt emellan.

Carl Bildt lyckades inte ens redovisa moderaternas politik. Vi fick bara höra en enda lång litania om hur eländig socialdemokratin var. Och så nämndes ett antal konkreta exempel som vi känner igen: pensionsskatten, engångsskatten, eller vad vi nu skall kalla den. Det är bara det att Carl Bildt har litet otur. I Svenska Dagbladet fanns nyligen en helsida med texten: Under tiden du fyller i den här kupongen hinner våra sparare få runt 40 000 kr. i ränta.

Detta gäller 1986. Inte är det så väldigt synd om dessa sparare. De har tack vare en framgångsrik socialdemokratisk ekonomisk politik fått ett sådant oerhört utbyte. Tack vare detta kommer vi faktiskt att kunna ge de svenska pensionärerna 2 000 milj. kr. i förbättringar som de väl behöver.

Ett annat exempel som Carl Bildt tog upp var allmännyttan. Han hade väldigt roligt åt att ett statsråd åker helikopter. Vi skulle kunna se på hur borgerliga statsråd flög omkring, både utom och inom landet, men jag tycker inte att det är särskilt intressant.

Det intressanta är att detta handlar om en viktig del i bostadspolitik. De allmännyttiga bostadsföretagen är ett instrument för en rättvis bostadspolitik. Vi accepterar inte att man säljer bort godbitarna i det allmännyttiga bostadsbeståndet, av följande skäl.

De allmännyttiga bostadsföretagen har fått statliga räntesubventioner för att de skall kunna ha den bostadssocialt viktiga funktionen att ta hand om grupper som samhällets övriga bostadskategorier icke ställer upp för.

Om man skulle sälja ut de bästa delarna och låta de sämre vara kvar, skulle den s. k. bruksvärdeshyran drivas upp, vilket skulle göra det möjligt för de privata fastighetsägarna att höja sina hyror för en stor grupp av människor och samtidigt tjäna ytterligare pengar på den gruppen boendes bekostnad.

Jag ser ingen som helst anledning till att kommunerna skall kunna tjäna pengar på dessa statliga räntesubventioner. Vill de omvandla den delen av bostadsbeståndet till bostadsrätter får de göra det, men utan de statliga räntesubventionerna.

Vi har inget emot det. Det är tvärtom bra om man bygger nya bostadsrätter. Nu ökar bostadsbyggandet igen. Jag skulle gissa att en stor del av denna ökning är just bostadsrätter.

Carl Bildt klagar också över att det inte blir någon guldkant på tillvaron för vanliga människor. Ja, vad var det för guldkant ni föreslog? Att man skulle införa karensdagar i sjukförsäkringen, riva upp hela ATP-systemet som princip, försämra värdesäkringen i pensionssystemet, låta arbetslösheten stiga för att nå andra, ekonomiska mål, försämra arbetslöshetsförsäkringen för dem som drabbades av arbetslöshet, driva en bostadspolitik som ökade hyrorna och en regionalpolitik som ökade de geografiska skillnaderna. Vad hjälper det om man får en guldkant på koppen, Carl Bildt, om det inte finns något i koppen? Det är huvudfrågan för er, att driva politiken så att själva grundtryggheten i samhället undergrävs. Det kan man aldrig rätta till i efterhand med några vinstandelar.

Till Bengt Westerberg skulle jag vilja säga något om fastighetsskatten. Att vi inte har fått igenom den var ett annat exempel på en misslyckad socialdemokratisk politik som Bengt Westerberg tog upp. Det är riktigt att vi inte fick igenom vårt ursprungliga förslag. Men bet ni inte er själva i tummen? Ni har i de borgerliga partierna alltid varit emot fastighetsskatt. Men i er iver att skapa en majoritet mot socialdemokratin accepterade ni fastighetsskatten. Därmed står ni principiellt bakom den. Vi har nu sagt: Låt oss göra ett bra system med rullande uppräknings. Låt oss fortsätta det resonemanget. Då kan vi kanske, som vi har gjort i en del andra frågor, komma överens.

En annan sak som jag tyckte var litet trist i Bengt Westerbergs inlägg var påståendet att Gertrud Sigurdsen skulle ha tonat ned aidsfaran. Hon har redovisat nya siffror, som vi i och för sig kan vara något gladare än tidigare över. Men i samma tag säger Gertrud Sigurdsen att situationen är allvarlig, mycket allvarlig. Vi kommer att satsa så oerhört mycket engagemang och resurser i denna fråga och tillsammans göra allt vi kan för att förhindra en svår katastrof. Jag tycker faktiskt att vi i denna fråga skulle kunna undvika de allra enklaste partipolitiska angreppen.

Bengt Westerberg var också inne på det borgerliga alternativet. Han sade: Vi är beredda att ta vårt ansvar. Avgörandet ligger hos väljarna.

Vi vet att ni är beredda att gå långt när det gäller att få s. k. regeringsinflytande. Det tvivlar vi inte på. Fortfarande samarbetar ni med Skänepartiet nere i Malmö.

Men ni i de borgerliga partierna fick möjligheten 1976. Det var detta som slutade i en stor katastrof. Min redovisning här har inte visat att ni är ett dugg närmare en samsyn i de stora avgörande frågorna.

Jag tycker att det var symboliskt att när applåderna efter Bengt Westerbergs anförande hade tonat ut och Olof Johansson skulle gå upp i talarstolen, gick alla folkpartister ut. Vilken lysande illustration av mittensamverkan i svensk politik! Man står inte ens ut med att lyssna till Olof Johansson och hans synpunkter.

Jag skulle något utförligare vilja kommentera det som Bengt Westerberg tog upp om miljöfrågorna och ge några konkreta exempel på hur vi arbetar med dem. Det finns nu ett förslag till aktionsprogram mot havsföroreningarna. Regeringen har redan beslutat om långtgående insatser för att rädda Laholmsbukten. Bl. a. skall kväveutsläppen minska med 25 % på kort sikt. Fosforutsläppen skall ytterligare begränsas. När det gäller jordbruket har regeringen beslutat om förbud mot att använda stråförkortningsmedel

fr. o. m. den 1 maj i år. Det finns två motiv till detta. Det minskar risken för gifter i människokroppen, och det minskar användningen av konstgödsel i jordbruket.

När det gäller avfall och sopor har regeringen nyligen redovisat i en skrivelse till riksdagen de skärpta regler som skall gälla för avfallsförbränning. På freonsidan har vi nu diskussioner med branschen, och flera åtgärder har vidtagits. Bl. a. kommer vägverket i fortsättningen att använda andra material för vägfyllnad än freonblåsta plaster. Karlholms Bruk har bytt ut freongas mot annan gas i sin tillverkning av förpackningar.

På det internationella området är Sverige oerhört aktivt. Jag vågar påstå att Sverige kanske är mer aktivt än praktiskt taget något annat land. Vi har lagt fram ett femårigt forsknings- och biståndsprogram mot skogsödöden. I fråga om energisystem har vi också redovisat förslag för hur vi skall tackla den frågan, och vi skall återkomma med ytterligare konkretiseringar.

Vi har alltså en lång rad förslag som redan är framlagda. Vi återkommer till riksdagen med ytterligare förslag. Jag kan försäkra Bengt Westerberg att vi kommer att vara utomordentligt aktiva i denna fråga.

Till Olof Johansson hinner jag bara säga följande: Jag är djupt besviken över centerns, och för den skull även vpk:s, agerande på två punkter, nämligen när det gäller regionalpolitiken och när det gäller förslaget om ändrade regler för kommunal skatteutjämning. Båda dessa förslag hade en tydlig regionalpolitisk profil. I solidaritetens namn skulle de starkare delarna av landet hjälpa de svagare. Sammanlagt skulle drygt 2 miljarder kronor ha omfördelats från i huvudsak södra, mer expansiva delar av Sverige till de norra, från kustland till inland i Norrland. Detta stoppades, och jag måste säga: Det kan inte vara lätt att försvara och förklara inför vpk:s väljare och sympatisörer i dessa delar av Sverige hur man, bara för att se till att den socialdemokratiska regeringen icke fick bli för framgångsrik, kunde svika sina egna landsdelar och sina egna uppdragsgivare.

Nu är min taletid ute, herr talman. Det gick denna gång ut över Lars Werner, men jag har mycket intressant att säga till Lars Werner, så jag skall be att få återkomma i en senare replik.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 32 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Statsministern gjorde några försök till ironiska kommentarer om att alla borgerliga ledamöter inte hade varit närvarande under hela den del av debatten då de borgerliga partiledarna förde fram vår politik. Låt mig mot den bakgrunden hälsa de socialdemokratiska ledamöterna välkomna till kammaren. Ni hade i alla fall möjlighet att lyssna till Ingvar Carlsson.

Man kan möjligtvis säga om Ingvar Carlssons anförande att det inte bjöd på några större överraskningar. Det är inte alldeles lätt att veta vad man skall replikera på, därför att anförandet innehöll ju praktiskt taget bara sådant som vi har replikerat på många gånger tidigare.

Vad var det Ingvar Carlsson hade att säga? Jo, det var en lätt modifierad version av högmodsdoktrinen från i februari – vi har gjort allt, vi hade is i

magen, nu har vi lyckats och nu är det inte mer att göra. Så var det den gamla doktrinen om de borgerliga regeringarnas elände, om -76, om förnedringen -78, om eländet -79, om det bottenlösa eländet -82, som vi nu har lyckats häva oss upp ifrån. Har vi inte hört allt det här förut?

Sedan var det som om tiden stod still. Den dag som är i dag är den sista och det finns ingen framtid. Om det som kommer i sommar, det som kommer i höst, det som kommer nästa vår och det som kommer i framtiden fanns intet i det som Ingvar Carlsson hade att säga. Det var ett tal fyllt av självberömmelse och tillbakablickar. Det var ett tal av den typ som Anna Lindh hade en del synpunkter på vid SSU-kongressen.

Så fick vi den vanliga visan om den borgerliga splittringen. Det ledde till en del konkreta frågor från Ingvar Carlsson. Jag skall försöka att åtminstone kommentera frågorna, även om de mest var av retorisk karaktär.

Ingvar Carlsson frågade: Hur blir det med kärnkraftsavvecklingen, om vi får en borgerlig regering? Sedan sade han: Vi socialdemokrater har nu lagt fram vårt förslag till hur denna skall gå till. Det är möjligt att jag har varit ouppmärksam och att något konkret förslag har lagts fram utanför denna kammare under de allra senaste minuterna, men det enda som denna riksdag har fått – efter månader av överläggningar med partiledarna, efter månader av överläggningar inom den socialdemokratiska rörelsen – är, som Bengt Westerberg påpekade, sju futtiga sidor där man förklarar att regeringen tänker återkomma om cirka ett år. Om man kallar det förslag så har man ganska lågt ställda krav, Ingvar Carlsson, på vad som egentligen är politik.

Så till detta med skatterna, där Ingvar Carlsson vill ha besked. Beskedet är, Ingvar Carlsson, att vi samtliga borgerliga partier vill ha marginalsattesänkningar – i litet olika takt, men vi vill ha dem så snabbt som möjligt. Vi talar också om att sänka skattetrycket. Vi moderater är litet mer otåligen än de andra partierna på den punkten. Men den typ av politik som ni för, där ni lägger fram skatt på skatt på skatt på skatt, avvisas från borgerligt håll. Intressant vore att få ett besked från Ingvar Carlsson: Vad händer i höst?

Det riksmöte som ligger bakom oss har inneburit pensionsskatt, bensinskatt, vinstandelsskatt. Det innebär nu en straffskatt på bildande av bostadsrätter i kommunägda fastigheter. Vad är det för nya skatter som kommer under den höst som ligger framför oss, då ni trots allt fortfarande har ett regeringsansvar som ni ju är så eminent skickade att förvalta?

Beträffande Sydafrika frågade statsministern: Hade det blivit en bojkott av Sydafrika, om Carl Bildt hade varit utrikesminister? Med all respekt för utrikesministerposten så tror jag inte, herr talman, att det är jag som styr världsutvecklingen och inte heller att det är nuvarande utrikesministern Sten Andersson. Men låt mig erinra om att man hade sex eller sju månaders intern debatt inom socialdemokratin, innan man lyckades samla sig kring någonting som kunde liknas vid en Sydafrikapolitik. Då blev det bara en halv politik, för man var tvingad att tillsätta en kommitté som skulle utreda resten av det som skulle bli den s. k. Sydafrikabojkotten. Den som lyssnade till inledningen av den debatten, när den började förra sommaren, kunde väl i dag ha anledning att ställa sig frågan: Hade det blivit någon Sydafrikabojkott, om Ingvar Carlsson hade varit utrikesminister?

Vi står inför stora problem. Vi står inför utmaningar. Aids är en av dem.

Det var glädjande att Ingvar Carlsson kanske för första gången berörde det problemet, även om det skedde i en partipolitisk polemik. Jag tycker inte att den frågan lämpar sig för partipolitisk polemik.

Det som Gertrud Sigurdsen gjorde, Ingvar Carlsson, var inte att redovisa nya fakta. Hon redovisade bedömningar, saker som hon inte vet någonting om och som jag inte vet någonting om. Vi vet inte hur många som bär detta virus i dag. Varför skall man då gå ut och säga att det inte är så farligt som man kanske trodde för ett tag sedan, när vi inte vet det och när nästan alla experter som finns gör olika bedömningar. Det kanske inte var Gertrud Sigurdsens avsikt att bagatellisera, men om det inte var det, så tycker jag att det är viktigt att hon – eller Ingvar Carlsson – korrigerar den här redovisningen. Detta är så allvarligt att det måste hanteras med allra största försiktighet.

Ingvar Carlsson talade om 1982, om 1976, om 1978 och om 1979. Tiden var slut, allt hade fullbordats i dag. Nu hade den socialdemokratiska politiken uppenbarligen reducerats till att bara förhindra att herrar Johansson, Westerberg och Bildt fick något inflytande över utvecklingen och – möjligtvis med en liten komplettering – att med någon liten speciallag, någon liten specialskatt och något litet specialingripande förhindra den valfrihet som finns och den önskan om valfrihet som faktiskt växer sig starkare ute hos människorna.

Anf. 33 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Ingvar Carlsson berättade att den förbättrade delpensionen tillhörde hans hjärtefrågor. Jag har all respekt för att politiker, också andra än jag själv, kan ha hjärtefrågor av olika slag. Jag har bara litet svårt att förstå att det kan vara en sådan stor hjärtefråga att höja ersättningen för någon person från 80 % till 85 % av den inkomst han hade tidigare. Det innebär inte att det inte skulle vara önskvärt, om vi hade oändligt stora resurser. Då skulle vi också gärna medverka till en sådan reform.

Vårt problem har varit att det finns andra saker som vi i högre grad har sett som hjärtefrågor och som vi hellre har velat satsa på. Dit hör, som Ingvar Carlsson väl känner till, att vi har velat höja vårdbidraget till föräldrar med handikappade barn och att vi har velat införa ett särskilt statligt stimulansbidrag för att påskynda utbyggnaden av långvården så att de gamla skall få rätt till eget rum.

När jag påpekar att detta är *våra* prioriteringar, brukar Ingvar Carlsson studsa upp och säga att det är den otäckaste formen av borgerlig debatt han vet, när man ställer den ena saken mot den andra. Men vad är det som har hänt under våren i riksdagen? Jo, riksdagsmajoriteten har bifallit förslaget om förbättrad delpension och avslagit förslagen om stimulansbidrag till eget rum och höjt vårdbidrag till föräldrar med handikappade barn. Riksdagsmajoriteten har gjort sin prioritering, och det är en annan prioritering än den vi hade velat göra. Det andra är för oss viktigare hjärtefrågor än delpensionen.

Jag förstod att inte heller Råneälven var någon hjärtefråga för Ingvar Carlsson. Det hade ju varit underligt om han själv hade lagt fram förslag om att exploatera älven om det hade varit en hjärtefråga. Det som bekymrar mig är att jag inte har någon riktig känsla av att någon annan älv heller är någon hjärtefråga för Ingvar Carlsson, men vi kommer att slåss för att de fyra stora

orörda huvudälvarna skall bevaras för framtiden, även om socialdemokratiska uttalanden antyder att socialdemokraterna fortfarande i verkligheten håller öppet för en utbyggnad.

Ingvar Carlsson höll ett väl förberett anförande, där han räknade upp en rad åtgärder som regeringen har vidtagit på miljöområdet. Det är helt säkert riktigt att regeringen har gjort ett och annat på miljöområdet, men det avgörande är att på de punkter som vi diskuterade i februari har regeringen inte återkommit med några förslag, trots att Ingvar Carlsson då sade att det fanns förslag på gång inom regeringskansliet – utom när det gäller miljöskyddslagen, och där var det förslag regeringen kom med inte särskilt bra. Det blev något bättre genom att riksdagen förändrade förslaget, men tillräckligt bra blev det inte.

Jag måste upprepa min fråga till Ingvar Carlsson, vad det finns för skäl att företag skall ha rätt att göra utsläpp över de gränser som koncessionsnämnder och länsstyrelser har satt upp utan att det i så fall säkert skall leda till att de får betala böter. Varför behandlar man inte företag på samma sätt som dem som kör för fort på vägarna?

Jag måste också fråga Ingvar Carlsson om det inte nu är dags att sluta bara prata om miljöåtgärder och om att sätta pris på miljön och i stället komma med konkreta förslag från regeringens sida.

Sedan vore det bra om vi kunde få ett besked från Ingvar Carlsson att det i nästa budgetproposition kommer förstärkningar för länsstyrelsernas naturvårdsenheter. Det hjälper nämligen inte att stifta nya lagar och förbättra de lagar som finns på miljöområdet, om vi inte har myndigheter som kan se till att lagarna efterlevs. På den punkten är det i dag ett stort problem, vilket har påtalats av bl. a. riksrevisionsverket. Det krävs åtgärder om vi skall kunna få en effektiv miljöpolitik, inte bara lagstiftning utan också kontroll.

Ingvar Carlsson upprepade, som så många gånger tidigare, sin skrytvals om hur det står till i svensk ekonomi. Jag tillhör dem som ofta har sagt att det finns många ljuspunkter i ekonomin. Jag tycker också att regeringen har fattat en hel del kloka beslut – litet överraskande kanske – under de år som har gått. Men ibland går skrytvalsen litet för långt, som när Ingvar Carlsson pekar på att inflationen minsann har sjunkit från 10 % i början av 1980-talet ner till 3,5 % nu och hela tiden fortsatt att sjunka. Går vi in och tittar på vad som ligger bakom inflationen, kan vi konstatera att den inflation som vi själva har åstadkommit ligger stilla på ungefär 5 % alla år, och hela orsaken till att inflationen totalt sett har sjunkit är att den inflation vi importerar har sjunkit mycket kraftigt, från 4,5 % till minus 1,5 % förra året. Det är hela förklaringen till den sjunkande inflationen. Den är på intet sätt Ingvar Carlssons förtjänst, utan det är helt andra potentater, som Ingvar Carlsson förmodligen inte alls har särskilt mycket gemensamt med, som är orsak till att vi har fått denna sjunkande inflationstakt.

Jag tycker att det Ingvar Carlsson sade om flyktingpolitik och invandring var bra, och jag är beredd att instämma i det. Däremot blev jag litet nedstämd när Ingvar Carlsson omigen drog upp det här med Skånepartiet. Ingvar Carlsson vet mycket väl att folkpartisterna i Skåne har tagit en utomordentligt hård strid med Skånepartiet – och inte bara det: dessutom har de slagits för en generös flyktingpolitik i praktiken. Nere i Skåne sitter några tiotal

unga bengaler, 20 år eller något däröver, som har väntat i två och ett halvt till tre år på att få besked från regeringen om de skall få stanna. För dem har folkpartisterna i Skåne engagerat sig konkret. Häromdagen blev jag uppringd av folkpartiets ordförande i invandrarnämnden. Kent Andersson, som var utomordentligt upprörd därför att de första utvisningsbesluten efter två och ett halvt till tre års väntetid nu hade kommit.

Om regeringen för en generös flyktingpolitik i praktiken, kan man räkna med folkpartiets stöd, och det är mycket viktigare att göra det än att fortsätta denna fåniga politikerpolemik om Skånepartiet.

Anf. 34 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Först vill jag liksom Bengt Westerberg något bemöta det anförande som statsministern höll.

Från socialdemokratisk sida åberopas ofta Brookingsrapporten, och man säger att den i stort sett bara innehåller beröm för den svenska regeringspolitiken. Men det finns mycket bra tabeller i den där rapporten också. En av dessa tabeller visar att det tyvärr finns ett betydande avstånd sedan omkring 1982 mellan konkurrentländernas genomsnittliga inflationstakt och den inflationstakt som vi har här i Sverige. I någon mån kan detta bero på den politik som förs i de olika länderna, men här har man inte precis underlättat situationen.

Dessutom har vi under denna tid haft en ständigt pågående devalvering, på grund av valutakorgens utseende, och för att klara denna klyfta kan vi inte hålla på så här i längden; det där har diskuterats tidigare i dag.

Ingvar Carlsson försöker tala om splittringen mellan de icke-socialistiska partierna. Nu är det så att olika partier skall ha olika uppfattning, annars är de ju inte olika partier, utan i så fall är det bara en organisatorisk konstruktion. Det är ett fullständigt grundfel i det resonemang som socialdemokraterna ofta återkommer till i det här sammanhanget att vi är tvungna att ena oss före alla val, medan socialdemokratin kan vara hur splittrad som helst internt – det gör tydligen ingenting; det är ju ändå ett enda parti. Ibland undrar man hur många olika sorters miljöpolitik som finns inom socialdemokratin, när man har hört kvinnoförbundet, ungdomsförbundet, broderskapsrörelsen och partiet. Men det är alltså samma rörelse, Ingvar Carlsson – det är skillnaden.

Varje parti har en skyldighet att föra fram sin politik. Det finns ingen motsättning mellan den skyldigheten och det andra krav som vi har, nämligen att redovisa ett alternativt regeringsunderlag.

Slutsatsen av allt detta är enkel: behandla inte ett flerpartisystem som det vi har i Sverige som om det vore ett tvåpartisystem!

För att återknyta till den fråga Ingvar Carlsson ställde: Finns det något parti som har egen majoritet i denna kammar? Vem är det till sist Ingvar Carlsson har tänkt sig skall hjälpa honom med kärnkraften? Vi är alla i samma situation. Min besvikelse och upprördhet handlar om att regeringen inte ens med en folkomröstning i ryggen under alla dessa år har kunnat komma fram till en energipolitik som leder oss närmare mot målet – kärnkraftens avveckling. I grunden har vi en gemensam uppfattning – frampressad efter lång strid, men ändock – om att kärnkraften skall

avvecklas. Den sittande regeringen borde känna ett huvudansvar för det. Vi lade fram de propositioner som behövdes och vi drev på för en hushållningspolitik och en effektivisering av sparandet för att uppnå detta. Men vad har sedan hänt? Ni har avvecklat strängt taget vartenda instrument på energiområdet som skulle kunna minska nödvändigheten av kärnkraften, och låtit kraftföretagen bestämma politiken.

Låt mig också något kommentera aidsproblematiken. Jag erkänner utan vidare att jag personligen blev något upprörd när jag läste Gertrud Sigurdsens artikel – och det på samma grunder som Carl Bildt. Varför skall man försöka åberopa siffror av det slag som hon nämnde, som fakta när man inte vet någonting om hur smittspridningssituationen ser ut? Problemet är ju att vi inte vet något.

Ingvar Carlsson sade att han under vårsessionen blev djupt besviken över vårt agerande när det gäller regionalpolitiken och den kommunala skatteutjämningen. Det finns inslag i den kommunala skatteutjämningspropositionen som är bra, det erkänner jag. Det gjordes en satsning på Norrland. Den finansierades dock genom indragningar i de fattigaste kommunerna i söder. Vi gick emot den sortens finansiering.

Det grundläggande var att ni kom med ett sparförslag. Vi accepterade som sagt den fördelningsmässiga profilen med ökade satsningar på Norrland, Bergslagen och Blekinge, men vi vill finansiera det genom att vidga hela systemet till att omfatta såväl rika som fattiga. Det är det som är grunden för solidariteten. Socialdemokraterna har ännu inte den inriktningen, trots att deras egen kongress har gett dem mycket klara direktiv om att man skall sikta till samma servicenivå i alla delar av landet.

Låt mig också mycket kortfattat kommentera det gamla debattämnet regionalpolitiken. Ingvar Carlsson! Vi har tillsammans med de tre övriga oppositionspartierna begärt ett förslag som innebär utökade satsningar på strukturpolitiken. Vi hoppas verkligen att den propositionen skall komma.

Till sist vill jag säga att jag blev litet oroad över det uttalande om miljöpolitiken som statsministern gjorde vid SSU-kongressen i veckan. Jag vill gärna återkomma till detta och få svar på mina frågor.

Anf. 35 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Ingvar Carlsson och Kjell-Olof Feldt sade att de har lyckats. Det kommer vi att få höra flera gånger under det närmaste året. Ja, det är ju ingen som bestrider att inflationen och budgetunderskottet har minskat. Och ingen förnekar heller att detta är bra. Men varför måste regeringen ta så lätt på de bakomliggande problem som faktiskt finns? Det gäller de växande fördelningspolitiska klyftorna, arbetslösheten, bostadsbristen, krisen inom vården, den sociala utslagningen osv.

Ni säger att ni har lyckats och att företagen har gjort rekordvinster, som man huvudsakligen inte har använt för produktiva investeringar utan på annat sätt. Varför begränsar ni det politiska synfältet till att enbart gälla statsfinanserna? Varför vägrar ni att erkänna att diskutera de problem som faktiskt finns?

Det är ingen som förnekar att ni har lyckats pressa ned inflationen och hålla nere budgetunderskottet. Men hur har regeringen åstadkommit det och

till vilket pris? Regeringens ständiga nedskärningar och sociala besparingar har ju fått en hel rad negativa och mycket drastiska följder. Den sociala grundtryggheten har börjat urholkas. Kommunernas ekonomi har försvågats.

I det läget säger Ingvar Carlsson att han är mycket besviken på vpk och centern för att vi inte gick med på förslaget om kommunal skatteutjämning, eftersom det skulle ha gynnat vissa kommuner i Norrland. Ja, detta är riktigt, och jag sade tidigare att vi tycker att systemet var bra. Ingvar Carlsson går dock med lätt hand förbi det faktum att man även inom ramen för det nya systemet skulle riva åt sig 1,2 miljarder från kommunerna. Det var samtidigt ett besparingsförslag, och det var vi motståndare till. När vi inte var med på det, gick ni i stället till folkpartiet och tog ifrån kommunerna 1.6 miljarder.

Vi vill gärna diskutera det här förslaget ur fördelningspolitisk synpunkt och som en rättvisefråga mellan kommunerna. Men vi vill inte på samma gång ta ifrån kommunerna de miljarder som ni vill beröva dem. Den tredje vägens ekonomiska politik har skapat fördelningspolitiska problem och spänningar.

Stig Malm sade häromdagen att man skall stoppa champagneleveranserna till finansvalparna på börserna. Han ifrågasätter också den tredje vägens politik, eftersom den har inneburit bördor för många människor, medan spekulanterna har att göra nya miljonklipp.

Jag vet att ni socialdemokrater ogillar dessa klipp. Jag påstår inte heller att ni medvetet eftersträvar dem. Men er ovilja att över huvud taget diskutera detta skapar ibland misstankar om vad ni egentligen vill.

Den stora SCB-undersökningen för några veckor sedan visar med all önskvärd tydlighet att Sverige fortfarande är ett klassamhälle. Mina frågor är då: Har regeringen ingen uppfattning om detta och vad man behöver göra åt det? Ibland kan man ju tro att ni inte har upptäckt vad som sägs i denna utredning.

Vad skall ni göra åt detta? Vad skall ni göra åt de stora likviditeterna som finns i företagen, samtidigt som ni berömmar er av tredje vägens politik? Skall de pengarna inte användas som produktiva investeringar någon gång?

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 36 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! I rättvisans namn vill jag denna gång börja med Lars Werner. Lars Werner ställde i sitt första anförande frågan varför regeringen har hemligstämplat RRV:s utredning. Regeringen har hemligstämplat de delar som riksbanken lämnade ut till riksrevisionsverket under den uttryckliga förutsättningen att sekretessen skulle bibehållas.

Varför ställde då riksbanken detta krav? Jo, därför att man kräver in statistik och uppgifter från bl. a. företag, som det är oerhört viktigt för den ekonomiska politikens och riksbankens åtgärder att ha tillgång till. Om regeringen skulle bryta mot detta, vilket i sig vore utomordentligt allvarligt, skulle detta innebära ett motiv för en massa företag att säga att de inte längre lämnar ut dessa uppgifter.

Jag tror att Lars Werner vid närmare eftertanke förstår att regeringen gick

precis så långt som man kunde gå på den punkten. Riksbanken har också gått långt för att skapa klarhet, genom att lämna ut dessa uppgifter till riksrevisionsverket.

Den part som nu har anledning att sprida det ytterligare ljus som behövs är Bofors. Jag är litet förvånad över att Lars Werner tog så lätt på uppgifter om att ett stort privat svenskt företag har agerat på vapenexportsidan så som Bofors nu är misstänkt för, framför allt på de andra punkter som vi har haft anledning att diskutera denna vår.

Lars Werner sade att det är många som inte känner igen socialdemokratin och att vi inte har en tillräckligt klar profil. Tack för omsorgen, Lars Werner. Det kanske är någonting som även vpk-arna själva borde tänka på. Det har nog inte varit särskilt lätt för svenska folket att under senare tid se den samlade vpk-profilen. Lars Werner frågade varför regeringen inte lyssnar på vpk. Motfrågan blir då: Skall vi lyssna på Lars Werner eller Jörn Svensson eller Bertil Måbrink eller Bo Hammar eller rent av Viola Claesson? Lars Werner, det brusar ibland när jag lyssnar. Det är det som är problemet när man kommer till de konkreta frågorna. Jag tror att även våra utskottsledamöter har det problemet.

Lars Werner sade att Sverige sist och slutligen är ett klassamhälle. Jag tror inte att det skapar trovärdighet hos svenska folket att ta i så där väldigt. Jag kan på den punkten tänka mig samhällen i både öst och väst som är betydligt värre klassamhällen än det svenska samhället. Den vanliga kommentaren från politiska motståndare, om än inte från Werner, är att vi har drivit utvecklingen alldeles för långt i riktning mot jämlikhet. Förmodligen har vi då träffat ganska rätt. Jag medger visserligen att den ekonomiska politiken med investeringsökningarna skapar fördelningspolitiska problem på kort sikt, men dem kommer vi att angripa – det kan jag försäkra Lars Werner.

Carl Bildt klagade i sitt första inlägg över att folk inte har något förtroende för regeringen, och inte heller för mig personligen, om jag förstod honom rätt. Åja, jag klagar inte, Carl Bildt. Det kunde vara värre – utan namns nämnande.

Beträffande Sydafrikapolitiken klagade Bildt över att socialdemokraterna tog ett halvt år på sig för att fatta beslut. Ja, det är riktigt. Vi förde en debatt, där vi blev överens om att i första hand gå fram FN-vägen. När det inte lyckades var vi också överens om att gå den isolerade bojkottens väg.

Skillnaden mellan oss och de borgerliga partierna är att ni fortfarande är oense. Det belyser på ett mycket bra sätt den problematik som även Olof Johansson tog upp. Det är riktigt att vi socialdemokrater inte är trädna på ett snöre i varje fråga. Vi driver ofta mycket hårda diskussioner i vårt verkställande utskott och på partistyrelsen, ja, t. o. m. på torsdagarna i regeringen, Olof Johansson.

En väsentlig skillnad mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna är att vi så småningom slutar debatten och bestämmer oss för vad som är partiets eller regeringens politik och sedan handlar. De borgerliga regeringarna däremot satt i sex år och svettades i hissar och hade presskonferenser, men ni kunde inte komma fram till beslut. Det var det som var eländet, Olof Johansson, inte för er i första hand utan för svenska folket.

När det gäller aids vill jag säga att situationen är mycket allvarlig. Jag tror

Prot. 1986/87:137
5 juni 1987

*Den ekonomiska poli-
tiken m. m.*

att samtliga partier möjligen kan enas om det. Jag vet att Gertrud Sigurdson står bakom exakt de orden.

Bengt Westerberg var förvånad över att jag hade delpensionen som en hjärtefråga. Jag har det, därför att jag har träffat så många enskilda individer – utan att jag nu nämner Bengt Pettersson i Österbybruk eller Johan Svensson i Haparanda –, massvis av metallarbetare, fabriksarbetare och handelsanställda, som har sagt att de skulle vilja ta delpension men att de med 50 % ersättningsnivå inte har råd.

Jag har full respekt för de exempel som Bengt Westerberg tog om det egna rummet, men det jag inte får att gå ihop – allra minst när uttalandet kommer från en tidigare statssekreterare i finansdepartementet – är hur folkpartiets reformer skall kunna kombineras med moderaternas skattesänkningar på 50 miljarder kronor. Vill ni verkligen vidta dessa åtgärder? Vill ni vara socialliberala? Då har ni bara en chans, och det är att samverka med socialdemokraterna. Ni har icke en chans att genomföra dessa reformer på något annat sätt.

Det är lätt att säga nej till Råneälven, Bengt Westerberg, men inom energipolitiken måste man ibland också säga ja. Jag har inte så ofta sett folkpartiet uppe på barrkaderna på senare tid. Jag sade nej till Vindelälvens utbyggnad och röstade mot denna här i riksdagen, men jag sade samtidigt ja till kärnkraften och var ute och försvarade den under några år. Nu skall kärnkraften avvecklas och 50 % av svensk elenergi tas bort. Jag har då inte på förhand kunnat fridlysa varenda älv i detta land, vilket folkpartiet är berett att göra.

Min motfråga är därför: Varifrån skall folkpartiet ta motsvarande energi? Saklighet är bra i teorin, Bengt Westerberg, men det är bättre om man lever upp till den i praktiken.

När det gäller miljöavgifterna tyckte jag tidigare att det var farligt om det skapades ett system där företagen kunde köpa sig fria, men jag har mycket riktigt blivit mer optimistisk i fråga om möjligheten att skapa ett system med miljöavgifter som inte får den effekten. Innan regeringen lägger fram förslaget för riksdagen vill vi emellertid vara säkra på att det inte kommer att finnas för stora kryphål. Därmed hoppas jag att Bengt Westerberg för dagen är nöjd.

Beträffande budgetanslagen får vi återkomma efter budgetarbetet i höst. Jag vet inte hur det gick till i de borgerliga regeringarna, men i juni är vi socialdemokrater inte klara med vårt budgetarbete, som skall pågå under hela hösten. Däremot är det riktigt att vi kommer att prioritera miljöpolitiken.

Olof Johansson säger att olika partier skall ha olika uppfattningar och att de nu inte kan ena sig före val. Problemet är att de inte heller kan ena sig efter val. Det som bekymrar är att ni så hårt låser fast er i positioner, där ni säger att ni inte kommer att dagtinga med ert samvete och att inga statsrådsposter är så viktiga osv. Det är det som är problemet.

Jag har redovisat hur vi socialdemokrater arbetar. Det måste givetvis finnas olika uppfattningar, som måste diskuteras, men diskussionen måste ha en ände som leder fram till – om man gör anspråk på att ta över regeringsmakten – att man orkar fatta inte bara populära utan också

impopulära beslut. Det är därför min misstro är starkare än någonsin efter dagens debatt. Jag har inte ens i de viktiga, avgörande frågorna sett konturerna till en enig uppfattning eller en enig åsikt.

Skall jag ändå se något positivt i inläggen från vpk och centern, är det att de nu erkänner att det i den socialdemokratiska regional- och skatteutjämningspolitiken finns positiva inslag och att de kanske ändå skulle kunna titta på detta. Processen kanske har sin verkan, så att ni känner ett visst tryck från de grupper och de områden som drabbades negativt av era beslut.

Jag skall inte polemiserä mer på den punkten. Ha en skön sommar, umgås med dessa människor och kom tillbaka! Då kanske vi kan klara av inte bara att genomföra den positiva delen, utan också se till att klara den totala balansen i samhällsekonomin – om man förutsätter att man skall driva reformer och vidta åtgärder. Det har inte varit vpk:s styrka. Det är inte centerns styrka, minst av allt just nu. På den punkten skall ni inte räkna med att vi ger upp försöken att se till att vi har en stabil samhällsekonomi i grunden för vårt handlande. Har vi inte det, kommer vi bara att skapa långsiktiga problem, med inflation, arbetslöshet och fördelningspolitik.

Anf. 37 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Statsministern avslutade med att klaga, med adress framför allt till folkpartiet men förmodligen också till hela borgerligheten, över att vi inte hade någon förmåga att fatta impopulära beslut, som behövs för att regera landet. Om jag förstod hans inledande litania på 30 minuter rätt, ägnade vi oss under sex år inte åt någonting annat än att fatta djupt impopulära beslut.

Låt mig sedan bara uttrycka min tillfredsställelse över det som statsministern sade angående miljöavgifter. Det visar trots allt att borgerlig politik leder framåt, att trägen vinner och att vi så småningom kan vinna stöd även inom socialdemokratin för tankar som är riktiga och sunda. Ett system med miljöavgifter är ett konkret sätt att förbättra vår miljö.

I övrigt fanns det åtskilligt av mera billig polemik i det som statsministern hade att säga. Det förvånar mig att övermodsdoktrinen från februari lever kvar så tydligt efter denna vår. Jag förstår väl om statsministern inte fäster något större hänseende vid vad jag säger – det ingår i spelets ceremoniel och i liturgins ritual.

Låt mig läsa upp vad någon annan, som brukar tala mera kritiskt om mig, har skrivit om de frågor jag har tagit upp, nämligen Berndt Ahlqvist i Östra Småland. Det handlar om regeringens politiska handläggning, och han skriver: "Det som nu utspelar sig – – är bedrövligt. Det ena statsrådet säger si, det andra säger så och det tredje talar så att man inte riktigt förstår vad han säger. – – Slutresultatet blir att statsråden, i stället för att förmedla intryck av fast ledarskap, nu bidrar till att öka en redan stor allmän förvirring och att underblåsa en redan väl utbredd misstro mot alla slags auktoriteter."

Det var Berndt Ahlqvist som recenserade den regering som enligt statsministern i februari för evigt var bäst skickad att styra detta land.

Jag skall också säga några ord om ekonomin, den ekonomi där allt sägs vara lysande, lyckligt och bra. Vi har under våren fått en serie viktiga ekonomiska rapporter. Jag nämnde dem i mitt huvudanförande. Samtliga

visar att långsiktstrenden för svensk ekonomi inger bekymmer. Kjell Andersen, som är chefsekonom på OECD nere i Paris och ansvarig för länderanalyserna, summerade upp intryck av Sverige i en intervju i Veckans Affärer för någon månad sedan. Han sade: Fortsätter det som det gör nu går Sverige in i en ny devalverings- och inflationsspiral. Men statsministern tycker kanske inte att det är intressant. Och förvisso krävs det mycket is i magen för att bara låta denna utveckling fortgå och låta den ekonomiska politiken försjunka i passivitet på det sätt som faktiskt har skett under denna förvirringens vår.

Jag ställde en fråga till statsministern angående skattepolitiken. Jag förväntade mig egentligen inte svar, eftersom svar icke verkar givas när det gäller socialdemokratisk politik i framtiden. Men detta år har inneburit pensionsskatt, bensinskatt, båtregister, vinstandelsskatt – och det innebär nu straffskatt på kommunala bostadsrätter. Vad ligger i förlängningen av denna socialdemokratiska skattepolitik?

Fru talman! Innan vi skiljs åt skall jag kortfattat försöka svara på frågan: Vad vill vi göra på den borgerliga sidan?

Vi har förmågan att fatta de impopulära besluten. Det brukar statsministern och finansministern beskriva med all den välalighet de förmår. Det positiva är ju att vi vill förändra för att förbättra. Vi vill ha den valfrihet i barnomsorgen och den valfrihet för barnfamiljerna som socialdemokratisk familjepolitik förvägrar dem år efter år. Vi vill ha den valfrihet i vården som inte går att förena med det offentliga monopol som socialdemokratin med stor envetenhet slår vakt om. Vi vill ha rätten att äga sin bostad. Vi vill skydda dem som äger sitt eget hus mot skattehöjningar och andra dråpslag, mot avdragsbegränsningar. Vi vill ha fler bostadsrätter. Vi tycker att det är bra när man säljer också kommunala fastigheter till dem som bor i dem i dag.

Vi vill sänka marginalskatterna redan 1988. Det är en förutsättning för en rimlig avtalsrörelse och en förutsättning för att vi skall få ned inflationen. Vi vill stimulera vinstandelssystem. Vi vill avskaffa de löntagarfonder som centraliserar och kollektiverar ägandet. Vi vill sprida ägandet till de anställda, som är med och skapar dessa vinster.

Vi vill ha en bättre skola, en skola med betyg och kvalitet. Och vi skulle gärna se att även statsministern ville delta i en skolpolitisk debatt.

Vi syftar framåt. Vi vill förändra för att förbättra. För oss räcker det inte att tala om elände förr eller vår egen självtillräcklighet. Vi försöker visa visioner av ett bättre samhälle.

Med ämbetets rätt har statsministern möjlighet att få sista ordet och vi har inte rätten till replik. Jag tar tillfället i akt att önska honom trevlig sommar.

Anf. 38 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att det finns många fler personer i Sverige som har glädje av en förbättrad delpension än av förbättrade vårdbidrag eller eget rum på långvården. Sannolikheten är säkert störst för att Ingvar Carlsson skall träffa på personer som tycker att det förstnämnda är en bra reform. Men vi i folkpartiet ser det också som en viktig skyldighet för oss att i den politiska debatten föra det glömda Sveriges talan – dvs. deras talan som inte är med när resurserna skall fördelas, som inte har samma möjligheter

som andra att påverka de politiska reformbesluten. Och dit hör i hög grad föräldrar med handikappade barn och gamla människor på långvården. Det är därför vi intensivt förespråkar att de skall få förbättringar innan andra grupper får det.

Jag vill också lägga fram ytterligare en synpunkt på frågan om Råne älv. Jag fick intrycket att statsministern ville hävda att det är Råne älv som skall producera den kraft som skall ersätta kärnkraften. Jag förstår av det att statsministern aldrig har paddlat på Råne älv, men jag kan försäkra honom att den vattenkraft man skulle få därifrån inte räcker på långa vägar, utan det stora problemet att ersätta kärnkraften med hushållning och med annan energiproduktion återstår, oavsett hur man gör med Råne älv. Och just därför att Råne älv i det sammanhanget är mycket marginell finns det inga skäl alls för att bygga ut den och på det sättet förstöra värdefull och orörd natur. Jag fortsätter att glädja mig åt att Råne älv kunde räddas trots Ingvar Carlssons inställning i frågan.

Jag vill återkomma till frågan om statsråden. Ingvar Carlsson säger att jag skall kontrollera mina exempel bättre. Jag kan upplysa om att jag kontrollerar dem mycket noggrant. Än så länge har heller ingen kunnat påtala att något skulle ha varit felaktigt.

Jag nämnde att jag tyckte att det var litet märkligt att invandrarministern anför att han vill säga en sak utåt, till utländsk publik, och en annan inåt. Oavsett vad han har för syfte tycker inte jag att det är något bra skäl att säga: Jag trodde inte att några svenskar skulle höra mitt uttalande. Därför gjorde jag det.

Dessutom ville Ingvar Carlsson påskina att invandrarministern hade gjort detta uttalande för att försvara en borgerlig justitieminister. Om jag tolkade Ingvar Carlsson rätt var tanken att razziora på det kloster i Uppland som diskuterades hade skett under den borgerliga regeringstiden. Jag kan bara upplysa Ingvar Carlsson om att det stora flertalet razzior har skett under de allra senaste åren, i stor utsträckning under den tid då Ingvar Carlsson har varit statsminister!

Den här debatten har i hög grad kommit att handla om regeringsalternativen. Det är klart att alla regeringar och alla partier har sina förtjänster och sina brister. Det gäller också den nuvarande regeringen, men jag vill på intet sätt hävda att de partier som finns i oppositionen heller skulle vara undantagna från denna karakteristik.

Det finns inte bara motsättningar i politiken, utan vi kan ofta komma överens över parti- och blockgränser. Det är ingenting man skall beklaga. Det är tvärtom bra om man kan nå bred enighet för Sveriges bästa. Många av de stora frågorna är vi överens om. Det finns en värdegemenskap i Sveriges riksdag när det gäller synen på freden, demokratin, miljön och tryggheten i den välfärdsstat som vi tillsammans har byggt upp. Men det är inte det som avgör vägvalet när regeringsalternativen står emot varandra, utan då handlar det om ifall vi skall fortsätta på den smysocialiseringsväg som vi nu har beträtt eller om vi skall slå in på en annan mer liberal väg, där människor får större möjligheter att själva bestämma över sina liv. För en borgerlig majoritet, kommer vi att slå in på denna andra väg. Jag kan försäkra Ingvar Carlsson, att då kommer vi också att se till att vi överbryggar de skillnader

som finns mellan partierna i ett konstruktivt regeringsarbete.

Tids nog kommer vi tillbaka till debatter där dessa åsikter kommer att få brytas ytterligare mot varandra. Jag vill dessförinnan bara instämma i Carl Bildts önskan om att Ingvar Carlsson och hans regering skall få en skön sommar. Jag vill gärna inkludera riksdagskollegerna i den önskan. I dag säger vi inte nej, nej, som vi gjorde häromdagen. I dag säger vi hej, hej, hemskt mycket hej.

Anf. 39 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag skall egentligen inte fortsätta den nu pågående debatten. Jag vill bara erinra statsministern om att han har hållit på och svettats med energipolitiken i sju år. Jag är ytterst allvarlig när jag säger att jag tycker att ni går baklänges in i energiframtiden. Det är inte särskilt mycket som har gjorts under de gångna fem åren med socialdemokratisk regering. Energipolitiken har i stor utsträckning avrustats, och ni har – i varje fall i den proposition som nu har levererats till riksdagen – inte klarat ut vad ni egentligen konkret vill göra.

Om ni i riksdagen presenterar ett förslag till att hantera strukturproblemen i det svenska samhället, skall vi inte rösta ner det om det har en hygglig volym och inriktning. Det är ju vad vi har begärt – en högre ambitionsnivå än den som regeringen har föreslagit, dvs. 300 milj. kr. på tre år. Kom gärna tillbaka till hösten med minst det beloppet på ettårsbasis.

Jag talade i mitt tidigare anförande om bostäder till ungdomar i storstad och frågade vad regeringen egentligen vill göra med det misslyckande som det ändå innebär att 130 000 personer står i bostadskö i Storstockholm samtidigt som många av dessa är ungdomar. Detta är ju ett kvitto på att den regionala balansen inte fungerar. Och det händer samtidigt som byggnationen stagnerar. Det går alltså inte att klara bostadskön för de många bostadslösa ungdomarna om vi samtidigt har en så snabb inflyttning till Stockholmsregionen som vi har för närvarande. Det finns ingen möjlighet till detta. Här krävs att regeringen ger klara besked.

Vi är inte oroliga för att redovisa vår syn när det gäller skatteutjämningen. Den finns återgiven i vår partimotion. Vi har dessutom under vår tid i regeringen sett till att höja anslagen i det systemet från 2,7 miljarder till 10,4 miljarder. Därefter har volymen legat permanent stilla i stort sett. I dag har man nått upp till ca 12 miljarder kronor, vilket med inflationens härjningar gör att det reala innehåll har minskat. Det förslag som ni har lagt fram och som ni därefter kommit överens om med folkpartiet innebär reduceringar. Det var ett besparingsförslag.

Det kan aldrig vara osolidariskt att se till att kommunerna i Småland, Västergötland och Östergötland även fortsättningsvis får en rejäl kommunal skatteutjämning. Vi kommer att ha partistämman inom kort i Kalmar län. Där finns det åtskilliga kommuner som har drabbats av regeringspolitiken. Sydöstra Sverige är ett av de områden som har haft det svårast med befolkningsutvecklingen. Ta t. ex. Högsby kommun. Jag har svårt att tro att denna typiska avfolkningsskommun i sydöstra Sverige kommer att ha en socialdemokratisk ledning efter valet 1988 med det kommunala skatteutjämningsförslag som ni har lagt fram.

Jag lovade att ta upp miljöpolitiken. Det var bra att Ingvar Carlsson bejakade att miljöavgifter kan vara en möjlighet. Det är viktigt att säga rent ut till alla som funderar på det att detta icke får innebära att man köper sig fri, utan det är under koncessionsgränserna som det gäller att lägga miljöavgifterna, och det är så våra förslag i frågan är konstruerade.

Jag blev litet orolig när jag läste i tidningen om Ingvar Carlssons tal till SSU-kongressen. Han sade: Oron för miljöförstöringen får inte leda oss att tro att vi måste skjuta alla andra hänsyn åt sidan men att vi måste vrida klockan tillbaka och bromsa all teknisk och ekonomisk utveckling. Jag förstår inte vad Ingvar Carlsson egentligen syftar till med detta uttalande. Rättesnöret måste ju vara att det som naturen inte tål, det får inte heller släppas ut i naturen. Målet för miljöpolitiken är att medverka till en i verklig mening hög levnadsstandard och en hög livskvalitet. För oss är miljöfrågorna en naturlig övergripande del av all mänsklig verksamhet och därmed också i all politik. Det är därför vi kritiserar er brist på hänsyn när ni inte vill ta in detta som ett mål också för den ekonomiska politiken.

Till sist, fru talman! Skolan slutar i dag. Ingvar Carlsson var påfallande tystlåten om skolan. Jag kan förstå varför. Det är något besynnerligt att just socialdemokraterna driver en så hård besparingspolitik riktad mot skolan. Skolan är ju ingen vanlig byråkrati. Där gäller det ungar av kött och blod. Varför är inte dagens skolungdomar värda egna skolböcker, bra arbetsmiljö, bra skolmat? Situationen var bättre under vår skoltid, i varje fall när det gäller skolböckerna, och det tycker jag att dagens ungdomar också är värda. Det borde vara en hälsning från statsministern när han talar här. Min hälsning är: Trevlig sommar! Om det kan underlätta att vi försvinner från riksdagen är det bra. Jag vill utöver mina kolleger innefatta regeringen och riksdagens personal i denna önskan om en trevlig sommar.

Anf. 40 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Vi har gått så långt vi kunnat när det gäller riksrevisionsverkets utredning, säger Ingvar Carlsson. Men var det då inte litet lättsinnigt att regeringsrepresentanter för bara någon vecka sedan gick ut och sade: Den här byken skall vi tvätta offentligt. Nu sätter ni er lit till att Bofors skall tala om mera, till att Bofors skall lägga papperen på bordet. Är det inte att ha litet väl stora illusioner om det företaget efter dess agerande under de senaste månaderna?

Vi kommer att angripa de fördelningspolitiska orättvisorna, säger Ingvar Carlsson. Samtidigt tycker han att jag tar i när jag säger att Sverige är ett klassamhälle. Ja, jag hävdar fortfarande att Sverige är ett klassamhälle. Jag tycker att det bekräftades av denna utredning, och det bekräftas av andra utredningar. Jag är inte ensam om att hävda att Sverige är ett klassamhälle. Stig Malm gör det också.

Så säger Ingvar Carlsson: Vem skall jag lyssna på i vpk? Låt mig börja med att ställa motfrågan: Vem skall jag lyssna på inom SAP? Ingvar Carlsson, Stig Malm, John-Olle eller Anna Lindh? Ni tillhör samma verkställande utskott. När det gäller frågan om vem Ingvar Carlsson skall lyssna på i vpk kan han lämpligen läsa våra partimotioner. Där finns alla de namn som han räknade upp i vpk.

När ni läser våra motioner staplar ni alltid invändningar och har kritik mot våra förslag. Vi anser inte att vi har monopol på alla bra förslag, men när vi ställer förslag om att bryta arbetslösheten avfärdar ni det. Vilka förslag har ni själva, och varför förelägger ni inte riksdagen dessa förslag? Vi är ju överens om att arbete är en mänsklig rättighet. Arbetslöshet är ett mänskligt ekonomiskt slöseri, och för en socialdemokratisk regering borde det vara en huvuduppgift att skapa nya arbeten och att förverkliga målsättningen allas rätt till arbete.

Ingvar Carlsson har inte mycket att säga om de sociala orättvisorna, om alla fel och brister och om de stora hålen i den sociala grundtryggheten därför att budgetunderskottet är överordnat allt detta. Jag påstår inte att regeringen är ensam ansvarig för dessa missförhållanden, men när regeringen inte ens låtsas om problemen, inte med ett ord eller ett konkret förslag visar en väg ur missförhållandena, då blir regeringen medansvarig. Regeringen måste ju inse att de arbetslösa och de bostadslösa ungdomarna, inte minst i Stockholm, är mycket mer intresserade av att få reda på vad man vill göra åt problemen än att få reda på vad man gjorde i går.

Fru talman! Till sist frågan om miljöpolitiken och miljöförstöringen. Nu uttrycker också moderaterna och folkpartiet oro för dagens miljöförstöring. Jag misstror inte denna oro, men jag undrar vad ni vill göra. Hur vill ni stoppa miljöförstöringen? Jo, enligt ert recept är det med en allt friare marknadsekonomi. Vi tror inte att socialism automatiskt löser alla miljöproblem. Vi är mycket medvetna om att de socialistiska staterna inte på något vis är några föredömen när det gäller dagens miljövård och miljöpolitik. Vi inser att miljöförstöringen ställer krav på ett politiskt nytänkande, och vi är också beredda och sysselsatta med det. Men när skall ni på borgerligt håll inse att värn om miljön och om allmänna livsvillkor också ställer krav på förändringar av den av er så omhuldade kapitalistiska marknadsekonomin? Ert miljöengagemang blir inte trovärdigt om ni sätter er lit till företagets frihet att göra som de behagar. Värnet om en god miljö skall gå före allt annat. Marknadsekonomi innebär ju att företagsvinsterna betyder mer för er än ren luft, rena sjöar och vattendrag, och på den punkten måste ni ju klara ut vad ni vill göra konkret.

Anf. 41 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Vi har diskuterat mycket miljö här i dag. Vi säger ofta att det är viktigt inte bara vilka krav vi ställer på samhället utan också hur vi själva agerar, fungerar och uppträder. Jag noterar då att det bara är jag som har låtit duplicera mitt anförande på oblekt papper. Välkomna att nästa gång lämna det bidraget till en bra miljö! Det är de små, små detaljerna som gör det.

Det är så också i fråga om energipolitiken, Bengt Westerberg. Man kan säga: Inte behöver vi ta den saken, och inte behöver vi ta det, och inte behöver vi göra det – var och en av dessa saker är så liten. Men tillsammans är det detta som gör att vi kan avveckla kärnkraften.

Gör inte om samma misstag på det här området som i det borgerliga budgetarbetet, då ni sade: Nog kan vi ge Wikström litet till kulturen, och så ger vi ett annat statsråd litet där, och rätt var det var hade ni hamnat på 90 miljarder i underskott!

Det är så politik fungerar, och jag skulle bli utomordentligt bekymrad om folkpartiet slog in på den linjen när det gäller energipolitiken. Det är inte helt uteslutet att vi så småningom skulle kunna träffa någon form av uppgörelse.

Jag skall inte fortsätta polemiken om skänepartiet, men det blir inte bättre för varje gång vi diskuterar det. Det finns bara en lösning på det problemet, och det är att folkpartiet i Skåne slutar att samarbeta med skänepartiet. Jag är fullständigt övertygad om att Bengt Westerberg aldrig skulle vilja ta in ett sådant parti i ett regeringsunderlag i riksdagen. Det är en fläck på folkpartiets namn så länge samarbetet i Skåne fortsätter.

Till Olof Johansson skulle jag vilja säga att vi kommer att satsa på ett ökat bostadsbyggande – vi har redan lagt fram sådana förslag, och vi har sett positiva effekter. Jag delar uppfattningen att det är utomordentligt viktigt att inte minst ungdomar kan få en bostad, och vi kommer att sätta in ökade resurser på det.

Vi skulle gärna vilja satsa ännu mer på skolan – det är bara det att innan vi påbörjat budgetarbetet skall vi betala 60 miljarder kronor i räntor på statsskulden. Hade vi inte det borgerliga arvet skulle det vara betydligt lättare att satsa på skolan. Men i takt med att ekonomin förbättras skall vi göra vad vi kan för att klara både skolböcker och studiesociala förmåner och mycket annat.

Jag kanske ändå innan vi avslutar debatten skall korrigera Bengt Westerberg på en punkt: Bengt Westerberg sade ordagrant att invandrarministern hade meddelat att han säger en sak till utländsk publik och en annan till svensk. Det är inte sant. Det har invandrarministern inte sagt.

Vad jag har sagt är att den händelse som användes som illustration av hårdheten i svensk invandrapolitik enligt de besked jag har fått inträffade 1981. Det har jag redovisat här i dag. Bengt Westerberg. På den punkten kunde Georg Andersson bara ha skyllt ifrån sig, men på grund av att det var en utländsk journalist han samtalade med försökte han försvara tidigare svenska regeringar. Det tycker jag borde betänkas innan man fortsätter kritiken av Georg Andersson.

Det är en fråga som tyvärr inte alls har kommit upp i diskussionen trots att jag har tagit upp den vid en rad tillfällen och även nämnt den i min inledning i dag, och det är nedrustningsfrågan. På det området händer nu någonting mycket positivt. Sovjetunionen och Förenta Staterna har äntligen möjlighet att träffa en överenskommelse som innebär att vi för första gången skulle skrota fullt användbara högteknologiska vapen på kärnavenområdet. Bland mycket dystert i världen är det något som vi har anledning att glädja oss åt denna dag, när riksdagen skall åtskiljas. Det finns kanske ändå en chans att vi kan slå in på en förnuftigare väg när det gäller riskerna för krig, riskerna för en förintelse av hela mänskligheten.

Jag medger att det ibland under denna vår har känts dystert när det, inte minst i massmedia, har handlat om saker som har mycket litet med den aktuella politiken att göra – jag tänker då naturligtvis på polisutredningen och på Boforsaffären. Men min grundläggande uppfattning är ändå att människor kan se bakom detta och uppfatta vad politikerna har ett ansvar för och vad som möjligen kan handla om saker som det parlamentariska systemet har svårt att rå på men som givetvis ändå är viktiga i den offentliga

diskussionen, för moralen i samhället och när det gäller demokratins rätt att skydda sig. Min förhoppning är givetvis att svensk demokrati skall kunna inte bara bibehålla sin styrka utan utveckla den vitalitet och handlingskraft som har gjort Sverige till ett bra land att leva och bo i. Jag tillhör verkligen inte dem som i det avseendet hyser minsta pessimism långsiktigt. I svensk demokrati finns över partigränserna en sådan styrka att jag är övertygad om att de händelser under våren som eventuellt kortsiktigt har skadat vårt land inte också på längre sikt kommer att göra det, vare sig ute i världen eller här hemma.

Härmed vill jag också tacka för att en minoritetsregering inte bara fått överleva utan också enligt sin egen uppfattning fått igenom de väsentliga delarna av sin politik. Det kan rent teoretiskt inte bero enbart på den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Därför riktar sig denna uppskattning i varierande grad även till övriga partier.

Därmed ber jag att till riksdagsledamöterna få återgälda önskan till regeringen om en trevlig sommar. Frågan om det underlättar för regeringen att riksdagen nu upplöses tänker jag däremot, fru talman, icke besvara.

Anf. 42 ALF SVENSSON (c):

Fru talman! Jag kan mycket väl förstå om mina värderade kammarkamrater helst hade sett att jag bara hade sagt amen och knappst det, men jag vill ändå anlägga några synpunkter på det ärende som nu faktiskt behandlas, nämligen finansutskottets betänkande nr 30.

Fru talman! Det finns en uppenbar risk att myndigheter och politiker vänjer sig vid en viss nivå på arbetslösheten. Nu väntas antalet sysselsatta öka med 25 000–30 000 personer under 1987. Men, fru talman, det uppseendeväckande är att antalet förtidspensionerade, främst av arbetsmarknadsskäl, under de gångna åren ökat med ca 45 000 personer per år. Detta är en mycket oroande utveckling, tycker jag.

Vi vet att bakom statistiken döljer sig en verklighet som innebär att den enskildes livskvalitet ofta påverkas mycket negativt. Antalet förtidspensioneringar är uppenbarligen anpassat till växlingarna i den ekonomiska konjunkturen. Det är oacceptabelt att allt fler medborgare förtidspensioneras och att detta numera verkar vara ett alltmer etablerat led i den ekonomiska politiken. Detta är ett tydligt tecken på att människovärdet måste värnas mer aktivt och att regeringen inte lyckats upprätthålla full sysselsättning. Utslagningen på arbetsmarknaden fortsätter på ett helt oacceptabelt sätt.

Målet för den ekonomiska politiken måste vara att främja sysselsättningen och en mer rättvis fördelning av resurserna i samhället. För att klara detta måste löne- och prisstegringstakten i Sverige ned till samma nivå som i våra viktigaste konkurrentländer. För kds är det en oacceptabel metod att uppnå denna målsättning genom minskade ambitioner på sysselsättningspolitikens område eller genom att devalveringspolitiken ånyo skulle komma till heders.

Vi har nu under ett antal år upplevt en stark tillväxt i den internationella konjunkturen. En allvarlig invändning mot regeringens ekonomiska politik är att man inte i skydd av denna mycket gynnsamma situation lyckats komma till rätta med de grundläggande strukturproblemen i svensk ekonomi. För att

underlätta avtalsrörelserna krävs marginalsattesänkningar och indexskyddade skatteskalor, sänkning av räntenivån och en rättvisare fördelningspolitik. Vårdlön för småbarnsföräldrar, tudelningsreform för familjeinkomsten vid beskattningstillfället, sänkt matmoms, ökade regionalpolitiska insatser och olika åtgärder för att speciellt hjälpa ungdomarna på arbetsmarknaden är några kds-förslag för en mera rättvis fördelningspolitik som främjar både livskvalitet och tillväxt i ekonomin.

Ett fundamentalt problem är att regeringen nu räknar med att sparkvoten kommer att bli minus 1,5 % under 1987. Den medicin som skrivs ut i propositionen är en fortsättning på strategin att med skattesubventioner locka över sparande från den privata till den offentliga sektorn. Målet måste i stället vara ett decentraliserat enskilt ägande. Nu måste hushållssparandet och banksparandet aktivt stimuleras. Det vore rimligt att avkastningen på ett sparbelopp på 75 000 kr. skulle vara helt skattefritt oavsett vilken sparform man väljer. Dessutom måste enskilda sparare uppmuntras att spara i aktier eller andelar i aktiefonder genom mer ändamålsenliga beskattningsregler.

Fru talman! Svensk ekonomi har under en lång följd av år brottats med stora problem. Bl. a. har industrisektorn haft en mycket svag utveckling, både vid en historisk och en internationell jämförelse. Pris- och löneökningstakten har varit snabbare än i omvärlden och har tillsammans med strukturella förändringar lett till att svensk industri tappat marknadsandelar. Det är värt att notera att finansministern i årets kompletteringsproposition själv beskriver misslyckanden i den ekonomiska politiken – något som det tidigare brukade ankomma på oppositionen att åberopa, främst för att påvisa behovet av växling vid makten. Finansministern pekar t. ex. på att vår pris- och kostnadsstegring ligger kvar på en nivå som är betydligt över den i våra viktigaste konkurrentländer, samtidigt som en alltför stor del av tillväxten de senaste åren kommit att gå till konsumtion och en alltför liten del till kapitalbildning. Skulle denna utveckling fortsätta, riskerar de hittills vunna framgångarna att gå förlorade, konstaterar finansministern.

I långtidsutredningen hävdas att det krävs ett tydligt trendbrott i pris- och löneökningarna, jämfört med utvecklingen hittills. För att komma i samhälls-ekonomisk balans, med full sysselsättning och överskott i bytesbalansen, måste timlöneökningarna redan 1988 begränsas till 3 % och inflationen till 2,5 %. Både långtidsutredningen och långtidsbudgeten pekar entydigt på behovet av en mycket stram finanspolitik och på ett historiskt trendbrott när det gäller inflationen.

Tyvärr måste man konstatera att de åtgärder som regeringen föreslår med anledning av bl. a. långtidsutredningens analys inte är tillräckliga. Tvärtom visar det sig att löneutvecklingen glidit regeringen ur händerna. Löneglidningen översteg de nivåer som förutsattes i löneavtalen för både 1986 och 1987. Timlönerna beräknas i genomsnitt öka med 5,3 % 1987. Budgetpropositionens optimistiska antaganden om 4 % ökning av konsumentpriserna verkar dess värre inte helt realistiska.

Sammanfattningsvis måste man konstatera att regeringen inte lyckats uppnå långtidsutredningens nivåer för kostnadsutvecklingen som skulle leda till ekonomisk balans och att fördelningspolitiken fortsätter att missgynna främst barnfamiljer och glesbygdsbor. Den sneda regionala fördelningen av

arbetstillfällena i landet, barnfamiljernas svåra situation, speciellt förhållandena för dem med en hemarbetande eller deltidsarbetande förälder, och det växande antalet hushåll som inte kan leva på sin inkomst, visar att fördelningspolitiken inte är vad den borde vara. Till detta kommer att den ekonomiska politiken snarare bidrar till att såväl den yttre som den inre miljön påverkas negativt. Den ekonomiska politiken måste vara i samklang med naturens spelregler och främja livskvalitet.

Fru talman! Kds budgetalternativ, som presenterades i januari i motion 1986/87:Fi217, tar sikte på att reformera fördelningspolitiken och att uppnå samhällsekonomisk balans genom att styra samhällsutvecklingen mot ökat sparande och resurshushållning. Därför yrkade vi också avslag på förslaget om att höja bilaccisen. Bakgrunden är att vår miljö kräver att bilparken förnyas, så att andelen fordon med katalytisk avgasrening kan höjas så snabbt som möjligt.

Fru talman! Med hänsyn till att det ju inte finns särskilt stora faktiska förutsättningar för mig att här och nu få någon applåd efter anförandet, ber jag att få avsluta med att citera den store Bernhard Tarschys. Han avslutade en föreläsning i Sveriges Radio med att säga: "Detta är min mening, och jag delar den."

Jag ber också att få yrka bifall till motion Fi115 och reservationerna 3, 8 och 10 samt att få tillönska en trevlig sommar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 a (riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Först biträdde reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar – som ställdes mot motion Fi115 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdde reservation 1 av Anne Wibble m. fl. med 155 röster mot 17 för reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar. 140 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 162 röster mot 151 för reservation 1 av Anne Wibble m. fl.

Mom. 2 b (målen för den ekonomiska politiken m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 42 för hemställan i reservation 3 av Kjell A. Mattsson och Rolf Kenneryd. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Anne Wibble m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (lönebildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 5 av Anne Wibble m. fl., dels reservation 6 av Kjell A. Mattsson och Stina Eliasson, dels reservation 7 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (avskaffande av det allmänna prisstoppet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (prismätning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (kredit- och valutapolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 och 8 (räntesänkning samt förbud mot options- och terminsaffärer)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 17 för reservation 11 av Hans Petersson i Hallstahammar.

Mom. 9 (investeringsfonderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

Först biträdde reservation 14 av Anne Wibble och Lars De Geer – som ställdes mot *dels* reservation 15 av Kjell A. Mattsson och Stina Eliasson, *dels* reservation 16 av Hans Petersson i Hallstahammar, *dels* motion Fi115 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdde reservation 13 av Lars Tobisson m. fl. med 68 röster mot 49 för reservation 14 av Anne Wibble och Lars De Geer. 195 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 145 röster mot 69 för reservation 13 av Lars Tobisson m. fl. 99 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 a (bemyndigande att utnyttja finansfullmakten för arbetsmarknadsutbildning, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 b (finansfullmaktens begränsning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Kjell A. Mattsson och Stina Eliasson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 b (konkurrensen inom den statliga städverksamheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 c (en ny lokalvårdsorganisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1986/87:137
5 juni 1987

---

7 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1986/87:33 om finansieringen av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet (förs. 1986/87:22) och

näringsutskottets betänkande

1986/87:35 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Vad utskotten hemställt bifölls.

8 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1986/87:53 om tullskyddet för tomater (prop. 1986/87:102 delvis).

Utskottets hemställan om att betänkandet skulle avgöras efter endast en bordläggning bifölls av kammaren.

Vad utskottet i övrigt hemställt bifölls.

9 § På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 16.40 att ajournera förhandlingarna till kl. 16.45, då finansutskottets betänkanden 1986/87:35–39 väntades föreligga.

10 § Förhandlingarna återupptogs kl. 16.45.

11 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1986/87:35 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1986/87

1986/87:36 Statsbudgetens inkomster för budgetåret 1987/88 (prop. 1986/87:150 delvis)

1986/87:37 Statsbudgetens utgifter för budgetåret 1987/88 (prop. 1986/87:150 delvis)

1986/87:38 Anslag till räntor på statsskulden, m. m. (prop. 1986/87:150 delvis)

1986/87:39 Statsbudget för budgetåret 1987/88

12 § Förste vice talmannen erinrade om att kammarens nästa sammanträde skulle ta sin början kl. 16.50.

13 § Kammaren åtskildes kl. 16.45.

Prot. 1986/87:137
5 juni 1987

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren